

Helle Palu

**MITEN PAHASTA SODASTA TEHDÄÄN HYVÄ -
TURVALLISUUSTODELLISUUDEN RAKENTUMINEN
ILLOKUTIIVIS-PERFORMATIIVISILLA PUHEAKTEILLA
YHDYSVALTOJEN VIRALLISESSA RETORIIKASSA
11.9.2001 TERRORISTI-ISKUJEN JÄLKEEN**

**Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen laitos
Kansainvälinen politiikka
Pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2003**

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen laitos

PALU, HELLE: Miten pahasta sodasta tehdään hyvä – turvallisuustodellisuuden rakentuminen illokutiivis-performatiivisilla puheakteilla Yhdysvaltojen virallisessa retoriikassa 11.9.2001 terroristi-iskujen jälkeen.

Pro gradu –tutkielma, 112 s.

Kansainvälinen politiikka

Toukokuu 2003

Tutkielmassa analysoidaan amerikkalaista poliittista retoriikkaa koskien 11.9.2001 terrorismiakteja seuranneen terrorismin vastaisen sodan legitimointia. Analyysin aineistona on Yhdysvaltojen presidentin George W. Bushin ja ulkoministerin Colin L. Powellin esitetyt lausunnot ja puheet alkaen 11.9.2001 siihen saakka kun ensimmäiset sotilaalliset iskut Afganistanin maaperällä suoritettiin. Analyysi suoritetaan kriittisen paradigman tutkimustraditiota mukaillen tavoitteena osoittaa turvallisuusdiskurssin rakentuminen ja rakentaminen kielen avulla.

Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen muodostaa realistinen paradigma. Hermeneuttisen esiymmärryksen alalla käytettävästä kielestä ja sen tarkoituksesta antaa klassinen realismi: Niccolò Machiavellin ja Carl von Clausewitzin pohdinnat vallasta ja sodasta luovat sen perustan, johon tutkimuksen kohteena olevan valtiotoimijan voidaan katsoa perustavan maailmankäsityksensä. Ihmisen käyttäytymismalleihin liittyvänä teoriana käytetään geopolitiikkaa, tarkemmin geopoliittisia teknologia- ja resurssimalleja Halford Mackinderin, Rudolf Kjellénin ja Nicholas Spykmanin tulkitsemina. Teorian ihmisen tiedostamisen tavoista tarjoavat poliittisten realistien Hans Morgenthau ja Raymond Aronin ajatukset kansainvälisestä politiikasta.

Menetelmällisesti analyysi etenee kolmella eri tasolla: ensimmäisen tason karkeampi lajittelu perustuu Ludwig Wittgensteinin kielipelien määritelmälle, joka määrittelee käyttämämme kielen erilaisiksi lapsuudesta asti opituiksi kielipeleiksi. Amerikkalaisen poliittisen kielenkäytön tapauksessa tarkentavana kielipelien lajitteluperustana on Hugh Rankin neliasteiseen jakoon kuuluvat ylistämisen ja parjaamisen kielipelit, jotka perustuvat amerikkalaiseen retoriikkaan vahvasti vaikuttavaan ”hyvän ja pahan taistelun” -metaforaan.

Toisen tason analyysia jäsentäväksi peruskiveksi on John L. Austinin puheaktien teoria, jonka avulla tarkastellaan kielipelien rajoissa tehtyjä varsinaisia suorittavia puheakteja. Tämä

tarkoittaa analyysin keskittymistä illokuutiivis-performatiivisiin puheakteihin, jotka (1) antavat jonkinlaisen arvion tai tuomion (*verdictives*) ja (2) liittyvät arvovallan tai voiman harjoittamiseen (*exersitives*). Analyysin menetelmällisenä kehyksenä toimii Quentin Skinnerin ideologian tutkimuksen teoria.

Analyysin kohteena olevassa tapauksessa presidentti George W. Bushin ja ulkoministeri Colin L. Powellin suorittamien puheaktien illokuutiovoima perustuu konventionaalisuuteen, toisin sanoen siihen, kuka puheaktin esittää ja mikä rooli hänellä on erilaisten sosiaalisten konventioiden kautta. Tämän mukaan on kaikilla Yhdysvaltojen presidentin ja ulkoministerin suorittamalla puheakteilla täysi illokuutiivinen voima, **riippumatta siitä minkälaisia sanoja tai ilmaisuja he käyttävät tai minkälaiseen asuun sanomansa pukevat**. Yhdysvaltojen asema sotilaallisesti vahvimpana valtiona mahdollistaa Yhdysvaltojen poliitikoille lähes rajattomat mahdollisuudet poliittisen kielen hyväksikäyttöön: asemansa perusteella he voivat julistaa uusia periaatteita, legitimoida tuomittavan toiminnan väittämällä sen kyseisen periaatteen mukaiseksi toiminnaksi tai tuomita saman toiminnan vastustajan suorittamana ylimmän paheksuttavana. Puheaktit suoritetaan kuitenkin tietyissä viitekehyksissä: *vertikaalisena* voimana vaikuttaa *historiallisuus* (eli historiasta kumpuavat realistiselle maailmankatsomukselle perustuvat ja ulkopoliittikan harjoittamista säätelevät normit ja traditiot, mm. ”hyvän ja pahan taistelun” –metaforalle perustuva ulkopoliittinen identiteetti, Manifest Destiny) sekä *horisontaalisena* voimana, mutta vähemmässä määrin, *nykyisyys* (tämän hetken vakiintuneet käytännöt, kuten YK:n Turvallisuusneuvoston yksimielinen päätöslauselma sotilaallisen operaation aloittamisesta, kansainvälisen julkisen mielipiteen merkitys, mediavälineiden levinneisyys ja reaaliaikainen kommunikointi). Vahvimmin retoriikkaan vaikuttaa kansainvälisen politiikan teoretisoinnissa vallitseva realistinen paradigma, joka asettaa turvallisuuden erityisasemaan. Turvallisuutta ei kuitenkaan määritellä mitenkään erityisemmin, vaan riippuen subjektin kulloisistakin intresseistä se vain linjataan vastaamaan tavoiteltavia päämääriä. Kieli on tässä tehtävässä poliitikon monikäyttöinen työkalu, jonka avulla uskotellaan kuulijakunnalle, että poliittisen elämän käytännöt seuraavat hyväksytyjä ja kunnioitettuja periaatteita. Käytännössä toiminta ja periaatteet ovat toisistaan hyvin kaukana, periaatteet eivät koskaan ohjaa politiikkaa.

”Teokseni koostuu kahdesta osasta: siitä, joka on tässä esitetty, sekä kaikesta siitä, mitä en ole kirjoittanut. Ja juuri tämä jälkimmäinen osa on tärkeä. [...] Lyhyesti sanottuna: uskon, että kaikelle sille, mistä *monet* muut nykyisin vain lavertelevat, olen onnistunut osoittamaan oikean paikkansa vaikenemalla siitä. Ja tästä syystä, ellen pahasti erehdy, kirja sanoo paljon sellaista, mitä itsekin haluarne sanoa. Mutta saattaa olla, ettette tule näkemään, että se on kirjassa sanottu.”¹

(Ludwig Wittgenstein)

¹ Siteeraus G. H. von Wrightin suomenkieliseen Tractatukseen kirjoittamista saatesanoista. Wittgenstein, Ludwig (1984), *Tractatus Logico-Philosophicus*. Suom. Heikki Nyman. Porvoo – Helsinki – Juva: WSOY, ss. XII

SISÄLLYS

Saatteeksi	1
1. JOHDANTO	2
1.1. Tutkimusongelma	3
1.2. Tutkimusaineisto	6
1.3. Tutkimuksen sijoittuminen tieteenalaan	7
1.3.1. Kieli, diskurssi ja hermeneutiikka	8
1.3.2. Tulkinnan ja ymmärtämisen totuudellisuus	10
2. YHDYSVALTOJEN TOIMINNAN TEOREETTISIA TAUSTOJA	12
2.1. Klassinen realismi: Niccolò Machiavellin ja Carl von Clausewitzin näkemykset valtiosta, sodasta ja politiikasta	14
2.1.1. Machiavelli: moraalin ja politiikan dualismi	14
2.1.2. Clausewitz: sota on vain osa poliittista kanssakäymistä – kokonaisuus on politiikka	17
2.2. Geopolitiikka: Rudolf Kjellén, Halford Mackinder ja Nicholas Spykman maantieteellisistä tekijöistä politiikan muovaajina	22
2.2.1. Kjellén: geopolitiittinen resurssimalli	25
2.2.2. Mackinder ja Spykman: geopolitiikan teknologinen malli	27
2.3. Poliittinen realismi: Hans Morgenthau ja Raymond Aron kansainvälisestä politiikasta ja kansainvälisen politiikan teoriasta	30
2.3.1. Morgenthau: rationaalisen toiminnan teoria	33
2.3.2. Aron: tietoisuuden historiallisuus	36
3. MENETELMÄ	40
3.1. Ludwig Wittgenstein: kielipelien käsite	40
3.1.1. Kieliyhteisö ja kielipelit	43

3.1.2. Hugh Rank'in ryhmittely	45
3.2. John Langshaw Austin: puheaktien teoria	46
3.2.1. Puheakteista	47
3.2.2. Illokutiiviset puheaktit	50
3.3. Quentin Skinner: ideologiantutkimuksen menetelmä	52
3.3.1. Innovatiivisen ideologin ongelma	53
3.3.2. Evaluatiivis-deskriptiiviset termit	54
4. HERMENEUTTINEN DISKURSSIN RAKENNELOGIIKAN ANALYYSI	56
4.1. Parjaamisen ja ylistämisen verdiktiiviset lausumat	56
4.1.1. Luokittelu	56
4.1.2. Arviointi	66
4.1.3. Tuomitseminen	75
4.2. Parjaamisen ja ylistämisen eksersitiiviset lausumat	80
4.2.1. Varoittaminen	80
4.2.2. Julistaminen kielletyksi, sallituksi tai voimassaolevaksi	84
4.2.3. Määrääminen	92
5. YHTEENVETO	96
5.1. Amerikkalaisen poliittisen diskurssin rakenne	96
5.2. Kielipelien illokutiivisuus	98
5.3. Historiallinen jatkuvuus poliittisen kielenkäytön perustana: turvallisuustodellisuuden luominen retorisesti	99
LÄHTEET	101

Saatteeksi

Tämän työni valmistumiseen saamastani tuesta kiitokset rakkaalle puolisololleni, perheelleni ja ystäväilleni. Viimeisinä, mutta ei suinkaan vähäisimpinä, haluan kiittää ohjaajiani: Kari ja Mika, kiitos kärsivällisyydestänne!

Vantaalla 22.5.2003

Helle Palu

1. JOHDANTO

Tämän työn kehiksenä on Yhdysvaltojen johdolla käytävä sota terrorismia vastaan¹. Kyseisestä sodasta valitsin tutkimukseni kohteeksi sodan ”afganistanilaisen osuuden”. Kiinnostukseni kohdistuu Yhdysvaltojen presidentin ja ulkoministerin käyttämään retoriikkaan 11.9.2001 Yhdysvaltojen maaperällä tapahtuneista terrori-iskuista alkaen aina siihen saakka, kun ensimmäiset sotilaalliset iskut Afganistanin maaperällä suoritettiin. Tarkemmin, mielenkiintoni kohteena ei ole kyseinen sota tai miten se sodittiin. Aikomukseni on tutkia sodan oikeuttamista: miten retoristen siirtojen, eli turvallisuuspuheaktien seurauksena kasvoton, nimetön ja kotimaaton terrorismi ulkoistettiin kasvot omaavaksi vaaralliseksi viholliseksi ja paikannettiin sijaitseväksi tiettyyn valtioon², jolloin sotaan voitiin ryhtyä.

Työni jakautuu tietoteoreettisesti kahteen osaan: (1) realistiseen paradigmaan³ perustuvan teoreettisen viitekehyksen muotoileminen sotaan käyvän valtiotoimijan toimintaa selittäväksi taustaksi, (2) kansainvälisen politiikan toimijan suorittamien puheaktien tarkastelu diskursiiviseen ja hermeneuttiseen⁴ tutkimustraditioon nojautuen, jolloin Yhdysvaltojen

¹ Identifioin tutkimuksen kohteena olevan tapauksen, 11.9.2001 terrori-iskuja seuranneen sodan Afganistanin maaperällä, ilmaisulla ”terrorismin vastaisen sodan afganistanilainen osuus”, erotukseksi presidentti Bushin alun perin ensimmäisessä puheessaan heti terrori-iskujen jälkeen nimeämään ”terrorismin vastaiseen sotaan” (Bush 11.9.2001, www-dokumentti). Käytän tätä ilmaisua kautta koko työni luonnehtimaan 11.9.2001 jälkeisiä (ajallisesti useita kuukautta käsittäviä, mutta josta tutkimukseni pääasiallisena kohteena olevia on vain vajaan kuukauden ajalta) tapahtumia, joiden näkyväksi syyksi (tai joita aikaansaavaksi voimaksi) edellä mainittua terrori-iskua voidaan pitää. Määrittelen käyttämäni ilmaisun väärinkäsitysten ja mahdollisen kritiikin ehkäisemiseksi käsittämään myös kaikkia niitä ilmaisuja, joiden sisällön voi tiivistää seuraavasti: ”Afganistanin sota”, ”Taleban-hallinnon/ Talebanien vastainen sota”, ”sota al-Qaidan tuhoamiseksi” ja ”sota Osama bin Ladenin rankaisemiseksi”.

² Määrittelen tässä Afganistanin ”valtioksi” vaikka Taleban-hallinto ei nauttinut kansainvälistä tunnustusta. Kaikesta kyseisen asian ympärillä käydystä polemiikista huolimatta Afganistan on valtio, sillä se on maantieteellisesti määritelty historiallis-poliittinen kokonaisuus, jonka jatkuvuutta ei ole kyseenalaistettu koskaan. Taleban-hallinnon laillisuus kyseenalaistettiin, sen sijaan Afganistanin laillisuutta ja jatkuvuutta valtiona ei ole kyseenalaistanut kukaan. Pidän tätä yhtenä lähtökohtana tutkimuksessani ja toivon tämän ehkäisevän mahdolliset vastaväitteet koskien kysymystä siitä, oliko/onko Afganistan valtiotoimija vai ei – tämä kysymys ei nimittäin ole merkityksellinen tutkimustani ajatellen.

³ Paradigma – Kuhnin esittämä käsite, joka viittaa kokoelmaan tutkijayhteisössä omaksuttuja periaatteita, uskomuksia ja arvostuksia (kts. Niiniluoto 1980, 247-248). Kuhnin omia sanoja käyttäen paradigma määritellään ”*universaaliksi tunnustetuiksi tieteellisiksi saavutuksiksi, jotka tuottavat jonkin aikaa tieteenharjoittajien yhteisön malliongelmia ja niiden ratkaisut*” (Kuhn 1994, 10). On rinnastettavissa Wittgensteinin kielipeleihin: kuten kielipelillä, myös paradigmatilla on oma logiikkansa, sanastonsa ja ikään kuin käyttäytymisetikettinsä. Paradigman säilyvyyden takaa tutkijoiden yhteisö, jonka vakaumusta se vastaa. (Nordin 1999, 475.)

⁴ Filosofian sanakirjan (Hetemäki 1999, 79) mukaan (minkä näkemyksen otan myös oman työni yhdeksi perustaksi) hermeneutiikalla tarkoitetaan ihmistieteellistä suuntausta, joka painottaa ymmärtävän otteen, tulkinnan, kielen ja kommunikaation merkitystä inhimillisen toiminnan luonteen tavoittamisessa. Toiminta tapahtuu aina joissakin puitteissa (historiallisuus), joille ihminen toisaalta itse antaa uusia merkityksiä. Tutkija ei voi selittää ihmistä vain objektiivisesti ja ulkokohtaisesti, vaan tulkitseminen on eläytyvä prosessi (hermeneuttinen kehä), jossa tutkija itse on mukana ja johon teoreettisen ajattelun ohella vaikuttaa myös hänen esiteoreettinen tietoisuutensa (esiyymmärrys). **Tulkinta ei voi ylittää kielen rajoja, eikä ylihistoriallinen, kaikista tulkinnasta riippumaton ehdoton totuus siten ole mahdollinen.**

käyttämää retoriikkaa analysoimalla pyrin tuomaan esille sen, miten kieltä käytetään tiettyjen, kansainvälisen politiikan maailmaa jäsentävien normatiivisten näkemysten perusteella ja rajaamana. Työni menetelmällisenä kehyksenä ovat Wittgensteinin filosofisten pohdintojen myöhempiin vaiheeseen kuuluvat kielipelin ja kieliyhteisön käsitteet, joiden rajaamana tutkin edellä mainittuja poliittisia lausuntoja. Analyysin taka-alalla on ennakko-olettamus, että maailma rakentuu ja rakennetaan kielellisesti niin sanotuissa kielipeleissä, joilla jokaisella on oma kontekstinsa ja sääntönsä. Jokaisella kielipelillä on oma näkemyksensä maailmasta, jolloin ehdoton, kaikki tulkintarajat ylittävä totuus ei ole mahdollinen, vaan meidän on hyväksyttävä se, että maailmamme koostuu monista erilaisista ja rinnakkaisista ”totuuksista”.

Käytän kielipelien luokittelun perustana Hugh Rank’in neliasteista ryhmittelyä⁵, joka kuvaa parhaiten Yhdysvaltojen poliittisten päätöksentekijöiden käyttämää ”hyvän ja pahan taistelun” retoriikkaa. Tästä retoriikasta valitsen analyysini perustaksi ylistämisen ja parhaamisen kielipelit. Varsinaisena menetelmällisenä työkaluna käytän John L. Austinin puheaktien teorian mukaista puheaktien analyysia, keskittyen kahteen illokutiivis-performatiivisen puheaktin tyyppiin (verdiktiivit ja eksersitiivit)⁶. Quentin Skinnerin kehittämä ideologian tutkimuksen teoria toimii analyysin menetelmällisenä viitekehyksenä.

Näin ollen, aikomukseni on tarkastella Yhdysvaltojen poliittisten päätöksentekijöiden puheakteja, jotka suoritetaan poliittisen realismin mukaisen ajattelun rajaamana sekä ”hyvän ja pahan taistelun” tradition mukaisesti. Edellä mainitun lisäksi nämä puheaktit ja käytetty retoriikka (1) osoittavat miten kyseinen diskurssi eli poliittisen realismin paradigma vaikuttaa siihen, miten puheakteja tuotetaan, ja toisaalta, (2) luovat uudelleen ja vahvistavat sitä samaa paradigmaa, jonka puitteissa kyseiset puheaktit tuotetaan.

1.1. TUTKIMUSONGELMA

Tutkimuksen lähtökohtana on ”turvallisuuden” ymmärtäminen puheeksi. Siitä johtuen on turvallisuus, kuten politiikkakin, vailla itsenäisen yhteiskunnallisen tai yhteisöllisen olemisen statusta: *”Turvallisuutta ei siis ole olemassa ilman sitä kantavia yhteiskunnallisia tai yhteisöllisiä ilmiöitä tai käytäntöjä. Aspektuaalisena⁷ se on ilmiö, joka liittyy yhteiskunnallisiin tai yhteisöllisiin ’kantajiinsa’ ”* (Huru 1998, 54). Myös Forsbergin mukaan

⁵ Rankin luokittelu jakaa kyseisen poliittisen kielen 1) ylistämisen, 2) puhdistamisen, 3) parhaamisen ja 4) vähätteleminen kielellisiksi strategioiksi (Harle 1991, 102-103).

⁶ Translitteroitu suoraan englanninkielisistä termeistä.

⁷ Tulkitsen ”aspektuaalisuuden” tässä ”tietyn näkökulman esitteleväksi”.

todellista turvallisuutta ei ole olemassa, vaan se voi olla mitä tahansa, riippuen siitä, miten poliittiset päätöksentekijät määrittelevät turvallisuuden (Forsberg 1996, 9).

Puheaktiteorian näkökulmasta kiinnostavaa ei olekaan se, mikä on turvallisuutta ja mikä ei, vaan **mitä tapahtuu, jos jokin asia nimetään turvallisuusongelmaksi**. Tämän tutkimuksen kannalta vielä tärkeämpi kysymys on **miten asian turvallisuusongelmaksi nimeäminen tapahtuu**. ”Poliitikot muodostavat käsityksensä turvallisuudesta ja uhista tiettyjen (elintärkeiden) olettamusten, todennäköisten vihollisten ja mahdollisten skenaarioiden perusteella, jotka kaikki saavat merkityksensä ja tarkoituksensa tietyssä historiallissosiaalisessa kontekstissa” (Laitinen 1999, 105). Tämä konteksti muodostaa poliitikon toiminnalle taustan ja kehikon, johon nojautuen puheaktit suoritetaan – puheakti on siis aina suuntautunut johonkin tiettyyn tilanteeseen, eikä sen tekijä pyri ratkaisemaan ikuisia, vaan erityisiä, tiettyyn tilanteeseen ja aiheeseen sidottuja kysymyksiä: ”Any statement [...] is inescapably the embodiment of a particular intention, on a particular occasion, addressed to the solution of a particular problem, and thus specific to its situation [...]” (Skinner 1988a, 65). Siitä johtuen niitä lausumia on mielekästä arvioida retorisisina siirtoina, jonka tekijän itsensä ei tarvitse uskoa julistamiinsa periaatteisiin, vaikka hän niihin vetoaakin legitimoidakseen toimintansa, vaan jonka päämääränä on saada aikaan tiettyjä vaikutuksia yleisössään. Puhuja tarjoaa uudelleentulkinnan omille epätavallisille toimintatavoille legitimoidakseen ne muille, joilla saattaa olla epäilyksiä niiden laillisuudesta tai moraalisuudesta (Skinner 1988b, 110-112; kts. myös Palonen 1996, 149).

Koska ”turvallisuuteen” liittyy ja aina liitetään erityinen arvoaspekti, turvallisuuden saavuttamiseen tai turvallisuusongelmaksi nimeämiseen pyrkivistä puheakteista tulee erityisluonteista toimintaa, jolla politiikka siirretään vakiintuneiden pelisääntöjen ulkopuolelle. Turvallisuuden määrittelemine erityiseksi päämääräksi osoittaa, että siihen voidaan pyrkiä erilaisin poliittisin käytännöin tilanteesta riippuen (Laitinen 1999, 21). Laitinen lisää vielä, että perinteistä turvallisuus-käsitettä ryhdyttiin käyttämään paljolti sen retoristen etujen vuoksi (Laitinen 1999, 17). Laitisen mukaan turvallisuutta käsittelevä kieli sisältää lukuisia hyvin arvolatautuneita käsitteitä ja termejä, eivätkä turvallisuusseikat ja –ratkaisut ole arvovapaita, koska niihin liittyy aina eettinen ja moraalinen ulottuvuus (Laitinen 1999, 313). Turvallisuus on siis määritelmällisesti yhteydessä kaikkein tärkeimpiin arvoihin. Wæverin mukaan se ei kuitenkaan ole verrattavissa näihin arvoihin, koska turvallisuus tarkoittaa, että jotakin määritellään muita arvoja tärkeämmäksi (kts. Wæver teoksessa Forsberg 1996, 20). Turvallisuusuhkiksi määrittelyllä viitataan siis tarkemmin niihin

määriteltyihin arvoihin kohdistuviin uhkiin, jättäen samalla kysymyksen näiden arvojen tärkeydestä avoimeksi (Forsberg 1996, 20).

Säilyttääkseni analyysini käytännöllisen käyttöyhteyden politiikkaan, on mielekkäämpää perehtyä asiaan kysymällä ensin **miten jokin nimetään turvallisuusongelmaksi (tai turvallisuusuhkaksi) ja minkälaisin seurauksin; ja mihin asioihin kulloinkin halutaan viitata sekä miksi ja miten siihen (viittaamalla ja merkityksenannolla) pyritään.** Tällöin ei pyritä pysyviin eikä myöskään tarkkoihin turvallisuuden määritelmiin, vaan turvallisuus määrittyy arkipäiväisesti kulloisessakin sitä koskevassa poliittisessä diskurssissa (Huru 1998, 49). Se taas tarkoittaa, että turvallisuuspolitiikan tekeminen tapahtuu puheakteissa, jotka itsessään ovat merkityksen antooneen primäärejä turvallisuudesta puhuttaessa ja sen vuoksi toimittaessa (Lipschutz 1995, 213-216). Sellainen melko avoin määritelmä sopii erinomaisesti tutkimukseeni, koska puheissaan poliitikot harvoin määrittelevät jotain kovin tarkkaan tai sanovat asioita suoraan. Poliitikot eivät myöskään käytä esimerkiksi käsitettä ”kansainvälinen turvallisuus” suoraan sellaisenaan osoittamaan asiayhteyksiä. Avoin määritelmä lupaa näin ollen ottaa tarkastelun kohteeksi myös sellaisia ilmaisuja, jotka umpimähkäisyydessään tai epämääräisyydessään rajautuisivat pois tarkan määrittelyn ollessa kyseessä.

Turvallisuus on asetettu erityiseksi ja ensisijaiseksi päämääräksi myös tutkimukseni kohteena olevassa tapauksessa, jolloin siihen tähtäävä politiikka menee kaiken muun ohitse: turvallisuuden tavoittelemisesta tulee erityispolitiikkaa ja koko retoriikka suuntautuu turvallisuuteen tähtäävien voimatoimien oikeuttamiseen. Tutkimassani tapauksessa voidaan erottaa selkeitä, näkyvissä olevia kuin myös piilossa olevia syitä. Tutkittavana on ikään kuin kaksi erilaista tasoa: näkyvät syyt edustavat pintarakenteita (jolla asiat ovat luonnollisia, itsestään selviä ja toiminta on tai se voidaan tehdä rationaalisesti ja ymmärrettävästi) ja piilossa olevat syyt syvärakenteita (jolla ovat ei-kyseenalaistetut uskomukset ja arvo-arvostelmat, joiden varassa pintarakenteet lepäävät).

Näkyvissä olevia syitä ovat esimerkiksi pyrkimys ehkäistä mahdolliset terroristi-iskut tulevaisuudessa, pyrkimys kostaa kärsimänsä vahingot ja tuoda syyllinen oikeuden eteen, pyrkimys estää paniikki ja pitää kansakunta yhtenäisenä. Myös Yhdysvaltojen kansallisen edun turvaaminen eli intressit Lähi-idän öljyvaroja koskien ja siihen kiinteästi liittyvä huoli kansainvälisestä asemasta voidaan luokitella näkyviksi syiksi. Piilossa olevat syyt liittyvät enemmän retoriikan taustalla alitajuisesti tai tiedostamatta vaikuttaviin identiteettikysymyksiin, traditioihin, uskomuksiin ja arvoihin. Näiden kahdenlaisten syiden

voidaan katsoa vaikuttaneen siihen, että käytännössä sodan aloittamisesta oli jo päätetty; tehtävänä oli hoitaa kansainvälisen politiikan kirjoittamattomien sääntöjen mukaiset muodollisuudet eli saavuttaa kansainvälisen yhteisön muodollinen hyväksyntä sotatoimien aloittamiselle.

Tutkimuskysymykseni nousevatkin tästä asetelmasta: Miten nämä ”muodollisuudet” hoidettiin? Mitä Yhdysvaltojen poliittiset päätöksentekijät sanoivat puheissaan oikeuttaakseen massiiviset sotatoimet? Miten kansainvälinen yhteisö saatiin yhtenä rintamana Yhdysvaltojen vaatimusten taakse? Miten ”kansainväliseen turvallisuuteen” vetoamalla saatiin Yhdistyneiltä Kansakunnilta valtuutus muodostaa rankaisutoimet aloittava koalitio? Mitä sanottiin ja miten asia esitettiin niin, että siitä syntyi yksimielinen terrorisminvastainen rintama oikeuttamaan sodan? Minkälainen merkitys liitettiin käytettyihin ilmaisiin? Minkälaisilla ilmaisuilla ilmaistiin käsite ”kansainvälinen turvallisuus” tai ”turvallisuusuhka” näiden tapahtumien aikana? Miksi ilmaisuja käytettiin juuri nimenomaisella tavalla eikä jollakin toisella mahdollisella tavalla?

1.2. TUTKIMUSAINEISTO

Tutkimukseni primääriaineistona on Yhdysvaltojen poliittisten päätöksentekijöiden, lähinnä presidentti George W. Bushin ja ulkoministerin Colin L. Powellin lausunnot ja puheet asian tiimoilta alkaen 11.9.2001. Primäärilähteiden analysoinnissa käytän apunani kansainvälisen politiikan teorioita ja metodeja käsitteleviä ja esitteleviä oppikirjoja ja artikkeleita, jotka muodostavat tutkimukseni sekundaariaineiston.

Primäärilähteinäni ovat Yhdysvaltojen presidentin ja ulkoministerin terrorismin vastaista taistelua koskevat lausunnot, puheet sekä pressiesiintymiset löytyvät yhteen koottuina ja päivämäärien mukaan listattuina U.S. Department of State’in ylläpitämän International Information Programs -ohjelman sähköisestä arkistosta internet-sivuilta <<http://www.usinfo.state.gov/topical/pol/terror/poltexts.htm>>. Presidentin viralliset lausunnot ja puheet löytyvät myös the White House’in internet-sivuilta <<http://www.whitehouse.gov>>. Ulkoministerin lausunnot ja puheet löytyvät internet-osoitteesta <<http://www.state.gov/secretary>>.

Kaikki nämä osoitteet ovat myös linkkeinä Yhdysvaltojen Suurlähetystön Suomen edustuston internet-sivuilla osoitteessa <<http://www.usembassy.fi>>.

1.3. TUTKIMUKSEN SJOITTUMINEN TIETEENALAAAN

Asettamani tutkimuskysymykset osoittavat tutkimukseni sijoittuvan kriittiseen koulukuntaan. Kriittinen koulukunta korostaa kielen merkitystä turvallisuuden käytäntöjen ja turvallisuusajattelun rakentajana ja muokkaajana. Tämän ajattelun mukaan olemassa olevat instituutiot ja sosiaaliset valtasuhteet eivät ole annettuja, vaan ne tuotetaan aina tietyissä sosiaalisissa ja historiallisissa viitekehyksissä. Kriittinen teoria tarkastelee sitä, kuinka vallitseva järjestys syntyi tai syntyy ja luodaan.

Kriittinen koulukunta pyrkii luomaan laajemman kuvan kokonaisuudesta yksittäisen komponentin perusteella ja yrittää tällä tavoin ymmärtää todellisuuden rakentamisen prosessia, jossa sekä osat että kokonaisuus ovat mukana (Cox 1996, 89). Osallistamalla turvallisuuskeskusteluun kriittinen koulukunta pyrkii osoittamaan sekä turvallisuustodellisuuteen sisään rakennetut hallinnan tai hallittavuuden tarpeet kuin myös turvallisuuden perusolemukseen sisältyvän ristiriidan (turvallisuuden tavoittelemisen aiheuttaa turvattomuutta). Osoittamalla nykyisen turvallisuustodellisuuden rakentumisen ensisijaisesti retoriikalle, josta onnistuneiden retoristen siirtojen seurauksena rakennetaan konkreettisia fyysisiä turvallisuuskäytäntöjä, osoitetaan samalla mahdollisuus muutokseen ja emansipaatioon.

Tutkimukseni tavoite on jatkaa kriittisen koulukunnan viitoittamalla tiellä valottamalla osaltani turvallisuusdiskurssin rakentamista ja rakentumista kielen avulla. Tarkoituksena on saada aikaan refleктоiva kommunikaatiotilanne, jossa käsitysten muodostajina eivät vaikuta valta, suorituskyky, ideologia, manipulointi, asiantuntijuus, pelko, epävarmuus, väärinkäsitykset tai jokin muu sivuvaikuttaja, vaan ainoastaan ”hyvän” käsitteeseen sisältyvä sisäinen voima ja sen hyvin perustellut argumentit. Kommunikaatiossa ei alistuta asiantuntijan ehdotuksiin, vaan niitä pohditaan itse huolellisesti eikä luoteta sokeasti tieteen ja tekniikan apuun johtopäätösten teossa.

Laitisen mukaan kriittisen paradigman mukainen teoretisointi lähtee ensiksi siitä, että on oltava tietoinen toiminnan viitekehyksestä, josta aiheutuu myös sen problemaattisuus – toiminta tapahtuu aina jossakin historiallisessa tai kokemuksellisessa viitekehyksessä, jotka eivät määrää toimintaa vaan pikemminkin luovat kontekstin toiminnalle. Toisena edellytyksenä on sen tunnistaminen, että tämä problemaattisuus muokkaa sekä toimintaa että teoriaa – se ei tapahdu suljetussa tilassa, vaan sen on aloitettava uusi. Kolmanneksi on

huomioitava, että viitekehys muuttuu – niinpä teorian tavoite on ymmärtää näitä muutoksia. Lopuksi, viitekehystä on tarkasteltava ulkoapäin tai alhaalta ylös, sitä ei kuitenkaan pitäisi tutkia tasapainon säilyttämisen mielessä. (Laitinen 1999, 71-72.)

Hyviä tulkintoja varten tarvitaan siis teoreettisia viitekehyksiä. Teoreettinen viitekehys varmistaa sen, ettei empiirinen aineisto vyöry yli tutkijan tulkintakyvyn. Kriittisessä tutkimuksessa tarvitaan vähintään kolmenlaisia teorioita: (1) tarvitaan hermeneuttinen esiyymmärrys alalla käytettävästä kielestä ja sen tarkoituksesta, (2) tarvitaan jokin ihmisten käyttäytymismalleihin liittyvä teoria, (3) tarvitaan teoria ihmisen tiedostamisen tavoista. Niiden lisäksi tarvitaan erityisteorioita, jotka liittyvät tutkittavaan ilmiöön. Kyseisten teorioiden ei tarvitse alun perin olla missään tekemisissä kriittisen teorian kanssa, mutta niitä voi käyttää hyväkseen kriittisen tarkastelun mielessä. Tulkinnan tavoitteena on siten aineistosta esille nousevien merkitystasojen ilmaiseminen, jolloin nämä saavat sisällön ja tarkoituksen. (Kriittinen paradigma, www-dokumentti.)

Omassa tutkimuksessani käytän tutkittavan kohteen toimintaa selittävänä laajempana viitekehystenä realistista paradigmaa. Hermeneuttisen esiyymmärryksen alalla käytettävästä kielestä ja sen tarkoituksesta antaa klassinen realismi: Niccolò Machiavellin ja Carl von Clausewitzin pohdinnat vallasta ja sodasta luovat sen perustan, johon tutkimaani valtiotoimijan voidaan katsoa perustavan maailmankäsityksensä. Ihmisen käyttäytymismalleihin liittyvänä teoriana käytän geopolitiikkaa, tarkemmin geopolittisia teknologia- ja resurssimalleja Halford Mackinderin, Rudolf Kjellénin ja Nicholas Spykmanin tulkitsemina. Teorian ihmisen tiedostamisen tavoista tarjoavat poliittisten realistien Hans Morgenthau ja Raymond Aronin ajatukset kansainvälisestä politiikasta. Niiden lisäksi tarvittavat erityisteoriat löytyvät metodiselta puolelta: Ludwig Wittgensteinin kielipeliteoria, John L. Austinin puheaktien teoria ja Quentin Skinnerin ideologian tutkimuksen menetelmä.

1.3.1. KIELI, DISKURSSI JA HERMENEUTIikka

Apusen mukaan diskursiivisen tradition lähtökohtana on rakentava suhde todellisuuteen, jolloin käsityksemme todellisuudesta ei ole ainoastaan kuva ulkoisen maailman seikoista tai niiden heijastuma mielessämme, vaan todellisuus syntyy ymmärtämisen tapahtumassa. Se, mikä merkitys niillä seikoilla on meille, riippuu viime kädessä siitä suuntautuneisuudesta, josta käsin me niitä tarkkailemme. (Apunen 1991, 28.) Diskurssiteorian tarkoituksena on näistä yksittäisistä havainnoista yleisempään käsitykseen ja yhteisymmärrykseen pääseminen,

mistä syystä teoria perustuu ajatukseen keskustelun avulla saavutetusta tuloksesta sekä lähtee siitä, että käsityksemme todellisuudesta ja maailmasta ovat sidoksissa kieleen (Apunen 1991, 28). Kieli ymmärretään silloin sekä teknisenä merkkien ja merkinkäyttösääntöjen järjestelmänä että laajempaa merkityksiä antavana kokonaisuutena. Avaimen tämän kokonaisuuden analysoimiseksi tarjoavat erilaiset lähestymistavat: retoriikka, joka keskittyy siihen, miten kieli järjestelmänä otetaan käyttöön jossakin tarkoituksessa; hermeneutiikka, joka käsittelee merkkien ja merkkijärjestelmien tulkintaa ja ymmärtämistä; sekä semiotiikka, joka tarkoittaa kiinnostusta kieleen ja ilmaisuihin merkkien järjestelmänä (Apunen 1991, 29-33). Kaikki kolme lähestymistapaa korostavat sitä, että maailma ihmismielen luomana todellisuutena syntyy kielessä ja kielen avulla.

Näistä lähestymistavoista hermeneutiikka käsittelee sitä, miten merkkejä ja merkkien järjestelmiä voidaan tulkita ja ymmärtää, jolloin kysymys on tapahtumasta eli tulkinnasta, joka toteutuu yksittäisenä instanssina ajassa ja paikassa (Apunen 1991, 30). Tällaisen tulkinnan lähtökohtana on tekstin laatijan, tekstin ja tulkitsijan suhde, joskin Apusen mukaan erilaiset teoreettiset tulkintakaanonit jäsentävät tämän perusasetelman eri tavalla (Apunen 1991, 31). Ensimmäisen asteen hermeneutiikka keskittyy siihen, miten tulkitsija voi tavoittaa tekstin välityksellä tekstin laatijan tarkoituksen eli intention ja samalla tavoittaa tulkinnan kohteen maailmaa mahdollisimman alkuperäisenä. Strukturalistiset ja kielipeliteoriat käsittelevät tekstiä kielellisten merkkien järjestelmänä, joka on loitontunut laatijansa alkuperäisistä tarkoituksista ja on avoin erilaisille tulkinnoille. Strukturalistiset teoriat näkevät kielen rakenteiden olevan perustana tekstin merkitykselle, koska ne ovat puitteina tulkitsevan mielen liikkeille. Radikaaleimmat niistä teorioista näkevät kielen avoimena universumina, jossa tulkinnan tarkoituksena on murtaa vakiintuneita tulkintatapoja ja kaanoneita ja näin päästää vapaaksi vakiintuneiden sosiaalisten käytäntöjen määräämistä puitteista. (Apunen 1991, 31-32.)

Tutkimuksen menetelmällisenä kehyksenä käyttämäni kielipeliteoria perustuu Ludwig Wittgensteinin myöhemmän vaiheen filosofialle, joka on Apusen mukaan lähtökohtana erilaisille, kielen ja kielenkäyttötilanteiden välisiin käytännöllisiin suhteisiin keskittyville tulkintateorioille (Apunen 1991, 32). Niinluodon mukaan wittgensteiniläinen hermeneutiikka on kiinnostunut tulkinnasta ja ymmärtämisestä äärellisissä, konkreettisissa ihmisyhteisöissä ja ”elämänmuodoissa” olettamatta niiden yli menevää universaalista yhteisöä tai ”kaikkien kielipelien kielipeliä” (Niiniluoto 1986, 62). Tätä ajatusta soveltaen voidaan Yhdysvaltojen poliittisten päätöksentekijöiden retoriikkaa pitää omana kielipelinään, joka

(huolimatta siitä, että se esitetään laajalle kansainväliselle yhteisölle) on vain yhden elämänmuodon ilmentymä - sellaisen elämänmuodon, joka puolestaan muodostuu monesta erilaisesta ja päällekkäisestä maailmasta käytäntöineen ja traditioineen.

Hermeneutiikan mukaisen ymmärtämisen taustalla ja perustana on joukko transsendentaalisia⁸ ennakkoehtoja, jonka sisällä ymmärtäminen tapahtuu. Gadamer nimittää tätä ennakkoehtojen joukkoa perinteeksi. Empiirinen, ymmärtämään pyrkivän subjektin tietoisuus määräytyy siten aina edeltä käsin, historiallisten vaikutusten kautta. (Kannisto 1986, 157.) Gadamer esittää myös, että ei ole olemassa varsinaista tulkinnan metodia, mutta tutkijan hallussa oleva traditio antaa hänelle esiyymmärryksen, joka ohjaa tulkinnan etenemistä. Se on niin sanottua hermeneuttista kokemusta, joka muuttaa kokijaansa, rikkoo hänen vanhat ajatuskaavansa ja avaa uusia perspektiivejä. Tämän ajatuskaavan mukaan tulkitseminen edellyttää tietoa etsivän avautumista jollekin vieraalle, sen kanssa dialogiin antautumista yhtäläisin ehdoin. Tulkitsijan ennakkokäsitykset, hänen kuuluminen johonkin traditioon ja hänen tulkintahorisonttinsa ovat tulkintaprosessissa vastakkain tulkinnan kohdetta ympäröivän horisontin kanssa, joka asettaa sille haasteen. Tulkitseminen tarkoittaa tässä horisonttien yhteensulautumista, jossa subjektin ja objektin keskinäisellä suhteella on prioriteetti kummankin sisäisiin suhteisiin nähden. Keskustelun kulku hallitsee siten keskustelijoita, ja jos uutta ilmenee, se ei ole keskustelijoiden vaan itsensä keskustelun aikaansaama. (Nordin 1999, 419.) Tutkija käy jatkuvaa vuoropuhelua tutkittavan kohteen kanssa, suhteuttaa omat näkemyksensä ja ehdotuksensa tutkittavaan aineistoon ja vastaavasti ”korjaa” käsityksiään, mikäli aineiston luonne sitä edellyttää. Sen vuoksi tutkija käy aineistoaan läpi montaa kertaa, pyrkien samalla sekä vapautumaan omista ennakkokäsityksistään että ymmärtämään tutkittavaa kohdetta. Kiertämällä kehää, tai pikemminkin spiraalia, tutkija pääsee koko ajan lähemmäksi tutkimuskohdettaan ja samalla syventää itseymmärrystään.

1.3.2. TULKINNAN JA YMMÄRTÄMISEN TOTUDELISUUS

Tässä kappaleessa pyrin perustelemaan tutkimukseni oikeutusta vastatakseni mahdollisesti esiin nouseviin kysymyksiin: Miksi pidän tutkimustani pätevänä? Mikä takaa sen, että tutkimukseni vastaa totuutta eikä ole mielivaltaista? Miksi pidän tutkimukseni kohteena olevaa retoriikkaa pätevänä/totuutta vastaavana? Mikä antaa esimerkiksi Yhdysvaltain presidentin lausunnoille huomionarvon tai estää lausuntojen mielivaltaisuuden?

⁸ Transsendentaalinen = tuonpuoleinen; transsendentaalisilla rakenteilla tarkoitetaan tietokykymme perimmäisiä rakenteita, joiden varassa kaikki havaitseminen ja tietäminen tapahtuu.

Oman tutkimukseni pätevyyden ja oikeutuksen perustelen Nelson Goodmanin totuussäännöllä. Goodmanin mukaan sanojen monimerkityksellisyys ja tekstin monimielisyys aiheuttavat sen, että ne voidaan tulkita useammalla mielekkäällä tavalla yhtä pätevästi.

Rather, we are to inclined to regard the two strings of words not as complete statements with truth-values of their own but as elliptical for some such statements as "Under frame of reference A, the sun always moves" and "Under frame of reference B, the sun never moves" – statements that may be both true of the same world. (Goodman 1988, 2.)

Goodmanin mukaan jokaista erilaista versiota maailmasta voidaan pitää oikeana tai totuuden kertovana:

The dramatically contracting versions of the world can of course be relativized: each is right under a given system – for a given science, a given artist, or a given perceiver and situation (Goodman 1988, 3).

Tulkintojen tasavertaisuuden hyväksyntä johtaa kuitenkin sellaiseen tilanteeseen, jossa kaikki käy, kunhan siinä on mieltä - kaikki tarkoittaa kaikkea ja ei kuitenkaan yhtään mitään. Goodmanin ratkaisu tähän pulmaan on seuraava: hyväksytään maailmojen moninaisuus, mutta kuitenkin niin, ettei universumi koostu maailmasta (tai maailmoista), vaan niistä **tavoista**, jolla kuvataan sitä mitä kuvataan:

We are confined to ways of describing whatever is described. Our universe, so to speak, consists of these ways rather than of a world or of worlds. (Goodman 1988, 3).

Kun hyväksytään, että maailmoja voidaan rakentaa ja kuvata monin eri tavoin, ja että ne ovat tärkeydeltään ja mielenkiinnoltaan itsenäisiä, nousee esille kysymys totuudesta. Goodmanin mukaan totuus ja pelkkä totuus on perverssi ja lamaannuttava ohjesääntö maailman rakentajalle. Koko totuus on liikaa, se on liian laaja, se varioi ja on ahdettu täyteen pikkuseikkoja. Pelkkä totuus olisi liian vähän. (Goodman 1988, 19.) Goodman päätyykin **totuussääntöön**, jonka mukaan tekstin tulkinnan versiota voidaan pitää totena, jos se ei loukkaa tiettyä ajankohtana järkähtämättöminä pidettyjä uskomuksia ja tulkinnan omia konstitutiivisia sääntöjä (Goodman 1988, 17). Goodmanin totuussääntöä omaan tutkimukseeni soveltaen pidän tulkintani institutionaalisen perustana puhetapahtumiin sisältyvää poliittis-diplomaattista valtiokäytäntöä, jonka puitteissa puheaktit suoritetaan ja joka on kansainvälisen politiikan tekemisen yleisesti hyväksytty ja kunnioitettu käytäntö.

Tutkimuskohteenani olevien puheiden osalta nojaan Foucault'n enusiatiivisen modaliteetin käsitteeseen, joka auttaa selventämään pätevän diskurssin puitteita. Koska työssäni on kyse

poliittisesta keskustelusta tietyssä kontekstissa, on valtiokäytäntö myös se instituutio, joka antaa puitteet pätevälle diskurssille. Valtioikäytäntö on se poliittis-diplomaattinen instituutio, joka sanelee keskusteluun osallistumisen säännöt ja näin estää lausumien mielivaltaisuuden annetussa kontekstissa.

Diskurssin ilmaisumuodot (enunciative modalities) tunnistetaan tässä keskustelussa kolmen tekijän avulla: (1) ”puhujan asema”, joka sisältää erilaisia kriteerejä puhujien kompetenssille (esimerkiksi kompetenttien puhujien väliset suhteet ja heidän sosiaalinen asemansa – työni tapauksessa Yhdysvaltojen asema valtiona kansainvälisessä järjestelmässä sekä Yhdysvaltojen poliittisten päätöksentekijöiden asema puhujina); (2) ”institutionaalinen paikka”, joka viittaa paikkoihin, joista käsin kompetentti subjekti ”puhuu” (esimerkiksi, Yhdistyneet kansakunnat, televisioesiintymiset, viralliset tiedotustilaisuudet); (3) ”subjektin asema”, joka viittaa hänen asemaansa informaatioverkostossa ja hänen rooliinsa suhteessa objekteihinsa (kts. Foucault teoksessa Kusch 1993, 64). Foucault’n enunsiatiivinen modaliteetti on siis menettelytapa, joka mahdollistaa tutkittavan diskurssin professionaalisuuden: puhuja ja hänen arvovaltansa sekä professionaalisen tietämisen institutionaaliset toimipaikat ja subjektin asemaan informaatiojärjestelmässä liittyvät tekijät tulevat sitä kautta päteviksi todistetuiksi.

2. YHDYSVALTOJEN TOIMINNAN TEOREETTISIA TAUSTOJA

Työni tarkoituksena on tutkia miten kansainvälisen politiikan toimija legitimoii voimapolitiikan käytön muille kansainvälisen politiikan toimijoille sekä kansainväliselle yleisölle käyttäen siinä apuna esimerkiksi sellaista yleispätevää ja universaalialla ilmaisua kuin ”kansainvälisen turvallisuuden, rauhan ja demokratian puolustaminen”. Voimapolitiikan käyttöä edellyttävät useimmiten myös omaan kansalliseen etuun perustuvat tavoitteet ja niiden saavuttaminen, joten toimilleen oikeutusta hakeva käyttää asiansa esittämiseen tietynlaista ja erityistä esitystapaa. Arvottaen ja kuvaillen toimia ja toimijoita yhdellä tai toisella tavalla⁹ – toisin sanoen käyttäen hyväkseen kieleemme kaikkia ulottuvuuksia tiettyjen sovittujen sääntöjen rajoissa – tämä toimija odottaa saavuttavansa päämääränsä sekä välttyvänsä kansainväliseltä tuhoisalta kritiikiltä. Stephen Toulmin on kuvaillut näitä ulkoisia rajoitteita seuraavasti:

⁹ Käyttämällä arvottavia ja kuvailevia termejä (evaluatiivis-deskriptiiviset termit, engl. evaluative-descriptive terms) toimijalla on toisaalta vapaus olla innovatiivinen niiden käytössä. Toisaalta, hänen vapauttaan rajaavat jo olemassa olevat pelisäännöt, normit ja käsitykset, joiden määrittämiin puitteisiin toimija joutuu vapauttaan soveltamaan.

Tähän päivään asti elämänmallejamme ovat poliittisesti muovanneet valtiovallan toimet. Silti nykyisten valtioiden hallitsijat ovat alttiita ulkopuoliselle moraaliselle kritiikille, jollaista ei ole ollut vuoden 1650 jälkeen. Vahvinkaan supervalta ei voi enää sivuuttaa sitä tosiasiaa. [...] Lilliputtijärjestöt¹⁰ eivät voi pakottaa häikäilemättömiä vallanpitäjiä polvilleen pyytämään anteeksi, kuten Henrik II:n oli tehtävä. Sen sijaan ne voivat saattaa pahoja tekojaan jatkavat vallanpitäjät tuhoisaan häpeään maailman silmissä. Jos uuden ajan poliittinen kuva oli Leviathan, ”kansallisten” hallitusten ja supervaltojen moraalinen asema tulevaisuudessa ilmenee kuvassa Lemuel Gulliverista, joka herää syvästä unesta ja huomaa olevansa sidottu lukemattomin ohuin sitein¹¹. (Toulmin 1998, 369.)

Teoreettisen osion on tarkoitus selittää tutkimuskohteeni käyttäytymistä ja toimintaa siinä normatiivisessa viitekehyksessä, joka on johdettu tietystä professionaalista käytännöstä eli tässä tapauksessa modernin valtion ideaan perustuvasta poliittis-diplomaattisesta valtiokäytännöstä. Tarkemmin, tutkimukseni teoreettisen osion epistemologinen perusta on klassisessa ja poliittisessa realismissa sekä perinteisessä geopolittisessä ajattelussa. Käytän tutkimuskohteeni toimintaa ja käyttäytymistä selkeyttävinä ja järkiperäistävänä teoriona *realismin klassikkojen* (Niccolò Machiavelli, Carl von Clausewitz) pohdintoja vallasta ja sodasta ja *geopolittisia teknologia- ja resurssimalleja* (Halford Mackinder, Rudolf Kjellén, Nicholas Spykman). Nämä näkemykset yhteen vetävän ja laajemman tietoteoreettisen perustan tarjoavat puolestaan *poliittisten realistien* (Hans Morgenthau, Raymond Aron) ajatukset siitä, miten me voimme tietää tilasta, jota me nimitämme kansainväliseksi politiikaksi.

Realistinen ajattelu ja geopolitiikka auttavat ymmärtämään kansainvälisen politiikan toimijan toimintaa, selittäen minkälaisena toimija mahdollisesti näkee maailman. Samalla tämä realistiseen paradigmaan perustuva tulkintakehys selittää myös tutkimuksen kohteena olevien tapahtumien taustalla olevia näkyviä ja myös näkymättömiä syitä. Näitä ovat esimerkiksi, valtion säilymiseen tähtäävän häikäilemättömän ja moraalisten mittapuiden mukaan arveluttavan toiminnan hyväksyminen tai maantieteellisiin alueisiin kohdistuva vallankäyttö, jolloin on kyse jostain syystä arvokkaina pidettyjen alueiden haltuun ottamisesta, hallinnasta ja hallinnan suojaamisesta, koska alue käsitetään merkittäväksi joko sotilaallisista, taloudellisista, uskonnollisista tai muista syistä, tai pelkästään niihin liittyvän arvovallan tai symboliarvojen vuoksi (Apunen 1991, 61).

¹⁰ Stephen Toulminin mukaan esimerkiksi Amnesty International ja vastaavat järjestöt, joilla ei ole fyysistä valtaa tai ”asevoimia”, mutta joiden moraaliset mielipiteet saavat osakseen yleistä kunnioitusta ja joiden yleensä kuuluu esittävän ”ihmiskunnan moraalisen kannan” (Toulmin 1998, 368).

2.1. KLASSINEN REALISMI: NICCOLÒ MACHIAVELLIN JA CARL VON CLAUSEWITZIN NÄKEMYKSET VALTIOSTA, SODASTA JA POLITIIKASTA

2.1.1. MACHIAVELLI: MORAALIN JA POLITIIKAN DUALISMI

Sillä halutessaan arvostella oikein on ihmisten pidettävä arvossa niitä, [...] jotka osaavat hallita valtiota, eikä niitä, jotka osaamatta sitä hallitsevat.
(Machiavelli 2001, 10.)

Machiavelli oli vakuuttunut siitä, että politiikan pelisäännöt pysyvät muuttumattomina aikakaudesta toiseen. Miehet politiikan näyttämöllä eivät pysty muuttamaan vallankäytön periaatteita; he vain pelaavat heille annettuja pelejä, kuka kehnommin, kuka taitavammin. Machiavellin katsannossa politiikka ei ole tiedettä vaan taitoa, jossa sattumilla on erittäin suuri merkitys. Mutta myös hyve (*virtù*), jolla Machiavelli tarkoittaa eräänlaista kuntoisuutta tai kyvykkyyttä, vaikuttaa politiikan onnistumiseen. (Nordin 1999, 197.) Hän ei kuitenkaan väittänyt, että ihminen olisi kohtalon pelinappula, vaan oli sitä mieltä, että kohtalo säätelee vain puolet ihmisen teoista jättäen hänen itsensä määrättäväksi toisen puolen (Machiavelli 1999, 100). Sen toisen puolen toteuttamisessa ihmisen kyvykkyys, toisin sanoen voima, uskallus ja rohkeus, määräävät viime kädessä politiikan onnistumisen.

Machiavellille valtio edusti ylintä moraalista hyvettä. Valtion etua ajavalta hallitsijalta vaadittiin (ja vaaditaan) usein ominaisuuksia, joita yksityiselämässä pidettäisiin häpeällisinä, mutta Machiavellin käsityksen mukaan tarkoitus pyhitti keinot. Machiavellin mielestä vapaan tasavallan perustaminen ja säilyttäminen oli sellainen poliittinen päämäärä, joka pyhitti keinot silloinkin, kun ne sotivat yleisesti hyväksytyä moraalialueen vastaan. Hänen käsityksensä pienten valtioiden asemasta sotilaallisesti mahtavampien naapureiden välissä sekä toteamuksensa, että tasavallalle (valtiolle) oli tärkeintä säilyttää olemassaolonsa ja valtiollinen vapautensa välttämättä politiikkaa, jolla hankittiin viholliset läheltä ja ystävät kaukaa, ovat ajattelemisen arvoisia nykypäivänäkkin. Mutta miten valtio voidaan säilyttää maailmassa, jossa jokainen pyrkii samaan päämäärään ja jossa ei ole mitään korkeampaa auktoriteettia, joka pakottaisi suvereenit seuraamaan moraalisia periaatteita?

Machiavelli erotteleekin moraalin ja politiikan toisistaan, koska hänen mielestä kristillinen moraalitieteellinen näkökulma ja toisen posken kääntämisineen saattavat edesauttaa pelastusta ja taivaaseen pääsyä, mutta valtaa ja valloituksia halajavan hallitsijan ei auta kelpuuttaa sitä

¹¹ Lihavointi kirjoittajan.

elämänohjeekseen. Tämän periaatteen soveltaminen nykypäivän maailmanpolitiikassa on vähintäänkin ongelmallista. Moraalin ja politiikan jyrkkä erottelu toisistaan ja toimiminen tämän erottelun perusteella ei sääntönä onnistu ilman, että se ei nostattaisi jonkinlaista paheksuntaa toisten kansainvälisen politiikan toimijoiden taholta, joten kansainvälisen politiikan toimijan on oikeutettava jollain lailla käyttämänsä moraalittomat keinot tai voimapolitiikka.

Valtion säilymisen puolesta puhuvalle Machiavellille päällimmäisenä moraalisen toiminnan kriteerinä oli **menestys tavoitteen saavuttamisessa**, joten hyvä poliitikko oli sellainen, joka valtion edun nimissä osasi olla häikäilemätön. Hän ei kuitenkaan tarkoittanut, että poliittinen johtaja olisi vapaa kaikesta moraalista vastuusta: poliitikon vastuu oli toisentyypistä kuin tavallisen yksilön vastuu. Se oli vastuuta niistä ihmisistä, joiden kohtalo oli hänen käsissään ja niistä arvoista, joita valtion haluttiin toteuttavan (Lagerspetz 1996, 17). Kantaessaan vastuun julkisista asioista poliitikon oli asetettava syrjään omat eettiset käsityksensä ja huolehdittava koko yhteisön eduista ja säilymisestä. Poliitikon oli pidettävä toimintansa mittapuuna turvallisuutta ja yhteisön olemassaolon varmistamista, jolloin moraalit ei voinut olla hänen toimintaansa ensisijaisesti säätelevä voima.

Elämä on niin etäällä ihanteista, että se, joka pyrkii todellisuuden ohittaen pelkästään ihanteisiin, päätyy pikemminkin perikatoon kuin päämääränsä. Jos ihminen pyrkii aina tekemään oikein, hän jää väärintekijöiden sankassa joukossa väkisinkin tappiolle. Mikäli ruhtinas haluaa säilyttää asemansa, hänen täytyy opetella tekemään vääryyttä ja käyttämään sitten tätä taitoaan tarpeen mukaan. (Machiavelli 1999, 66-67.)

Tämän mukaan epäilyttävien ja ehkä laittomienkin keinojen käyttö saa oikeutuksensa ja nähdään moraalisisa siitä johtuen, että päämääränä on varmistaa valtion ja viime kädessä siinä asuvien kansalaisten säilyminen ja selviytyminen. Yhdysvaltojen näkökulmasta katsoen World Trade Centeriin tehdyt terrori-iskut olivat samalla hyökkäys amerikkalaisia, Yhdysvaltoja sekä heidän edustamiaan arvoja vastaan, mistä syystä kansalaisten, valtion ja näiden arvojen puolustaminen asettui etusijalle kaikkeen muuhun nähden.

Machiavellin näkemyksiä politiikasta pidetään kyynisinä ja moraalittomina, mutta hänen tarkoituksenaan ei ollutkaan kirjoittaa siitä, millaista politiikan pitäisi olla. Pikemminkin, hän kirjoitti todellisesta politiikasta. Hänen kirjoituksissaan etualalle nousevat valtiollis-poliittisen elämän reaali- ja valtopoliittiset ulottuvuudet: asetettujen päämäärien ja käytettävien keinojen suhteen pohdinta ja politiikan sellaisten puolien paljastaminen, jotka ovat tuttuja poliitikoille tai historioitsijoille, mutta jäävät usein huomaamatta muilta. ”Monet ovat haaveilleet

sellaisista tasavalloista ja ruhtinaskunnista, jollaisia todellisessa elämässä ei ole koskaan tunnettu.” (Machiavelli 1999, 66.) Toisin sanoen, monet ovat haaveilleet sellaisesta utooppisesta rauhanomaisesta maailmanjärjestyksestä tai harmonisesta yhdessäelosta ilman sotia ja konflikteja, jota todellisessa elämässä ei kuitenkaan ole koskaan saavutettu eikä voida koskaan saavuttaakaan. Machiavellin tarkoituksena oli pikemminkin antaa käytännön neuvoja vallanpitäjälle, joka eli ja toimi vaarallisessa ja raadollisessa maailmassa.

Machiavellille politiikka oli jatkuva liikettä ja konflikteja, joiden viimekätinen lähde on vallan tavoittelu. Machiavellin katsannossa valta mahdollistaa päämäärien saavuttamisen – eli tasavallan (valtion) hyvinvoinnin ja säilymisen – joka viime kädessä oli hyvän politiikan mittapuu. Siitä syystä Machiavelli ei pitänyt vallantavoittelua paheksuttavana. Määritellesään hyvän politiikan kriteerejä Machiavelli tekee kantansa täysin selväksi:

Jos näet tutkimme asioita perusteellisesti, löydämme niistä aina sellaisia, jotka näyttävät hyviltä mutta voivat viedä ihmiset perikatoon. Toiset taas näyttävät pahoilta, mutta voivat johdattaa turvallisuuden ja hyvinvoinnin olotilaan. (Machiavelli 1999, 67.)

Kysymys moraalista kansainvälisessä politiikassa on ajankohtainen jatkuvasti. Esimerkiksi Lagerspetz pohtii vuonna 1996 ilmestyneessä artikkelissaan moraalin normatiivisuutta ja sitä, pitäisikö toimia aina moraaliperiaatteiden mukaan, vai voidaanko ja milloin voidaan siitä poiketa:

*Olettakaamme, että uskomme tietynlaisen valtion olevan välttämättömän jonkin meille keskeisen arvon toteuttamisessa. Valtio saattaa olla tärkeä, koska se toteuttaa kansakunnan itsemääräämisoikeutta, tai koska se takaa ihmisoikeudet kansalaisilleen, tai koska se pyrkii toteuttamaan jotakin uskonnollista tai eettistä arvoa, joka on meille keskeinen. Tästä seuraa, että tuon valtion turvallisuus ja jatkuva olemassaolo ovat myös moraalisesti tärkeitä asioita. Kysymys kuuluu nyt, miten voimme samanaikaisesti hyväksyä valtion toimia koskevia absoluuttisia rajoitteita. Olettakaamme esimerkiksi että valtio on meille tärkeä koska se takaa kansalaisilleen poliittiset oikeudet, oikeudet fyysiseen koskemattomuuteen, puolueettomaan oikeudenkäyntiin jne. Olettakaamme edelleen, että valtion sisällä toimivat terroristit yrittävät kaikin keinoin tuhota tuon järjestelmän. **Onko olemassa sellaisia keinoja, joita emme missään oloissa saa käyttää valtion puolustamiseksi, emme sijnäkään tapauksessa, että vaihtoehtona on valtion tuhoutuminen ja ihmisoikeuksien riistäminen koko kansakunnalta?**¹² (Lagerspetz 1996, 18-19.)*

Yhdysvalloissa syyskuun yhdenentoista päivänä 2001 tapahtunut terrori-iskua ja sitä seuranneita vastatoimia voidaan myöskin arvioida edellä kirjoitetun pohdinnan tyyliin, mutta onko sellainen pohdinta tarkoituksenmukaista? Tarkemmin, tuhlaavatko Yhdysvaltojen

¹² Lihavointi kirjoittajan.

poliittiset päätöksentekijät aikaa ja energiaansa sen pohtimiseen, ovatko heidän käyttämänsä keinot moraalisia vai moraalittomia, kun kansakuntaa vastaan on hyökätty? Eivät, sillä he ovat vastuussa kansakunnan ja valtion hyvinvoinnista ja säilymisestä, ja siitä syystä kaikki tähän päämäärän tähtäävät toimet ovat oikeutettuja, joskaan ei kaikkien hyväksymiä. Moraali on tästä näkökulmasta katsoen epäoleellinen, koska näkökulmasta riippuen valtion voidaan aina sanoa toimineen oikein tai väärin, mutta asioiden hoitoa ei voi perustaa vain yhdenlaisen moraalikäsitteen varaan. Sitä enemmän, ettei ole olemassa mitään yksiselitteisesti määriteltyä ja kaikkien yleisesti hyväksymää moraalista. Machiavellia mukaillen voi siis sanoa, että kansainvälisestä politiikasta ei puutu ainoastaan kaikkien tunnustama ylin auktoriteetti, vaan myös sitova kansainvälinen laki ja kansainvälinen moraalitapa sellaisina, kuin me ymmärrämme lain ja moraalin jokapäiväisessä elämässämme valtion sisällä.

2.1.2. CLAUSEWITZ: SOTA ON VAIN OSA POLIITTISTA KANSSAKÄYMIÄ – KOKONAISUUS ON POLITIIKKA.

Edellisen kappaleen machiavellilainen pohdinta tarjosi selityksen valtion usein häikäilemättömälle ja moraalittomalle toiminnalle kansainvälisessä politiikassa. Clausewitz puolestaan tarjoaa järjellisen selityksen sodalle ja sodan syttymisen syille. Clausewitzin järjestelmällistä tutkimustyötä sodasta ja sotatoimista pidetään liian filosofisena. Erityisesti pelkkään taktiikkaan tai toiminnan sujuvuuteen huomionsa kiinnittävät sotilaat arvostelevat sen sotilaallisen käytännön kannalta liian teoreettisena (Schramm 1998, 337).

Usein sota myös nähdään erillisenä ilmiönä, jonka olemuksesta ja laillisuudesta, tai tarkemmin siitä, onko sota oikeutettu vai ei, on käyty kiivasta keskustelua kautta aikojen. Kansainvälistä politiikkaa tutkivalle tai kansainvälisen politiikan teoriaa luomaan pyrkivälle Clausewitzin työ tarjoaa hedelmällisen lähtökohdan. Clausewitzin ajatus ”*sota ei ole muuta kuin valtakunnan politiikan jatkamista toisin keinoin*” (Clausewitz 1998, 9) tarkoittaa sodan valtion käyttämäksi välineeksi, joka ei ole mitään muuta kuin poliittisen kanssakäymisen jatkamista siihen sekoittuvilla muilla keinoilla. Clausewitz jatkaa:

... sota ei lopeta tätä poliittista kanssakäymistä eikä muuta sitä miksikään aivan muuksi, vaan se jatkuu olemukseltaan samanlaisena... Ja mitä muuta voitaisiin ajatellakaan? Loppuvatko kansojen ja hallitusten poliittiset suhteet koskaan diplomaattisten noottien loppuessa? Eikö sota ole vain toisenlaista tekstiä ja puhetta, jolla ne ilmaisevat ajatuksiaan?

Koska Clausewitz näki sodan vain osana politiikan kokonaisuutta - eikä erillisenä ja itsenäisenä ilmiönä, joka johtuu ihmistä hallitsevasta sokeasta alkukantaisesta

vihamielisyydestä - hänen katsannossaan sodan tavoitekin oli poliittisen tarkoituksen toteuttaminen: ”*Poliittisen tarkoituksen toteuttaminen on sodan tavoite, sota on keino, eikä keinoa voida koskaan ajatella ottamatta huomioon tavoitetta.*” (Clausewitz 1998, 27.)

Näin ollen voidaan Yhdysvaltojen sota Afganistanissa al-Qaidan terroristeja ja Taleban-hallintoa vastaan tulkita luonnolliseksi politiikan jatkeeksi: kun rauhanomaisemmat politiikan keinot (diplomaattiset nootit ja vaatimukset, kansainvälinen paheksunta YK:n päätöslauselmien muodossa) eivät tuottaneet toivottua tulosta, siirryttiin voimaperäisempien keinojen eli sodan käyttöön. Sodalle oli asetettu selvä tavoite, kansallista ja kansainvälistä turvallisuutta uhkaavan terrorismin hävittäminen, siitä johtuen sota nähtiin (ja nähdään) vain keinona tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

Kirjoituksissaan Clausewitz korostaa valtiotaidon ensisijaisuutta sotataidon rinnalla. Schrammin mukaan sotavoimatkin ovat Clausewitzin katsannossa luonteeltaan vain valtion politiikkaa toteuttava eikä puhtaasti sotilaallinen laitos: ne antavat oikein johdettuina valtakunnan politiikan suurten linjojen vetäjälle kyvyn itsemääräämisoikeuden säilyttämiseen ja liittosuhteista päättämiseen, sekä todelliselle valtiotaidolle vallan päättää sodasta ja rauhasta (Schramm 1998, 339). Sotavoimat ovat joissakin oloissa jopa sodan estämisen tärkein väline (ovathan ydinaseetkin estäneet tehokkaasti ydinsodan puhkeamisen). Clausewitz korostaakin sodan olevan vain osa poliittista kanssakäymistä eikä lainkaan itsenäinen ilmiö (Clausewitz 1998, 283-284) – kokonaisuus on politiikka. Hän pitää poliittisen näkökannan alistamista sotilaallisen näkökannan ensisijaisuuteen täysin järjenvastaisena, koska politiikka on se, joka saa sodan aikaan eikä päinvastoin – politiikka on ohjaava äly, mutta sota vain väline eikä päinvastoin (Clausewitz 1998, 286).

Clausewitz ei ollut mikään sodan tulisieluinen ihannoija tai puolustaja, joksi hänet usein kuitenkin tulkitaan, vaan hänen tarkoituksena oli pikemminkin ylistää järjen käyttöä politiikassa ja erityisesti järjen käyttöä poliittisten päämäärien tavoittelemisessa. Clausewitzia voi siitä syystä pitää rationalistina, joka (kuten Machiavellikin) pohti päämäärien ja niiden saavuttamiseksi käytettävien keinojen suhdetta. Hän kirjoittaa:

Koska sota ei ole sokean intohimon purkaus, vaan sitä hallitsee poliittinen tavoite, tämä suuruudesta tietysti riippuu, miten suuria uhrauksia me olemme valmiit tekemään sen saavuttamiseksi. Tämä ei koske pelkästään uhrauksien määrää, vaan myös niiden kestoa. Heti kun voimia vaaditaan niin paljon, ettei poliittinen tavoite enää riitä vastapainoksi, tavoitteista on luovuttava ja tämän seurauksena solmittava rauha... (Clausewitz 1998, 31-32.)

Clausewitz oli sitä mieltä, että yhtäkään sotaa ei pitäisi aloittaa vastaamatta kysymykseen, mitä sodalla ja sodassa halutaan saavuttaa. Ensiksi mainittu on sodan tarkoitus ja jälkimmäinen sotatoimien tavoite. Clausewitzin mielestä tämän ajatuksen pitää ohjata toimintaa joka suhteessa, koska se määrää käytettävien keinojen ja välineiden paljouden ja voiman, ja sen vaikutus ulottuu toiminnan pienimpiin yksityiskohtiin saakka. (Clausewitz 1998, 269.) Tämä 170 vuotta sitten esitetty ajatus vaikuttaa tänäkin päivänä strategiseen ajatteluun, ja valottaa omalta osaltaan Yhdysvaltojen käyttämää strategiaa ja käytettyjen aseiden valintaa: Yhdysvallat käytti strategisia ohjuksia ja niin sanottuja ”täsmäpommituksia” sodan ensimmäisessä vaiheessa tuottaakseen mahdollisimman suuret mies- ja laitteistovahingot viholliselle ja ehkäistäkseen samalla omat miesvahingot. Myös naapurivaltioiden tuen varmistaminen, katkaistakseen vihollisen mahdolliset pakoreitit ja saadakseen tukikohdat omille sotavoimille, on yksi lisäkeino päämäärän nopeammaksi ja vaivattomammaksi saavuttamiseksi.

Clausewitzin periaate, että ”...voimia on käytettävä juuri sen verran ja sodassa on omaksuttava juuri niin pitkälle ulottuva tavoite, että poliittiseen päämäärään päästään”, selventää hänen ajatustaan politiikasta kuin valtiotaidosta.¹³ Clausewitz kirjoittaa:

Tässä yhteydessä järjen toiminta siis siirtyy pois täsmällisen tieteen, logiikan ja matematiikan, alueelta ja muuttuu sanan laajassa merkityksessä taiteeksi, ts. taidoksi löytää asioiden ja niiden välisten suhteiden suunnattomasta määrästä tärkeimmät ja ratkaisevat seikat oman arvostelukyvyn avulla. (Clausewitz 1998, 273.)

Toisin sanoen, Yhdysvaltojen poliittisten päätöksentekijöiden on otettava huomioon mahdollisimman paljon asiaan vaikuttavia seikkoja: mahdollisimman monen, kohteen naapurissa sijaitsevan valtion jollei suora tuki, niin ainakin hiljainen myöntymys; mahdollisten vastalauseiden ja protestien ehkäiseminen tai vaimentaminen; kohteena olevan valtion siviiliväestön tuen saavuttaminen; jatkuva tiedottaminen asioiden kulusta, luonnollisesti sopivasti suodatettuna; myöskin humanitaariset toimet sotilaallisen ylivoiman tasapainottamiseksi ja myönteisen kuvan ylläpitämiseksi.

Politiikan ensisijaisuus alistaa sodan kaikkea muuta mahtavamman alkuvoiman ja tekee siitä pelkän välineen. Kuuluessaan politiikan piiriin sota omaksuu sen luonteen: kun politiikkaa muuttuu suurisuuntaisemmaksi ja mahdikkaammaksi, sota muuttuu samoin. Sota on todellisuudessa vain itse politiikan ilmenemismuoto. Clausewitz kirjoittaa:

¹³ Vrt. Machiavellin samanlainen käsitys politiikasta ja valtiotaidosta.

Yleinen kokemuskin osoittaa, että nykyisen sotalaitoksen suuresta monimuotoisuudesta ja koulutustasosta huolimatta kabinetit ovat kuitenkin aina määränneet sodan päälinjat eli päätöksen ovat tehneet muodollisen määrittelyn mukaan vain poliittiset eivätkä sotilasviranomaiset. (Clausewitz 1998, 287.)

Clausewitzin näkemykset politiikasta, ja sodasta politiikan osana, ovat olleet ajankohtaisia aina. Hänen ajatus sodan kolminaisuudesta – kansan, kenraalin ja hänen armeijansa, sekä hallituksen yhteydestä – tuo esille asian ytimen: sota on ilmiö, joka koskee jokaista ja jonka on koskettava jokaista. Se on asia, jota sekä poliittinen vastuunkantaja että osavastuussa oleva kansalainen joutuvat ajattelemaan, haluavatpa tai eivät. Päätäessään sodan aloittamisesta poliitikon on näin ollen varmistettava kansalaistensa tuki sotatoimille sekä sotavoimiensa ja kenraaliensa valmius ja täysi suostumus.

Clausewitz osoitti myös sodan toisenlaisen kolminaisuuden: sokeiden luonnonvoimien (alkukantainen väkivalta ja viha), luovuuden ja vapauden (sattumien ja mahdollisuuksien peli) sekä politiikan (järki ja ohjaus) yhdistymisen sodassa, jonka ei pitäisi koskaan saada absoluuttista muotoaan ja muuttua totaaliseksi tuhoamiseksi. Sodaksi vain sotimisen vuoksi. Clausewitz korostaakin valtiomiehen ja sotapäällikön kykyä saada yleiskäsitys kaikista olosuhteista, ei vain omista sekä vastustajan tai vastassa olevan liittokunnan pelkästään sotilaallisista, vaan myös poliittisista ja taloudellisista edellytyksistä, tunnistaakseen sodan vain politiikan osaksi. Clausewitzilla on täysin varma ja selvä käsitys siitä, että vain poliittinen näkökanta voi olla sodan johtamisessa ensisijainen, päälinjat määräävä näkökanta:

Joskus poliittinen tavoite ei sinänsä sovellu sotilaallisen toiminnan päämääräksi; silloin on valittava päämäärä, joka voi vastata poliittista tavoitetta ja edustaa sitä rauhaa tehtäessä. Mutta myös tämä edellyttää aina asiaan vaikuttavien valtioiden erityisten ominaisuuksien huomioon ottamista. Joissakin oloissa vastineen on oltava paljon poliittista tavoitetta mittavampi, jos sen avulla aiotaan saavuttaa tämä tavoite. Poliittinen tavoite on toiminnan mitoituksessa sitä hallitsevampi ja jopa ratkaisevampi, mitä välipitämättömämmin massat asiaan suhtautuvat, mitä vähäisempiä ovat muut jännitykset kummassakin valtiossa ja niiden välisissä suhteissa, ja niinpä se on joissakin tapauksissa ratkaisevassa asemassa melkein pä yksin. (Clausewitz 1998, 21.)

Clausewitz tiivistää näkökantansa yhteen lauseeseen:

... sota on politiikan väline; sitä on arvioitava poliittisin perustein; se on pakostakin luonteeltaan samanlaista kuin politiikka; sodankäynti on suurilta linjoiltaan näin ollen itsessään politiikkaa, joka on vaihtanut kynän miekkaan, mutta ei ole silti lakannut ajattelemasta omien lakiensa mukaisesti. (Clausewitz 1998, 289.)

Tästä näkökulmasta katsoen Yhdysvaltojen toimet terrori-iskujen jälkeen voidaan katsoa valtion järkipäiseksi toiminnaksi tietyn päämäärän saavuttamiseksi. Terrorismin vastainen sota oikeutetaan kansainvälis-poliittisin perustein. Sodan tavoitteena mainitaan kansainvälisen turvallisuuden, demokratian ja rauhan puolustaminen kansainvälistä terrorismia vastaan, 11.9.2001 tapahtuneisiin terrori-iskuihin syyllisen ääri-islamilaisten terroristijärjestön al-Qaidan tuhoaminen, mutta myös ihmisyyttä ja ihmisoikeuksia loukkaavan ja terroristeja tukevan, myöskin ääri-islamilaisten Taleban-hallinnon kukistaminen Afganistanissa. Koska tavallinen ulkopoliittinen menettely ei tuottanut tulosta (Taleban-hallinto ei suostunut luovuttamaan al-Qaidan johtajaa Osama bin Ladenia, eikä muuhunkaan yhteistyöhön), politiikkaa jatkettiin väkivaltaisoin keinoin: 20.9.2001 Yhdysvallat julisti terrorismin vastaisen sodan alkaneen: ”*Our war on terrorism begins with al Qaeda...*” (Bush 20.9.2001, www-dokumentti).

Sodankäynti on kuitenkin vain yksi osa 11.9.2001 tapahtumien jälkeistä kokonaispolitiikkaa. Poliittisissa julistuksissa painotetaan, että voimakeinoja käytetään vain varsinaisia kohteita, terroristeja ja niitä tukevia Taleban-hallituksen armeijaa vastaan, koska muut rauhanomaisemmat keinot eivät riittäneet toteuttamaan poliittisia päämääriä. Se, että sodassa pakostakin vahingoitetaan myös siviilejä kaikesta täsmällisyydestä ja tarkasta tähtäyksestä huolimatta, jätetään kuitenkin sanomatta, koska sitä pidetään vain yhdeksi sodan valitettavista sivuvaikutuksista. Esimerkiksi ulkoministeri Colin L. Powell vastaa näin:

QUESTION: [...] Do you think the American people would be accepting of large amounts of casualties in order to win this war?

*POWELL: You know, I have always shied away from this concept that you can fight a war without casualties. It has never been anything that I put forward. You always want to make sure you can minimize casualties and do everything you can to protect the force. But **war is war and there will be casualties.***

*I think the American people understand that this is a difficult situation and we may have to put lives at risk. And it is something that the military understands. And we can't conduct wars in such a way that we are terrified of putting anyone at risk. **War does put people at risk and it's a risk we have to take in light of the current circumstances.** We will always try to conduct all of our military operations in a way that reduces casualties as much as possible, but **there is no such thing as a zero-casualty conflict where you are using all the elements of your military power** and you are going into a place, say, like Afghanistan. (Powell 23.9.2001, www-dokumentti.)*

Clausewitzia ja Machiavellia mukailleen, sota on vain keino tavoitteen saavuttamiseksi, eikä ole tarpeen pohtia sitä, ovatko käytettävät keinot hyviä vai pahoja. Sen sijaan, politiikan seurauksia tulisi arvioida hyvän-pahan mittapuun mukaan, vaikka se tarkoittaisikin moraalittomien keinojen oikeuttamista päämäärän saavuttamiseksi. Yhdysvaltojen

näkökulmasta katsoen, kansainvälinen terrorismi on niin valtava uhka kansainväliselle ja kansalliselle turvallisuudelle, että sen hävittäminen oikeuttaa huonomaineistenkin keinojen käytön - siinä sivussa surmansa saavat siviilit on keinojen erityisluonteesta johtuva valitettava sivuseikka.

2.2. GEOPOLITIikka: RUDOLF KJELLÉN, HALFORD MACKINDER JA NICHOLAS SPYKMAN MAANTIETEELLISISTÄ TEKIJÖISTÄ POLITIIKAN MUOVAAJINA

Toisena, Yhdysvaltojen toiminnan lähtökohtia valottavana teoriana käytän perinteistä geopolitiikkaa. Geopolitiikan teoria on yksi niistä suurista teorioista, jonka avulla on pyritty muodostamaan kuvaa maailmasta ja antamaan perspektiiviä poliittisten päämäärien asetelulle. Myös geopolitiikan teorialle on tunnusomaista valtionkeskeisyys, joka tarkoittaa valtioiden tai valtioiden liittoutumien olevan ainoita merkittäviä kansainvälisen politiikan vaikuttajia. Geopolitiikka juontaa juurensa poliittiseen maantieteeseen, joka tutkii valtion hallitsemaa aluetta eli valtion fyysistä perustaa sekä maailman jakautumista eri poliittisten yksiköiden hallitsemiin alueisiin (Tuomi 1996, 31). Maantieteellinen ympäristö ei määrää politiikkaa, mutta se tarjoaa erilaisia mahdollisuuksia ja tekee tietyt toimintavaihtoehdot muita todennäköisemmiksi.

Tässä työssä geopolitiikkaa nähdään yhtenä valtapoliitiikan osana, joka selittää vallan tavoittelun kuvioita maantieteellisen ulottuvuuden avulla. Jotta kansainvälisen politiikan yleiskuva olisi ylipäätään mahdollista hahmottaa, ymmärrettävän maailmankuvan luominen tapahtuu yleensä maantieteelliseltä pohjalta. Tuomi toteaaakin, että

... nämä hahmotelmat eivät ole pelkästään sattuman aiheuttamien jakojen toteamista kartalla, vaan niissä piilee ajatus, että eri syistä johtuen maantieteellä laajasti ymmärrettynä – sijainnilla, läheisyydellä ja etäisyyksillä, yhteysteillä, voimavarojen ja raaka-aineiden kasaantumilla sekä eräillä ihmis- tai kulttuurimaantieteen piirteillä – on vaikutusta siihen, millä tavalla jakautuminen tapahtuu ja minkälaisia päämääriä yhteisöillä on (Tuomi 1996, 14).

Tuomen mukaan edellä mainituilla maantieteellisillä ominaisuuksilla on edelleen huomattava merkitys sekä maailmanjärjestelmän ja sen alajärjestelmien muotoutumiseen että valtioiden ja muiden yhteisöjen päämääriin ja käyttäytymiseen (Tuomi 1996, 14). Fyysinen ympäristö valtioiden sotilaallisen toiminnan kenttänä sekä valtion vitaliteetin varmistavien resurssien lähteenä hahmottaa maantieteen poliittiseksi maantieteeksi, joka selittää, miksi tärkeiden

alueiden ja maastokohtien hallinta sotilaallisista syistä määrittää edelleen valtioiden välisiä poliittisia suhteita. (Apunen 1991, 64 ja 73.) Valtioiden on pyrittävä turvaamaan toimeentulonsa sekä säilymisensä omin voimin, jolloin toiminnan lähtökohtana on toimijoiden itsekkyyks ja luonnollinen pyrkimys varmistaa itselleen oman säilymisensä ja menestymisensä kannalta tärkeät voimavarat, mutta myös estää muiden toimijoiden mahdolliset hyökkäykset ja muut heikentämissyrkimykset. Tästä ajattelutavasta seuraa, että väkivallan käyttö ja sota katsotaan luonnolliseksi ja toiminnan kannalta välttämättömäksi osaksi politiikkaa (Apunen 1991, 73), joka toisin sanoen on toimintaa oman vallan lisäämiseen.

Apusen mukaan geopolitiikka asettaa konkreettisesti kysymyksen ihmisen ja hänen fyysisen ympäristönsä välisistä suhteista, josta valtapoliitiikka myös määräytyy, lähtökohtana ihmisen tarkoituksellinen toiminta (Apunen 1991, 61). Tässä katsannossa geopolitiikkaa ei nähdä ainoastaan deskriptiivisenä kansainvälisten suhteiden kuvauksena maantieteellisen ulottuvuuden avulla, vaan se tarkoittaa voimapolitiikan ja maantieteen suhdetta, mikä näkyy etenkin amerikkalaisessa, kylmän sodan aikaisessa kielenkäytössä, jossa geopolitiikalla kuvailtiin rajatusti supervaltojen välistä kilpailua ja tasapainoa (Tuomi 1996, 36). Se tarkoitti lähinnä vallan ja alueen hallinnan suhdetta – suurvaltojen vaikutusvaltaa maapallon eri puolilla ja erityisesti strategisten alueiden haltuunottoa tai hallussapitoa estääkseen vastustajan laajentumispyrkimykset tai hänen ideologiansa leviämisen (Tuomi 1996, 36-37). Kylmän sodan aikaisen selkeän vastakkainasettelun purkaututtua tämä ajattelutapa ei ole kuitenkaan muuttunut. Geopolitiikka on edelleen sidoksissa ideologiaan ja muihin poliittisiin päämääriin (Ó Tuathail – Agnew 1992, 190-192). Tuomi huomauttaa, että tämä sidonnaisuus on kuitenkin molemminpuolista ja kaksisuuntaista siten, että poliittinen tarkoituksenmukaisuus vaikuttaa alueiden määrittelyyn, mutta maantieteen fyysiset, demografiset, kulttuuriset ja taloudelliset tosiasiat vaikuttavat puolestaan politiikkaan (Tuomi 1996, 45).

Tuomi toteaa lisäksi, että geopolitiittinen ajattelu ei ole katoamassa, kuten ei ole hävinnyt mihinkään myös alueisiin sidottujen yhteisöjen välinen kilpailu (Tuomi 1996, 13). Resurssien rajallisuus ja epätasainen alueellinen jakautuminen aiheuttavat yhä edelleenkin kilpailua. Tuomi huomauttaa myös, että valtasuhteilla on siitä syystä edelleenkin merkitystä, perustuipa valta sotilaalliseen voimaan, taloudelliseen potentiaaliin tai johonkin muuhun ominaisuuteen, jonka avulla muiden osapuolten päätöksiin ja tapahtumiin voidaan vaikuttaa. Kompleksisessa kansainvälis-poliittisessa asetelmassa, jossa vallitsee monenlaisia sidonnaisuuksia, eri osien voima ja sisäinen koheesio määräävät kunkin osan suhteellisen aseman ja vaikutusvallan

muihin. Yhteistyön lisääntyessäkin alueisiin sidotut yhteisöt kilpailevat keskenään ja pitävät huolta ennen kaikkea omista eduistaan. (Tuomi 1996, 13.)

Tuomi väittää, että aikaisemman geopoliittisen käyttäytymisen ilmenemismuodot näkyvät tänäkin päivänä sekä ovat mahdollisia tulevaisuudessakin (Tuomi 1996, 19): voiman – myös sotilaallisen voiman – käyttö on edelleen mahdollista (esimerkiksi Intian ja Pakistanin välinen kiista Kashmirin alueen hallinnasta); taloudellisilla ja poliittisilla voimakeskustoilla on käytännössä havaittavia ja ”yleisesti” hyväksytyjä etu- ja vaikutuspiirejä (Väli- ja Etelä-Amerikka Yhdysvaltojen ”takapihana” tai Lähi-idän öljyalueen tärkeys); herruus- ja laajentumispyrkimykset (Kiinan politiikka koskien Tiibetiä tai Taiwania, Venäjän ”sisäinen laajentuminen”) sekä alueellisten yhteisöjen aggressiivinen käyttäytyminen (Balkanin kriisi)

Tuomen mukaan, yhteistä vanhalle ja nykypäivän geopolitiikalle on pyrkimys taloudelliseen ja muuhun kasvuun, minkä takia tilan kontrolli on edelleen tärkeää. Mahdollisimman tehokkaasti suoritettujen tilan hallinnan ja hyväksikäytön taustalla on käsitys hallinnan mukanaan tuomasta henkisestä, fyysisestä tai taloudellisesta voimasta. (Tuomi 1996, 258.) Vanhan ja uuden geopolitiikan erona Tuomi pitää suhtautumista ulkoiseen kasvuun eli laajentumiseen, joskin hän toteaa, että yhteisöjen fyysinen laajenemispyrkimys ei ole väistämätöntä, mutta se ei ole myöskään poissuljettua. Tuomi toteaa, että kun ulkoista laajentumista esiintyy, se on usein aikaisempaa näkymättömämpää ja sillä pyritään vain varmistamaan mahdollisuus alueen hyödyntämiseen halutussa mielessä, jolloin laajentumisen perusteluna esiintyy taloudellinen välttämättömyys eli kilpailukyvyn varmistaminen ja hyvinvoinnin ylläpito. (Tuomi 1996, 258-259.)

Tämä taas johtaa ajatuksemme takaisin aloituspisteeseen eli ajatuksiin vallan tavoittelusta ja vallan saavuttamisen edellytyksistä, joina pidetään yleensä riittävää tilaa ja sen mukana tuomia resursseja. Myös tilan tehokas hallinta ja sen käyttö valtion voiman kehittämiseksi ja lujittamiseksi sekä myöhemmin vaikutusvallan levittämiseksi ovat tärkeitä vallan perusteita. Seuraavissa kappaleissa tarkastelen erilaisia malleja, jota geopolitiikan teoreetikot ovat kehittäneet, tarkoituksena selkeyttää Yhdysvaltojen ulkopoliittikan maantieteellisiä taustoja. Nämä mallit voi luokitella sen mukaan, keskittyvätkö ne pohtimaan ympäristön ja sijainnin

vaikutusta yhteiskuntaan¹⁴ vai onko niiden lähtökohtana inhimillisen toiminnan tarkoituksellinen luonne¹⁵.

2.2.1. KJELLÉN: GEOPOLIITTINEN RESURSSIMALLI

Kun maantieteellisiä tekijöitä käytetään selittämään poliittisia ilmiöitä, kyseessä on eksplanatiivinen ja deterministinen politiikan teoria, jossa katsotaan, että maantiede määrää toimintaympäristönä politiikan sisällön (Apunen 1991, 71). Selittävä suhde maantieteen ja politiikan välillä on silloin luonteeltaan kausaalinen, joka tarkoittaa sitä, että ilmiön syy on sen ulkopuolella, eikä ilmiötä voida näin ollen tehdä ymmärrettäväksi tai selittää pelkästään sitä itseään koskevan tiedon avulla (Apunen 1991, 71). Tutkimuksen tehtävänä on tuoda esille tämä syyn ja seurauksen suhde. Geopoliittinen resurssimalli on yksi sellainen kausaalisten syysuhteiden reduktio. Resurssimallit selittävät sellaisia ihmisen fyysisen ympäristön tekijöitä, jotka sisältävät joitakin yhteiskunnallisen toiminnan kannalta keskeisiä voimavaroja. (Apunen 1991, 71.)

Ruotsalainen Rudolf Kjellén sovelsi ensimmäisenä tätä ajatusta kansainväliseen politiikkaan. Hänen katsannossaan valtion vitaliteetti oli se seikka, joka pätevästi ja kausaalisesti selitti sellaisia kansainvälisen politiikan ilmiöitä kuin valloitukset ja siirtomaiden perustaminen tai vähemmistökansojen sulattaminen enemmistökansoihin (Apunen 1991, 73). Siitä seurasi, että väkivallan käyttö ja sota katsottiin luonnolliseksi ja toiminnan kannalta välttämättömäksi osaksi valtion politiikkaa, jonka päämääränä oli turvata toimeentulo omin voimin. Apusen mukaan tämä ajattelutapa perustui käsitykseen, että kaiken toiminnan lähtökohtana on yksilöiden itsekkyys ja luonnollinen pyrkimys varmistaa toimeentulonsa – tästä syystä valtioiden intressinä oli varmistaa itselleen oman säilymisensä ja menestymisensä kannalta tärkeät voimavarat (Apunen 1991, 73). Yhtenä valtion sisällä vaikuttavana tekijänä Kjellén piti väestöä, jonka kasvu pakottaa valtion etsimään käyttöönsä lisää resursseja. Muut vastaavanlaiset tekijät liittyvät valtion statukseen ja valta-asemaan, sekä Yhdysvaltojen tapauksessa myös ajatukseen ”taivaallisesta kohtalosta” (manifest destiny) maailman demokratisoijana ja vapauttajana. Kjellénin lähtökohtana oli näkemys, että valtion sisäiset ominaisuudet ajavat sen tämänsuuntaisiin toimiin, mutta ulkoinen ympäristö toimii säätelijänä (kts. Kjellén teoksessa Tuomi 1996, 67).

¹⁴ Apusen luokituksen mukaan geopoliittinen *eksplanatiivinen* teoria – tarkoittaa maantieteen määräävän ja selittävän toimintaympäristönä politiikan sisällön; jakautuu *resurssimalleihin*, *ärsyketeorioihin*, *marxilaisiin malleihin* ja *ideologiamalleihin* (Apunen 1991, 61 ja 70-79).

Tämä näkökulma auttaa osaltaan selittämään Yhdysvaltojen politiikkaa Afganistanissa ja laajemmin Keski-Aasiassa¹⁶ - alueella, joka on Yhdysvalloille tärkeä öljyn takia (Press – Siever 2000, 512; kts. myös McKeeby 1.9.2000, www-dokumentti ja Caruso 21.3.2001, www-dokumentti). Käynnistetyn Baku – Tbilisi – Ceyhan putkiprojektin (Kaspian öljyn kuljettamiseksi laivattavaksi Välimerelle) valmistelut ovat jo pitkällä ja kustannuksetkin kolmen miljardin dollarin luokkaa (Vuorela 25.3.2002, HS; Menking 2001, 116), joten projektin keskeyttäminen tai hylkääminen ei tule kysymykseen. Sitä enemmän, että Yhdysvallat on jo nyt riippuvainen tuontiöljystä, joten vaihtoehdoisen öljylähteen varmistaminen on toimivan talouden näkökulmasta ensisijaisen tärkeää. Vuorela lainaa artikkelissaan amerikkalaisen Petroleum Finance Companyn esittämää retorista kysymystä - ”*Pitäisikö Yhdysvaltain tulevaisuudessa olla riippuvainen mieluummin Venäjän vai arabien öljystä?*” – johon hän vastaa: ”*Kysymys on melkein väite, että arabimaailman ja Iranin arvaamattomuuden takia Venäjä ja Kaspian alue ovat energiahuollon näkökulmasta luotettavampi vaihtoehto kuin Persianlahti.*” (Vuorela 25.3.2002, HS.)

Lisäksi, Yhdysvallat on lähettänyt Kaukasukselle (Georgiaan) 150 sotilasta kouluttamaan Georgialle kommando-, vuoristo-, jalkaväki- ja erikoisjoukkojen pataljoonia (Parkkonen 18.5.2002, HS). Parkkosen mukaan Yhdysvallat perustelee joukkojensa lähettämistä terrorisminvastaisella sodalla, mutta georgialaisten asiantuntijoiden mukaan Kaspianmeren öljy on Yhdysvaltojen pääasiallinen kiinnostuksenaihe Kaukasuksella, sillä Georgian kautta kulkee lyhyin öljyn kuljetusreitti Kaspianmereltä Turkkiin. Parkkonen lainaa artikkelissaan politiikan tutkijan Aleksandr Rondelin mielipidettä, että Yhdysvallat kouluttaa Georgian armeijalle erikoisjoukkoja terrorismisodan varjolla, mutta niiden oikea käyttötarkoitus on juuri uusien putkireittien suojele. (Parkkonen 18.5.2002.)

Yhdysvaltojen ulkopolitiikkaa Afganistanin suuntaan selventävät huomattavasti myös seuraavat projektit: suunnitteilla on putki Iranin tai Afganistanin kautta Kazakstanin öljyn kuljettamiseksi Punaiselle merelle, sekä kaasuputki Afganistanin ja Pakistanin kautta Intian suurille markkinoille (kaasuputken arvioidut kustannukset ovat viiden miljardin dollarin luokkaa) (Vuorela 25.3.2002, HS; kts. myös Menking 2001, 123-124). Yhdysvaltojen talous on riippuvainen tuontiöljystä, vahva talous on taas sotilaallisen kyvykkyyden ja poliittisen

¹⁵ Apusen luokituksen mukaan teleologiset *klassiset valtateoriat*, jotka voi luokitella *teknologiamalleiksi* ja *peliteorioiksi* (Apunen 1991, 61-70).

¹⁶ Keski-Aasialla tarkoitan yleisesti sitä aluetta, joka sulkee sisäänsä Mustanmeren ja Kaspian meren sekä näitä sisämeriä ympäröivät valtiot.

vaikutusvallan perusta, jotka puolestaan ovat suurvalta-aseman tärkeitä elementtejä. Kjellénin resurssimalli sopii siten selittämään Yhdysvaltojen ulkopolitiikan sen osan, joka liittyy taloudelliseen kasvuun sekä resursseja sisältävän tilan tehokkaaseen hallintaan, joka tämän mallin mukaan tuo mukanaan henkisen, fyysisen ja taloudellisen voiman.

Tällaiseen materiaalisiin resursseihin keskittyvään näkemykseen revisiota tekevät geopolitikot, kuten Paul Romer, Gene Grassman ja Elhanan Helpman (kts. Tuomi 1996, 121), esittävät teknologian ja koulutuksen kehityksen muuttaneen perinteistä ajattelua. He painottavat tiedon merkitystä kasvun ja vallan tärkeimpänä perustana, jolloin maantieteellisillä tekijöillä, kuten luonnonvaroilla ja fyysisillä yhteyksillä, on enää sekundaarinen merkitys. Tuomi kuitenkin väittää, että todellisuus puhuu vahvasti alueen ja sijainnin merkityksen puolesta, koska talous on riippuvainen raaka-aineista, luonnonvaroista, kulkuyhteyksistä, työvoimasta ja erityisesti markkinoista, jotka kaikki ovat alueeseen sidottuja elementtejä (Tuomi 1996, 121). Tuomen mukaan, kuvaillut muutosprosessit vaikuttavat vain siihen, kuinka koko maailmanjärjestelmä on esitettävissä, mutta ne eivät sellaisenaan tee geopolittista ajattelua tarpeettomaksi eivätkä poista geopolittista käyttäytymistä (Tuomi 1996, 122).

2.2.2. MACKINDER JA SPYKMAN: GEOPOLITIIKAN TEKNOLOGINEN MALLI

Geopolitiikan teknologiamallit liittyvät yleensä valtioiden kykyyn projisoida sotilaallista voimaansa tilassa. Apusen mukaan valtion poliittista valtaa arvioidaan tässä mallissa sen valossa, kuinka pitkälle oman valtioalueen ulkopuolelle niiden sotilaallinen toimintakyky ulottuu:

Teknologia tässä yhteydessä tarkoittaa erilaisten teknisten laiteiden, maantieteellisten kiintopisteiden sekä tiedollisten ja taidollisten valmiuksien yhdistelmiä, joiden tuloksena järjestäytynyt aseellinen joukko voi siirtyä halutessaan paikasta toiseen ja suorittaa siellä annettuja tehtäviä. (Apunen 1991, 64-65).

Suurimman panoksen kylmän sodan geopolittisen ajattelun perustan kehittämiseksi antoi englantilainen Sir Halford Mackinder, joka esitti sydänmaateoriaansa vuonna 1904. Teorian perusteena oli tasankojen hevosten ja merenkulkijoiden, eli maavoimien ja merivoimien uusiutuva konflikti ja vuorovaikutus. Mackinder näki maavoimien keskuksena Euraasian sydämen, johon hän myöhemmin sisällytti myös Itä-Euroopan, Itämeren ja Mustanmeren. Sydänmaan hän määritteli tärkeäksi sekä historiallisista syistä että luonnonresurssien rikkaana lähteenä. Englantilaisena hän pelkäsi brittiläisen imperiumin jäävän osattomaksi näistä

rikkauksista. Suurimpana uhkana Mackinder määritteli maavoimien mahdollisuuden sulkea edellä mainitut meret sisämerikseen, jolloin maavoimilla oli edellytyksiä kehittyä mahtavaksi meritukikohdaksi ja valmistautua valtamerillä käytävään sotaan. Mackinderin näkemyksen mukaan Itä-Euroopan hallinta oli avain sydänmaan herruudelle, teknologia puolestaan geopolitiikan edellytys – kamppailu koko maailman herruudesta perustuikin siihen. (Tuomi 1996, 59-60.)

Mackinderin mallin pohjalta kehittyi toinenkin teknologinen malli, Spykmanin kehäalue teoria. Spykmanin teorian mukaan Euraasian mantereen taloudellisesti merkittävien ja hyvät kulkuyhteydet omaavien reunojen kontrolli oli olennaista valtapolitiikan kannalta. Tämä kehäalue voisi toimia puskurina meri- ja maavoimien välillä. (kts. Spykman teoksessa Tuomi 1996, 60-61.) Siitä syystä Yhdysvaltojen intressi olisi estää kehäaluetta koskaan yhdistymästä yhden vallan alle, koska sillä on maantieteellisesti ainutlaatuinen asema ja vapaa pääsy kahdelle valtamerelle, mikä merkitsee Spykmanin mielestä suoraa pääsyä maailman tärkeimmille kehäalueella sijaitseville kaupankäynnin keskuksille (kts. Spykman teoksessa Tuomi 1996, 61).

Geopoliittisilla teorioilla ja erityisesti Mackinderilla ja Spykmanilla on ollut suuri vaikutus Yhdysvaltojen politiikkaan. Kylmän sodan aikana Mackinderin teoria palveli jälkikäteen eräänlaisena kylmän sodan perusteluna ja oikeuttajana, Spykmanin teoria taas oli perustana patoamispolitiikalle. (Tuomi 1996, 87-88.) Geopoliittisten mallien voi todeta vaikuttavan Yhdysvaltojen ulkopoliittikkaan tänäkin päivänä. Tuomen mukaan tämän päivän geopoliittista tilannetta voi kuvata Mackinderin ja Spykmanin esittämällä manner- ja merivallan kilpailulla, joka toistaiseksi on ratkennut Amerikan ja sen liittolaisten eli merivallan hyväksi. Tuomi käyttää tilannetta kuvaavana ilmaisuna käsitettä ”yhden suurvallan maailma”. (Tuomi 1996, 222.) Myös Aspinin mukaan todetaan Yhdysvaltojen puolustusministerin selonteossa presidentille ja kongressille vuodelta 1994, että maa on maailman hallitseva mahti, jolla on vahvin sotilaallinen kapasiteetti, mittavin talous ja dynaaminen, monietninen yhteiskunta. (Aspin 1994, 9.) Maan vahva asema taas nähdään perustuvan taloudelliseen ja sotilaalliseen voimaan, joka geopoliittisen ajattelun mukaan johtuu edullisesta merellisestä asemasta. Friedmanin – Lebardin mukaan tämän päivän sotilaallinen ja poliittinen tosiasia onkin, että Yhdysvallat merivoimineen hallitsee maailman meriä, ja koska maailmankauppa sekä koko markkinatalous ovat täysin riippuvaisia meriteistä, Yhdysvallat voi halutessaan määrätä maailmankaupan mallin ja sanella, mitä ja miten tavaroita kuljetetaan. (Friedman – Lebard 1991, 12.)

Toinen samaan malliin perustuva Yhdysvaltojen ulkopoliitiikan aspekti on Sharpin mukaan amerikkalaisten uskomus Amerikan ”taivaallisesta kohtalosta”. Siinä Yhdysvallat nähdään demokratiasta juontuvan vapauden levittäjänä, johon liittyy myytti yhtäläisistä mahdollisuuksista sekä melkein uskonnollinen näkemys siitä, että maan rikkaus ja valta ovat annettuja määrättyä tehtävää eli missiota varten. (Sharp 1993, 498-499.) Samaan näkemykseen kuuluu kiinteästi oppi kahdesta vastakkaisesta leiristä, josta toinen on hyvä ja toimii sen mukaan, mikä on säädyllistä ja Jumalan tahdon mukaista, kun taas toisen leirin toiminta on vastoin kaikkia näitä periaatteita (Wander 1984, 342). Vastapuolen laajentuminen uhkaa maailman rauhaa ja vakautta, mikä johtaa kaaoksen tilaan, joten pahan leviäminen on estettävä. Alueelliset valloitukset ja voimapolitiikka saavat näin oikeutuksensa ja ”korkeimpien motiivien” nimissä käyty sota nähdään moraalisenä ja hyvänä.

Ensimmäisenä kuvailtu resurssimalli on amerikkalaisen geopolitiittisen ajattelun perustana edelleenkin. Resurssien saanti aiheuttaa kilpailua maantieteellisten yhteisöjen välille, jolloin kuvaan astuu myös teknologia, eli kyky projisoida voimaa tilassa. Teknologian nopea kehitys on kuitenkin muuttanut geopolitiittista ajattelua siinä mielessä, että konkreettista fyysistä läsnäoloa vaativa taistelu alueen haltuun ottamiseksi on menettänyt sen merkityksen ja vakavuuden, mikä sillä on ollut aikaisemmin, nimittäin yksittäisten sotilaiden konkreettisten sankaritekojen näyttämönä. Purjelaivojen vaihtuminen potkurikäyttöisiin panssaroituihin merialuksiin, ilmavoimien sijoittaminen lentotukialuksille, ydinasein varustetut sukellusveneet, ”tähtien sota” -järjestelmät, taisteluohjukset – kaikki tämä kehitys on lisännyt asevoimien ulottuvuutta ja vähentänyt tarvetta käyttää sotilaita konkreettisina alueen haltuun ottajina. Teknologinen kehitys ei ole kuitenkaan muuttanut perinteistä geopolitiittista järkeilyä alueiden haltuun ottamisen merkityksestä tai alueen hallussapidosta vallan lähteenä tai valta-aseman ilmentäjänä. Tuomi huomauttaakin, että geopolitiikka tulee esiintymään erilaisina eri alueilla:

Se voi ilmetä poliittisista syistä tapahtuvina fyysisinä ylivalta-yrityksinä alueellisella tasolla, maailmankaupan häiriön poistamisena strategisesti tärkeällä alueella rajoitetun sotilaallisen operaation avulla tai taloudellisten yhteisöjen välillä tapahtuvana kilpailuna markkina-alueista. (Tuomi 1996, 124.)

Menestykselle tärkeät alueet pyritään edelleenkin saamaan omaan vaikutuspiiriin, Tuomi jatkaa, jolloin nämä intressit suojataan tarvittaessa jopa voimakeinoin (Tuomi 1996, 125).

Tuomi toteaa, että:

... on olemassa hegemoninen, vapaakaupan ideologiaan sidottu valtarakenne, jossa Yhdysvallat ja muut suuret teollisuusvaltiot toimivat ”maailman

poliisimiehinä”. Hegemoniaa ylläpidetään erityisesti järjestelmän toiminnan kannalta keskeisen tärkeinä pidetyillä alueilla kuten öljytuotantoalueilla ja liikenteen tärkeissä solmukohdissa. (Tuomi 1996, 125.)

Tuomi epäileekin uusien geopolitiikan suuntausten geoekonomian (geoeconomics) ja geopolinomial (geopolinimics) teoreetikkojen väitteitä, että alueen fyysinen hallinta ja sotilaallinen miehitys eivät nykyään ole enää niin tarpeellisia dominoinnin ja ylivoimallisuuden kannalta, koska taloudellinen voima ja taloudelliset keinot tai muulla tavalla saavutettu määräysvalta tai vahva vaikuttaminen ovat riittäviä keinoja (Tuomi 1996, 141). Tuomi painottaa, että vanhat kansalliset, kulttuuriin liittyvät ja poliittiset perinteet sekä historialliset epäluulot ja ratkaisumallit edelleen vaikuttavat maailman tämänhetkiseen ja tulevaan jakautumiseen. Perinteiset käsitykset muista kansoista elävät yhä voimakkaana ihmisten mielissä ja alueen hallinnan perustelut pohjautuvat usein historiaan, jolloin valtiot ja muut alueelliset yhteisöt havainnoivat oman asemansa kokemassaan maantieteellisessä jakaumassa ja siihen kuuluvassa vaikutusvaltakentässä sekä ottavat tämän aseman huomioon määrittäessään kansallisia tai yhteisöllisiä intressejään, strategiaansa ja käytännön politiikkaansa. Tästä johtuen, kilpailtaessa muiden yhteisöjen kanssa paikasta ja asemasta kansainvälisessä järjestelmässä, tiettyjen alueiden hallinnalla tai hyödyntämismahdollisuuksilla voidaan saavuttaa taloudellisia tai sotilaallisia etuja, mistä syystä nämä alueet pyritään saamaan ja pitämään hallussa. (Tuomi 1996, 142-143.)

2.3. POLIITTINEN REALISMI: HANS MORGENTHAU JA RAYMOND ARON KANSAINVÄLISESTÄ POLITIIKASTA JA KANSAINVÄLISEN POLITIIKAN TEORIASTA

Edellisissä luvuissa tarkastelin machiavellilaista ja clausewitzilaista sekä geopolitiittista ajattelua, jotka tarjotessaan järkeviä selityksiä ja syitä sopivat mainiosti selittämään ja järkipäristämään Yhdysvaltojen ulkopoliittista käyttäytymistä ja Yhdysvaltojen ulkopoliittikan taustoja. Tämän luvun tarkoituksena on selvittää Yhdysvaltojen politiikkaa ja kansainvälistä politiikkaa hieman teoreettisemmalla tasolla pohtimalla Hans Morgenthaun ja Raymond Aronin ajatusten perusteella, miten me voimme tietää siitä tilasta, jota me nimitämme kansainväliseksi politiikaksi. Mikä on tietomme perusta eli mille me perustamme näkemyksemme? Onko olemassa mitään sellaista perustaa? Minkälainen on se kehys, joka rajaa ajatteluamme? Onko kaiken kattava ja selittävä teoria mahdollinen kansainvälisen politiikan kentässä?

Klassisen määrittelyn mukaan ”*teoria muodostuu joukosta lakeja, jotka systematisoivat jotakin ilmiöaluetta koskevat empiiriset säännönmukaisuudet*” (Niiniluoto 1980, 193). Teoriaan ja teoreettisuuteen pyritään, koska teorialla on joukko tiettyjä perustehtäviä: se auttaa järjestämään ideoita ja paljastaa samalla piiloisia oletuksia; luo uusia ideoita, selityksiä ja ennusteita, mutta osoittaa myöskin, että näennäisesti erillisten ongelmien välillä on yhteenkuuluvuus. Kansainvälisen politiikan teorian tehtävänä on tämän näkökulman mukaan (1) paljastaa näennäisesti kompleksisen ja sekavan maailman perustana oleva yksinkertainen ja selkeä rakenne, (2) auttaa näkemään asiat systemaattisina ja ymmärrettävinä. Kansainvälisen politiikan teorian on siis oltava kansainvälisen politiikan **ymmärtämisen** apuväline, jonka tehtävänä on esittää maailma järjellisenä, rationaalisenä ja vakaana – suoda meille **varmuus** asiasta. Lisäksi, teoriat ovat tutkijoille ikään kuin perustuksia, joiden päälle tutkimus rakennetaan – ne toimivat kommunikoinnin nopeuttajina tarjoten valmiita peruseriaatteita ja käsitteitä niin, ettei tutkijan tarvitse jokaisen tutkimuksen kohdalla toistaa kaikkia perusteluja uudestaan. Toisaalta, nämä perustukset toimivat myös eräänlaisina rajoittavina ja rajaavina puitteina, jotka varmistavat sen, että tutkimus pysyy tämän kyseisen tieteenalan piirissä yleisesti hyväksytyjen menettelytapojen rajoissa eikä harhaile sellaisille sivupoluille, jotka voivat horjuttaa tai asettaa kyseenalaisiksi nämä yleisesti hyväksytyt periaatteet – toisin sanoen, näiden puitteiden on estettävä **epävarmuus**. Kaikissa tieteissä (joista kansainvälisen politiikan tieteenala on yksi esimerkki) ei kuitenkaan ole helposti löydettävissä kaikenkattavia ja –selittäviä teorioita tuon sanan klassisessa tiukassa merkityksessä, joten tieteenharjoittajan tärkeimmäksi taidoksi nimetään yleensä kyky muodostaa teorioita ja taito hyödyntää niitä tutkimustyössään.

Poliittinen realismi syntyi vastareaktion poliittiselle idealismille ja sen keskeiseksi perustajahahmoksi luetaan Hans Morgenthaut, joka pyrki omalta osaltaan rakentamaan empiirisen tieteen vastakohtaksi utopistis-normatiiviselle tutkimukselle (Hoffmann 1965, 4; Morgenthau 1967, 3). Poliittinen realismi olisi arvovapaa ja ongelmia ratkova tiede, joka perustuu pluralistiseen käsitykseen ihmisluonnosta eli todellinen ihminen on taloudellisen, poliittisen, moraalisen ja uskonnollisen ihmisen muodostama kokonaisuus (Morgenthau 1967, 13). Morgenthau näki poliittisen realismin tieteenä, joka tarjoaa politiikan tutkijalle sekä konkreettisen tutkimusmenetelmän että laajemman ymmärryksen mahdollistavan näkökulman, joiden nojalla löydetään ratkaisuja käytännön politiikan ongelmiin.

Poliittisen realismin toisen teoreetikon Raymond Aronin keskeinen huoli oli taas teoreettisen lähtökohdan luominen kansainväliselle politiikalle välttämällä tieteellinen monismi

(Hoffmann, 1965, 13). Hoffmannin mukaan yksi Aronin lähtökohdista oli ajatus, ettei kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa ole olemassa yleistä teoriaa, joka perustuisi hypoteeseille tai koko datan kattaville validisoiduille laeille, siitä syystä Aron pyrki luomaan teoreettisen viitekehyksen (tai Aronin omien sanojen mukaan (Aron 1984, 7): apparaatin kansainvälisten suhteiden ymmärtämiseksi), joka sisältäisi tutkimuksen kannalta keskeisiä käsitteitä ja kysymyksiä (Hoffmann 1965, 16). Aronin mukaan todellisuudesta voidaan rakentaa useita kokonaisvaltaisia tulkintoja, mutta ainutkertainen ja lopullinen synteesi on mahdoton (Aron 1986, 347). Aronin ajattelua voi luonnehtia historiallis-sosiologiseksi, sillä hän pyrki yhdistämään prakseologian käsitteessään saksalaisen historiallisen koulukunnan ajatuksia moderniin sosiologiaan. Apusen mukaan Aronin prakseologia (valintamahdollisuuksien pohdinta) on historialliseen elämäkokemukseen ja käytännöllisyyteen perustuva tapa luoda kaoottisesta ja sattumanvaraisesta asiain tilasta mielekäs 'todellisuus' (Apunen 1991, 128). Siinä korostuu kansainvälisten suhteiden tarkastelu tietyn tradition tarjoamissa merkitysyhteyksissä, jolloin ymmärretään todellisuuden mentaalinen luonne, sen riippuvuus ihmismielen merkityksiä antavista proseduureista, joiden perustana ovat kielen välittämät kollektiiviset traditiot (Apunen 1991, 20). Tällöin tärkeäksi ei muodostu tradition mekaaninen todeksi tai vääräksi todistelu, vaan sen soveltuvuus ja mielekkyys asian hahmottamisen kannalta.

Apusen mukaan poliittinen realismi kansainvälisen politiikan koulukuntana pyrkii yhdistämään doktriinissaan empirismin¹⁷ ja rationalismin¹⁸ aatteita siten, että tulos vastaisi modernia tieteellistä maailmakuvaa ympäristössään järkevästi ja tavoitteellisesti toimivasta ihmisestä (Apunen 1991, 124). Poliittinen realismi on saanut vaikutteita esimerkiksi darwinilaisuudesta, joka näkyy ajatteluna, että kansainvälinen politiikka on valtioiden kamppailua selviytymisestä. Näin ymmärrettynä politiikka ei ole vain ihmisen edistyksellistä toimintaa tietyn ideaalisen järjestyksen toteuttamiseksi (kuten idealistit sen näkevät) tai pelkästään ympäristön asettamista haasteista selviytymistä ja sen tarjoamien mahdollisuuksien hyväkseen käyttämistä. Se on ihmisen käytettävissä olevien keinojen laaja valikoima ihmismielen asettamien tavoitteiden (joista päälimmäisenä selviytyminen ja oman elintilansa laajentaminen) saavuttamiseksi. (Apunen 1991, 124-125.)

¹⁷ Empirismi hyväksyy tieteelliseksi tiedoksi vain sen, mikä on kokemuseräisesti todettavissa ja todennettavissa (kts. Apunen 1991, 124).

¹⁸ Rationalismi katsoo tieteellisen toiminnan päämääräksi pyrkimyksen kokemuksesta riippumattomaan yleispätevään tietoon, joka perustuu selviin, tarkkoihin ja järkipärisiin ideoihin totuuden kriteereinä (kts. Apunen 1991, 124).

Poliittinen realismi ei kuitenkaan ole mikään yhtenäinen tutkimusorientaatio, eivätkä kaikki poliittisen realismin teoreetikot jaa täysin kaikkia realismin nimissä esitettyjä näkökulmia, kuten voi huomata myös valitsemieni teoreetikoiden kohdalla. Morgenthau ja Aronin teoretisointi perustuu paljolti samanlaisiin lähtökohtiin (valtionkeskeisyys, anarkia tutkimuksen lähtökohtana, loogisen ja empiirisen testauksen vaatimus), erottavana tekijänä on erilainen näkemys tieteestä ja tietämisen perusteista. Apusen mukaan Aronin näkemyksessä ihmistä koskeva tieto nojaa historiaa ja filosofiaa koskeviin käsityksiin, joiden vaikutuksesta henkilökohtainen välitön kokemus laajenee historianfilosofiseksi maailmankuvaksi eli on mahdollista tietää asioista sisältä päin eläytymisen avulla. Näiden kahden tietämisen maailman yhdistäjänä on käytännön tilanteet, jotka suuntavat ihmisen tarkastelutapaa ja luovat sille mielekkään perspektiivin. (Apunen 1991, 128-129.) Morgenthau pyrki kehittämään poliittisesta realismista käytännöllinen ulkopoliittikan teoria ja samalla tieteellinen metodi todellisuuden tutkimiseksi, jolloin voidaan erottaa toisistaan tieteellisesti pätevä totuus ja yksityinen mielipide (Morgenthau 1967, 4; kts. myös Apunen 1991, 134).

2.3.1. MORGENTHAU: RATIONAALISEN TOIMINNAN TEORIA

Morgenthau lähtee olettamuksesta, että politiikkaa kuten yhteiskuntaa yleensäkin hallitsevat objektiiviset lainalaisuudet, joiden juuret ovat ihmisluonnon pysyvissä piirteissä (Apunen 1991, 140). Morgenthau mukaan yhteiskuntaa parantaakseen on välttämätöntä ymmärtää lakeja, joista yhteiskunta elää. Poliittikan lakien objektiivisuuteen uskoessaan realismin täytyy myös uskoa mahdollisuuteen kehittää rationaalinen teoria heijastamaan näitä lakeja, koska ihmisluonto, jossa politiikan lakien juuret ovat, ei ole muuttunut sitten Kiinan, Intian ja Kreikan filosofien pyrkimysten löytäessä nämä lait. (Morgenthau 1967, 4 ja 8.) Morgenthau mukaan ihmisten toimintaa hallitsevat aineelliset ja aatteelliset intressit, joskin ideoihin perustuvat mielikuvat maailmasta ohjaavat toiminnan kulloisillekin raiteilleen (Morgenthau 1967, 9; kts. myös Apunen 1991, 140).

Morgenthau ajattelulle ja sitä kautta poliittisen realismin teorialle on tunnusomaista valtiokeskeinen tarkastelutapa. Siinä valtiolla tarkoitetaan ”*sitä konkreettis-historiallista muodostumaa, jonka lähtökohtana on oppi suvereeniudesta sisäisen järjestyksen ja kansainvälisten suhteiden perustana*” (Apunen 1991, 143). Apusen mukaan tämä tarkastelutapa on samalla maailmankuva, joka perustuu konkreettiselle yhteiskuntajärjestykselle, ja jossa ”*valtioiden välisiä suhteita hoidetaan yleisesti omaksuttujen pelisääntöjen mukaan*” (Apunen 1991, 144), joita kuvaillaan myös termillä

”suvereenisuusoppi”. Suvereenisuus tarkoittaa oman alueen ylintä vallankäyttöoikeutta, joihin muilla ei ole lupa puuttua, se määrittää samalla legitiimit vallankäyttöpuitteet suvereenin toiminnalle. Suvereenisuusopin mukaisia suvereenisuuden tunnusmerkkejä ovat oikeudellisesti tunnustettu asema, territoriaalisuus, kattava ja tehokas vallankäyttö, alueellinen ja poliittinen koskemattomuus sekä suvereeni tasavertaisuus kansainvälisissä suhteissa (Apunen 1991, 146). Tasavertaisuuden periaate edellyttää, että valtiot kohtelevat toisiaan tasavertaisina keskinäisissä suhteissaan valtion kokoon, asemaan ja muihin seikkoihin katsomatta. Käytännössä tämän periaatteen noudattaminen ei kuitenkaan ole ensisijaista, sillä valtiot ovat asemaltaan, voimavaroiltaan ja suorituskyvyiltään hyvin erilaisia eivätkä ollenkaan tasavertaisia. Siitä syystä kansainvälinen politiikka on enemmän super-, suur-, pien- ja mikrovaltioiden välisiä suhteita kuin tasavertaisia suhteita. (Apunen 1991, 147-149.)

Kansainväliseen politiikan tutkimukseen sovellettuna suvereenisuusoppi johtaa sellaiseen todellisuuskäsitykseen, jossa kansainvälinen politiikka nähdään jatkuvasti konfliktisena tilana – anarkiana (Apunen 1991, 145). Kansainvälisessä politiikassa vallitsevasta anarkiasta johtuen muut valtiot nähdään uhkaavina ”muina”, joita pitää varoa. Kansainvälinen politiikka nähdään siten jatkuvana taisteluna olemassaolosta - minkä voi todeta myös George W. Bushin puheesta hänen ollessaan vielä Texasin kuvernööri. Puheessaan hän vertaili kylmän sodan aikaista ulkopoliittista paradigmaa (jolloin maan viholliseksi oli selvästi määritelty Neuvostoliitto) nykyiseen tilanteeseen, jossa paradigman sisältö on sama: valtiolla on vihollinen ”siellä jossain”, mutta sitä ei kyetä enää niin selvästi määrittelemään. Hänen näkökantansa oli seuraava:

When I was coming up, it was a dangerous world and we knew exactly who they were. It was us versus them and it was clear who they were. Today, we're not so sure who they are, but we know they're there. (Bruni 23.1.2000, NYT; kts. myös Waltz 2000, 55.)

Toimintaympäristön anarkiasta johtuen poliittinen toiminta alistetaan ympäristön asettamille vaatimuksille ja koko politiikkaa luonnehtivat tietyt ympäristön vaikutusta ilmentävät piirteet, kuten: (1) kansainvälisten suhteiden dynamiikka määräytyy valtioiden muodostaman järjestelmän kokonaisuudesta käsin; (2) järjestelmään kuuluvilla toimijoilla on vähän omaa päätäntävaltaa asioihin; (3) valtion sisäinen elämä alistetaan ulkoiselle turvallisuudelle eli ulkopoliittikka käy sisäpolitiikan edellä; (4) kotimainen yleinen mielipide nähdään valtion

harjoittaman ulkopolitiikan tueksi tai haitaksi¹⁹, mutta sitä ei aseteta harjoitetun politiikan kriteeriksi tai lähtökohdaksi. (Apunen 1991, 149.)

Tämän ajatuskaavan mukaan kansainvälinen järjestelmä luo itse sellaiset olosuhteet, jossa politiikan päämääräksi nousee selviytyminen. Siitä syystä valtioiden on tavoiteltava niitä keinoja tai ominaisuuksia, jotka mahdollistaisivat päämäärän saavuttamisen. Toisin sanoen: suvereeniudesta seuraa anarkian tila, jonka vuoksi valtioiden on turvauduttava oman avun periaatteeseen itsensä suojelemiseksi tai selviytymiseksi. Valta, eli se jokin, jonka avulla toimija pystyy saavuttamaan päämääränsä, saa pääroolin tässä pelissä. Poliittisen realismin tutkimusta ohjaavaksi lähtökohdaksi nousee siten vallan kautta määritelty intressi, joka itsessään on ajaton ilmiö (Apunen 1991, 140).

Realismille tärkeitä arvoja ovat vallan lisäksi myös vakaus ja suhteellinen rauha, joten kansainvälisen järjestelmän toimijoiden, valtioiden, keskeisinä tavoitteina ovat myös autonomisuus ja turvallisuus eli tasapaino järjestelmässä. Realismin korostama suvereenisuusperiaate, valtiollisen diplomatian käytännöt sekä näkemys kansainvälisestä järjestelmästä itsekkäiden valtioiden muodostamana kokonaisuutena luovat eräänlaisen kirjoittamattomien toimintasääntöjen verkoston, jota kansainväliseen politiikkaan osallistuvat valtiot seuraavat oman edun nimissä:

Like the rules of chess and the grammar of English language, respect for state sovereignty and multilateral diplomacy are taken for granted by most of those who participate in them. When fundamental practices are violated, as in the seizure of the American Embassy in Teheran in 1979, disapproval is virtually universal. This is not surprising, because such practices are based on what Hans J. Morgenthau referred to as 'the permanent interests of states to put their normal relations on a stable basis by providing for predictable and enforceable conduct with respect to these relations'. (Keohane 1988, 395. Kts. myös Morgenthau 1940, 279.)

Morgenthau korostaa politiikan tutkimuksen instrumentaalista luonnetta, joka tarkoittaa, ettei riitä, että tutkimus selittää tieteellisesti politiikan universaaleja ilmiöitä ja tulkitsee ihmisen toimintaa käytännön tilanteissa. Morgenthaun mukaan tutkimuksen on luotava myös teoriaa toiminnan järkiperäistä ohjailua varten. (Apunen 1991, 141.) Tämän instrumentalistisen kannan hyväksyminen tarkoittaa myös sen hyväksymistä, että arvonäkökohdat ovat legitiimi osa toiminnan teoriaa. Poliittiseen toimintaan kuuluu myös se, että ihmiset pyrkivät sen avulla

¹⁹ Jolloin yleinen mielipide pyritään useimmiten muokkaamaan politiikan edellyttämään suuntaan. Tällä en väitä, että yleinen mielipide on aina helposti muokattavissa tai johdateltavissa, vaan pikemminkin uskon, että vakavien kriisien aikana vallitseva neuvottomuus ja šokkitila tekevät sellaisen muokkailun ja johdattelun helpommaksi, kuten 11.9.2001 terrori-iskujen jälkeiset toimet osoittivat.

toteuttamaan arvokkaina pitämiään seikkoja, jotka tulevat kuitenkin yhteiskunnallisen päätöksenteon kautta, eivätkä osana tieteellistä tietoa. Näin realismin edustaja asettuu politiikkaan ikään kuin asiantuntijaksi, jonka tehtävänä on selvittää miten asiat todellisuudessa ovat, toisin sanoen, tutkija on se henkilö, joka asiantuntemuksensa perusteella voi sanoa, mikä on tosiasia ja olevain olojen valossa mahdollista. (Apunen 1991, 141.)

Apunen pitää huomionarvoisena seikkaa, että:

... politiikan tieteellinen perusta tekee tutkijalle mahdolliseksi nähdä objektiivisesti historiallisten henkilöiden toiminnan tuolle puolen, lainmukaisuuksien maailmaan, ts. tietää asiat perustellusti paremmin kuin aikalaiset. (Apunen 1991, 140-141.)

Apusen mukaan poliittinen realismi saavuttaa täten deterministisen (määräävän) luonteen: todellisuus määräytyy kausaalisesti ja omalakisesti, mutta jättää vaihtelevassa määrin erilaisia vapausasteita, joiden puitteissa ihminen voi vaikuttaa asiain kulkuun. Tiede on näissä puitteissa välineellistä toimintaa, joka selvittää arvonäkökohtiin perustuvan toiminnan objektiivisia puitteita ja rajoja, kun taas politiikka nähdään inhimillisen toiminnan alueena, jossa nämä perustavat arvovalinnat tehdään ja jossa ratkaistaan toiminnan suunta. (Apunen 1991, 141.) Tiivistettynä tämä on Morgenthauin seuraavassa lausumassa:

[...] we put ourselves in the position of a statesman who must meet a certain problem of foreign policy under certain circumstances, and ask ourselves what the rational alternatives are from which a statesman may choose who must meet this problem under certain circumstances [...] We look over his shoulder when he writes his dispatches; we listen in on his conversation with other statesman; we read and participate his very thoughts. Thinking in terms of interest defined as power, we think as he does, and as disinterested observers we understand his thoughts and actions perhaps better than he, the actor on the political scene, does himself. (Morgenthau 1967, 5.)

Morgenthau erottelee siten toisistaan maailman objektiivisen lainalaisuuden ja konkreettisissa tilanteissa toimivien ihmisten käsityksen tilanteesta, josta Apusen mukaan edelliseen perustuu politiikka tieteenä, kun taas jälkimmäinen sopii tekemään ymmärrettäväksi ihmisten tekoja tietyissä historiallisissa tilanteissa (Apunen 1991, 140).

2.3.2. ARON: TIETOISUUDEN HISTORIAL LISUUS

Raymond Aronin versio poliittisesta realismista poikkeaa muista realismin edustajista. Aron ei pyrkinyt luomaan yleistä ja kaikenkattavaa teoriaa, joka perustuisi hypoteeseille tai lainalaisuuksille tai joka tarjoaisi konkreettisen metodin kansainvälisen politiikan tutkimiseksi. Aron näki kansainvälisen politiikan teorian lähinnä analyttisenä

viitekehyksenä, joka auttaa järjestämään ja selittämään inhimillistä kokemusta, sortumatta silti tieteelliseen monismiin. (Hoffmann, 1965, 13 ja 16.) Poliittisista realisteista juuri Aron määritteli (tai muotoili) ne syyt tai ongelmat, miksi teorianmuodostus kansainvälisen politiikan kentällä ei ole yhtä helppoa kuin esimerkiksi talouden kentällä:

- (1) kansainväliseen järjestelmään vaikuttaa lukuisia määriä erilaisia tekijöitä, joita ei pystytä selvästi erottamaan sisäisiin tai ulkoisiin kuuluviksi;
- (2) ei voida olettaa, että kansainvälisen järjestelmän päätoimijalla, valtiolla, on vain yksi päämäärä;
- (3) ei voida eritellä toisistaan kansainvälisen toiminnan riippuvia ja riippumattomia variaatioita;
- (4) kansainvälisessä politiikassa ei pystytä määrittelemään mitta-asteikkoja tai mittareita, eikä myöskään selittäviä identiteettejä tai suhteita²⁰;
- (5) kansainvälisessä politiikassa ei ole tasapainoa palauttavaa mekanismia²¹;
- (6) kansainvälistä politiikkaa ei ole mahdollista manipuloida käyttäen tiettyihin päämääriin johtavia määriteltyjä keinoja²² (Aron 1967, 185-206).

Siitä syystä Aron nostaa keskeiseksi tutkimusta ohjaavaksi lähtökohdaksi valtioiden järjestelmässä vallitsevan anarkian ja siinä järjestelmässä toimivien yksittäisten toimijoiden ymmärtämisen (Aron 1967, 190) unohtamatta kuitenkin tapahtumien ennustamattomuutta ja ilmiöiden rikkautta ja kompleksisuutta.

Aron ei jaa essentialismin pyrkimystä nähdä ihminen perustaltaan pahana tai hyvänä, vaan ihminen on hänelle intentionaalinen ja kykenee järjen avulla ottamaan etäisyyttä viettien ja sokeiden impulssien hallitsemaan luonteeseensa. Aronin mielestä ihminen on vapaa asettamaan itselleen päämääriä ja ideaaleja, mutta kuitenkin kykenemätön poistamaan epävarmuutta, joka varjostaa näiden päämäärien toteutumista. (Draus 1984, 1202-1207.) Kuten Morgenthaukin, Aron näki ihmisen monimutkaisena kokonaisuutena, eikä ainoastaan tieteen konstruoimien lainalaisuuksien mukaan toimivina ”homo politicus”- tai ”homo

²⁰ Kuten talouden kentässä esimerkiksi suhdeparit *tarjonta = kysyntä* (tarjonta edellyttää kysyntää) tai *investoinnit = säästöt* (investoinnit edellyttävät säästöjen olemassaoloa). Päämäärille ei voida määritellä arvoa eikä vastaavasti päämäärien saavuttamiseksi käytettäviä välineitä hinnoitella.

²¹ Kuten ei ole talouden kentässäkään: talous tuotetaan yksilöiden ja yritysten interaktioissa, sillä ei ole päämäärää ja tavoitteita itsellään. Kriisitilanteissa nämä toimijat tekevät tiettyjä toimenpiteitä, jotka palauttavat talouden tasapainoon. Myös kansainvälinen politiikka ei ole oltu itsessään – sekin ”tuotetaan” valtioiden interaktioissaan, mutta epävarmuustekijästä johtuen tuloksia ei voida ennustaa etukäteen. (Buchanan 1966, 25-26.)

²² Kansainvälisessä politiikassa (toisin kuin taloudessa, jossa esimerkiksi devalvaatiolla voidaan helpottaa taloudellista ahdinkoa) ei ole keinoja, joista voidaan varmuudella sanoa, että tämän keinon käyttäminen tuottaa varmasti tämän tai tämän tuloksen.

economicus”-abstraktioina (Aron 1967, 187; Morgenthau 1967, 13), sillä ihmisen toiminta ei ole ainoastaan sopeutuvaa, vaan myös merkityksiä antavaa.

Aronin katsannossa todellisuus ei voi koskaan heijastua tai kopioitua täydellisesti sellaisenaan, vaan käsitteet muodostavat sen sillan, jonka avulla voidaan sanoa jotakin todellisuudesta. Toisin sanoen, tieto rakentuu siitä maailmasta käsin, jossa kulloinkin olemme. Elämäkokemuksemme on luonteeltaan historiallista, koska se on aikaan, paikkaan ja olemiseen sidottua. Aronille subjekti konstituoituu historiallisesti, joka tarkoittaa sitä, että ympäröivä maailma muokkaa ihmistä lapsuudesta lähtien antaen hänelle tietoja, ennakkokäsityksiä, ideoita uskomuksia ja arvohierarkioita (kts. Aron teoksessa Ahonen 1995, 76). Tämän tietovaraston avulla ihminen oppii ymmärtämään maailmaa, jolloin ihminen nähdään kykenevänä antamaan merkityksiä historialle, joka toisin sanoen tarkoittaa sitä, että subjekti konstituoituu historiasta nousevia merkityksiä tietoisena omien yritystensä perustumisesta tiettyyn ajallis-paikalliseen perspektiiviin. (kts. Aron ja Ashley teoksessa Ahonen 1995, 73-76.)

Aronin katsannossa ihmisen toiminnalleen antamat tulkinnat ja merkitykset sekä toisaalta ”sosiaalistuminen elämään sodan varjossa vailla ylempiä auktoriteetteja ja siitä seuraavat toimintatavat” (Ahonen 1995, 86) saavat aikaan kansainvälisen politiikan päämäärien ja keinojen moninaisuuden, jota ei voida selittää pelkästään syy-seuraussuhteilla. Siitä johtuen Aron ei usko, että kansainvälistä politiikkaa koskevat lait tai lainalaisuudet pystyisivät ennustamaan tulevia tapahtumia. Pikemminkin hän korostaa, että kansainvälisen järjestelmän analyysissä pitäisi ottaa huomioon se, että tämä järjestelmä on ihmisen luoma toiminnan muoto, joka pitää yllä tiettyä järjestystä, jolloin tärkeäksi nousee kysymys siitä, miten toimia rationaalisesti ja hyvin siinä kompleksisessä järjestelmässä. Toimijan kyky antaa merkityksiä ja ohjata toimintaansa on vastakkain historiallisten tapahtumien arvaamattomuuden ja päätelmien kontingentin ulottuvuuden kanssa, jolloin kaikkien toimijoiden toiminnan summa voi tuottaa kaikkien kannalta ei-toivotun tuloksen. Aron ei kuitenkaan pyri selittämään kaikkea toimijoiden vapaan tahdon näkökulmasta, vaan on olemassa rajoitteita, ihmisen itsensä luomia järjestelmiä, jotka vaikuttavat toimijoiden mahdollisuuksiin toimia. (Ahonen 1995, 97-98 ja 101.)

Aronin teoretisointiin liittyy kiinteästi prakseologia (eli toiminnan vaihtoehtojen ja valinnanmahdollisuuksien pohdinta), joka toimii sekä teoreettisen että empiirisen ajattelun

rajoittajana. Tästä johtuen kansainvälisen politiikan teoreetikko ei voi olla selkeiden reseptien tarjoajana:

The more the theorist of practice bears in mind the multiplicity of aims pursued by actors in the international system, the less he will be a prisoner of an oversimplified representation of homo diplomaticus, by understanding the diversity of perceptions that govern their conduct (Aron 1967, 205).

Aron korostaa todellisuuden ymmärtämistä tärkeämpänä kuin ympäristön kontrollia, mutta myöntää tieteellisesti tuotetun tiedon olevan merkityksellisen päätöksentekijälle. Historiallinen viisaushan liittyy historiankulun tuntemukseen, jolloin toimija kykenee hahmottamaan yleisiä linjauksia ja tapahtumakokonaisuuksia. Näiden suhdetta nykyisyyteen hänen tulee kuitenkin punnita erikseen, ja vasta laskelmoinnin ja pohdinnan perusteella hän pystyy tekemään päätöksiä pitääkseen valtiolaivansa kurssilla. (Draus 1984, 1205.)

Aronin lähtökohtana on siis järkevän päätöksenteon ongelmallisuus monia samanlaisia toimijoita käsittävässä ympäristössä, jossa sodan riski pakottaa toimijat laskemaan voimavaroja ja miettimään keinoja (Hoffmann 1965, 14). Aron on tiivistänyt kansainvälisen järjestelmän olemuksen osuvasti vertailemalla sitä jalkapalloon:

Verrattuna jalkapalloon, ulkopolitiikka näyttää olevan erityisen determinoimaton. Toimijoiden päämäärä ei ole yhtä yksinkertainen kuin saada pallo lentämään valkoisen viivan yli. Diplomaattisen pelin säännöt ovat epätäydellisesti kodifioitu ja kuka tahansa toimija voi loukata niitä, kun se on hänen etujensa mukaista. Erotuomaria ei ole ja vaikka joukko toimijoita tuomitseekin teon (YK), kansalliset toimijat eivät alistu tämän kollektiivisen erotuomarin päätöksiin, jonka puolueettomuus on kyseenalaistettavissa. (Aron 1984, 22.)

Ahosen mukaan, vertailemalla kansainvälistä politiikkaa peliin eli siihen miten pelissä on monta tekijää (joukkueen muodostuminen, eri yksilöt, pelin säännöt ja erotuomarin kontrolli), tämä analogia paljastaa sen, kuinka eri peleissä rationaalinen teoria ja prakseologia vaihtelevat ja saavat erilaisia sisältöjä, koska niihin sisältyy erilaisia päämääriä ja keinoja sekä rationaalisuuden muotoja, jotka ovat itsenäisiä suhteessa toisiinsa (Ahonen 1995, 108). Täten Aron korosti välttämättömyyttä tuottaa sellaista tietoa, joka helpottaa historiallisen tilanteen ymmärtämistä luomatta toimijalle valmista toimintadoktriinia (Ahonen 1995, 111).

3. MENETELMÄ

3.1. LUDWIG WITTGENSTEIN: KIELIPELIEN KÄSITE

”Kielipeli”²³ on Wittgensteinin filosofisten pohdintojen myöhäisemmän vaiheen avainkäsite. Sen kauden tärkeimmäksi teokseksi pidetään ”Filosofisia tutkimuksia”, jonka erikoisuutena on tekijän välienselvittely omien aikaisempien näkemystensä kanssa. ”Filosofisten tutkimusten” keskiössä on keskustelu kielen luonteesta, ydinongelmana merkityksen luonne. Samalla Wittgenstein hyökkää ”Tractatuksessa” esittämäänsä kieliteoriaa (kielen kuvateoria) vastaan, jossa kielen funktio ymmärretään vain osoittavaksi ja kuvailevaksi: nimiä vastaavat oliot ja elementaarisia lauseita elementaariset asiantilat. Wittgensteinin mielestä se ei riitä kielen ymmärtämiseksi, koska kielessä on paljon sanoja, jotka eivät ole nimiä, eivät kuvaa tai osoita mitään:

Siihen erityiseen harhaan, jota tässä tarkoitamme, liittyy eri tahoilta muita harhoja. Ajattelu, kieli, näyttää meistä maailman ainutlaatuiselta vastineelta, kavalta. Käsitteet: lause, kieli, ajattelu, maailma, ovat peräkkäin rivissä, kukin toinen toistaan täysin vastaten. (Mutta mihin näitä sanoja sitten tarvitaan? Puuttuu kielipeli, jossa niitä on sovellettava.) (Wittgenstein 1981, § 96.)

Wittgenstein viittaa kielipelin käsitteellä yhteisöllisiin, usein säännön käsitteen avulla analysoitavissa oleviin kielenkäyttötilanteisiin, tarkoittaen kielipeleillä yleispiirteiltään samanlaisina toistuvia kielenkäyttöyhteyksiä, jonka muodostavat kielelliset ”siirrot” sekä ne toiminnot tai toimintojen kokonaisuudet, joihin kieli nivoutuu mukaan (Wittgenstein 1981, § 7). Kieli esiintyy aina tietyissä sosiaalisissa yhteyksissä. Kieli on ikään kuin sosiaalisten pelien väline: se on toimintaa, sosiaalista todellisuutta ja käytäntöä. Oppiakseen kielen, oppijan on omaksuttava tietty sääntöjen ohjaama toimintatapa ja ymmärrettävä sen tarkoitus ja mieli, aivan kuten esimerkiksi pallopelien tai lautapelien oppimisessakin. Lisäksi, Wittgenstein painottaa, että kielipelit kuuluvat laajempaan sosiaaliseen yhteyteen: ne ovat aina jonkin elämänmuodon²⁴ osatekijöitä – ”*kielen puhuminen on osa toimintaa tai elämänmuotoa*” (Wittgenstein 1981, § 23) – siitä syystä kielipelien säännöt voidaan ymmärtää vain jos niitä tarkastellaan tiettyjen vakiintuneiden käyttäytymismallien yhteydessä (tervehtiminen, rukoileminen, poliittinen puhe, vaalikampanja jne.) (Wittgenstein 1981, § 36).

²³ Saks. Sprachspiel, engl. language-game.

²⁴ Lebensform, form of life - jokin tilanne, konkreettinen käytäntö ja siinä vallitsevat, usein julkilausumattomat säännöt. Kaikki kielenkäyttö tapahtuu aina jonkin elämänmuodon ja kieliyhteisön puitteissa, eikä meillä ole mitään yleispätevää keinoa tarkastella tai arvioida kieliyhteisöä ulkopuolelta. Ihmisen elämä ja toiminta ovat aina sidoksissa kieleen eikä kielen rajoja pystytä ylittämään.

Mikä sitten saa kielelliset ilmaisut tarkoittamaan sitä mitä ne tarkoittavat? Wittgensteinin mukaan vastauksen tarjoaa se tapa, jolla kielellisiä ilmaisuja käytetään. Sanojen merkitys saadaan selville tarkastelemalla niiden käyttöä eri tilanteissa:

Kysy itseltäsi aina tällaisissa vaikeuksissa: Miten sitten olemme oppineet tämän sanan (esimerkiksi ”hyvän”) merkityksen? Millaisista esimerkeistä? Missä kielipeleissä? Tulet silloin helpommin näkemään, että sanalla on oltava kokonainen merkityksien perhe. (Wittgenstein 1981, § 77.)

Kullakin hetkellä ihmisellä on hänen käytännölliseen toimintaansa tai ”elämänmuotoonsa” perustuva esitiedon järjestelmä, maailmankuva, jota hän ei epäile ja jonka puitteissa hän ratkaisee totuutta koskevia kiistoja. Kaikki hänen tarvitsemansa tieto sisältyy tietoon siitä, miten käyttää niitä sanoja, joita hän käyttää:

Ymmärryksenpuutteemme päälähde on siinä, että meillä ei ole yleisnäkemystä sanojemme käytöstä. – Kieliopistamme puuttuu yleiskatsauksellisuus. – Yleiskatsauksellinen esitys välittää ymmärryksen, joka on juuri siinä että ’näemme yhteyksiä’. (Wittgenstein 1981, § 122.)

Tällainen yleiskatsaus on sanojen käytön näkyvien sääntöjen uudelleenjärjestelyä. Nämä säännöt ovat meille kyllä täysin tuttuja, mutta niitä ei ole helppo ymmärtää kokonaisuutena.

*Oli oikein sanoa, että tarkastelumme eivät voisi olla tieteellisiä tarkasteluja. Kokemus, ’että ennakkokäsityksemme vastaisesti on mahdollista ajatella niin-janin’ – mitä tämä sitten merkinneekin – ei voinut meitä kiinnostaa. [...] Tarkasteluissamme ei saa olla mitään hypoteettista. Kaikki **selittäminen** on poistettava ja pelkän kuvaamisen on tultava sen sijaan. Tämä kuvaus saa valonsa, ts. tarkoituksensa, filosofisista ongelmista. Nämä eivät ole tietenkään mitään empiirisiä ongelmia, vaan ne ratkaistaan siten, että tutustumme kieleemme toimintaan, ja niin, että käsitämme tämän toiminnan, **vastoin** voimakasta viettymyystämme käsittää se väärin. Ongelmat ratkaistaan, ei esittämällä uutta kokemusta, vaan siten, että sovitamme yhteen sen, mikä on ollut aina tunnettua. (Wittgenstein 1981, § 109.)*

Pelkkä tarkastelu ei kuitenkaan riitä: Wittgenstein korostaa kielipelien moninaisuutta ja sitä, että kutakin kielipeliä säätelevät sen omat säännöt – siitä syystä sanontojen ja sanojen merkitystä voidaan ymmärtää vain näiden kielipelien säännösten yhteydessä: ”*Virheemme on etsiä selitystä siinä, missä meidän pitäisi nähdä tosiseikat ’alkuilmioina’.* Toisin sanoen, *missä meidän pitäisi sanoa: Nyt pelataan tätä kielipeliä.*” (Wittgenstein 1981, § 654.)

Wittgenstein tähdentää myös, että kielipelit eroavat toisistaan eikä kielen toimintaa voida esittää yleisenä kaavana. Kielipelit ovat keskenään niin erilaisia, ettei niillä ole olennaisia

yhtenäisiä piirteitä. Kielipeleillä on kuitenkin joitakin yhtäläisyyksiä, joista Wittgenstein käyttää nimitystä perheyhtäläisyydet²⁵.

Sen sijaan, että ilmoittaisin, mikä on yhteistä kaikelle sille, mitä sanomme kieleksi, sanon, että näillä ilmiöillä ei ole lainkaan yhtä yhteistä piirrettä, minkä vuoksi käytämme niistä kaikista samaa sanaa, - vaan ne ovat keskenään monin eri tavoin sukua. Tämän sukulaisuuden tai näiden sukulaisuuksien takia sanomme niitä kaikkia ”kieliksi”. (Wittgenstein 1981, § 65.)

Vertailukohtana Wittgenstein käyttää pelejä - pallopelejä, korttipelejä, lautapelejä - ja esittää retorisen kysymyksen ”Mikä on niille kaikille yhteistä?”:

Jos näet katsot niitä, et tule näkemään mitään, mikä on kaikille yhteistä, vaan tulet näkemään yhtäläisyyksiä, sukulaisuuksia, vieläpä kokonaisen sarjan sellaisia. [...] Katso esimerkiksi lautapelejä ja niiden moninaisia sukulaisuussuhteita. Siirry sitten korttipeleihin: Siellä tapaat useita vastaavuuksia tuon edellisen peliluokan kanssa, mutta monet yhteiset piirteet katoavat, toisia taas tulee näkyviin. Kun siirrymme sitten pallopeleihin, moni yhteinen piirre säilyy, mutta monet piirteet häviävät. (Wittgenstein 1981, § 66.)

Tarkastelun lopputuloksena näemme monimutkaisen yhtäläisyyksien verkoston, jossa nämä yhtäläisyydet ovat sekä päällekkäin että ristikkäin – ne muodostavat perheen:

En osaa luonnehtia näitä yhtäläisyyksiä paremmin kuin sanalla ”perheyhtäläisyydet”, sillä perheenjäsenten väliset erilaiset yhtäläisyydet menevät päällekkäin ja ristikkäin samalla tavalla: Vartalo, kasvopiirteet, silmien väri, kävelytapa, temperamentti jne. jne.. – Tulen sanomaan: ’Pelit’ muodostavat perheen. (Wittgenstein 1981, § 67.)

Soveltaen Wittgensteinin ajatuksia tutkimuskohteeseeni, voidaan vertailla esimerkiksi kahta erilaista kielipeliä, joita Yhdysvaltojen poliittiset päätöksentekijät käyttävät, nimittäin ylistämisen ja parjaamisen kielipelit. Ensi näkemältä kumpikin vaikuttaa täysin erilaiselta, toisella niistä on positiivinen lataus ja toisella negatiivinen. Mutta kuitenkin niillä on ne ”perheyhtäläisyydet”, jotka liittävät ne yhteen: niissä käytetään samoja sanoja, mutta sanoille annetaan erilainen arvolataus. Kummassakin kielipelissä yksi ja sama sana saadaan kuvailemaan asioita eri tavalla. Ylistämisen kielipelissä esimerkiksi ”**hyökkäys** terrorismia vastaan” koetaan positiivisena, hyväksyttävänä toimintana, kun taas parjaamisen kielipelissä ilmaisussa ”terroristien **hyökkäys** viattomia ihmisiä vastaan” käytettynä sama sana kuvaa suurinta rikosta, jota ei missään nimessä pitäisi hyväksyä. Perheyhtäläisyydeksi molemmalle kielipelille voidaan lukea myös se seikka, että kumpikin kuuluu poliittiseen retoriikkaan, kumpaakin peliä suoritetaan poliittisin päämäärin. Samalla voidaan myös katsoa, että

²⁵ Familienähnlichkeiten, family resemblances.

kumpikin kielipeli sisältää joukon pienempiä kielipelejä, joiden perheyhtäläisyyksiä puolestaan nämä ”parjaaminen” ja ”ylistäminen” ovat.

3.1.1. KIELIYHTEISÖ JA KIELIPELIT

Edellisessä kappaleessa kirjoitetun perusteella näyttää selvältä, että kieli ja se mitä me kielellämme saamme aikaan, siis koko maailmamme ja maailmankuvamme, ovat tiivis osa olemassaoloamme. Pelaamme kielipelejä tiettyjen sääntöjen rajaamana. Kaikissa kielipeleissämme on yhteneväisyyksiä ja myös eroavaisuuksia, mutta aina ne sujuvat tiettyjen sääntöjen mukaan, jotka meidän on selvitettävä ennen kuin alamme pelaamaan kielipelejämme. Ovatko nämä säännöt muuttumattomia?

Voimme kyllä aivan hyvin kuvitella, että ihmiset huvittelisivat niityllä pelaamalla palloa siten, että he aloittavat erilaisia olemassa olevia pelejä, mutta eivät pelaa monia loppuun asti; heittävät välillä palloa tarkoituksettomasti ilmaan, ajavat toisiaan leikillään pallon kanssa takaa, heittelevät toisiaan pallolla jne. ... Nyt joku sanoo: Ihmiset pelaavat koko ajan pallopelejä ja noudattavat näin ollen joka heitossaan määrättyjä sääntöjä. Ja eikö ole olemassa myös tapaus, jolloin pelaamme ja – ’muodostamme sääntöjä pelin kuluessa’? Jopa tapaus, jolloin muutamme niitä pelin edistyessä. (Wittgenstein 1981, § 83.)

Wittgensteinin mukaan sääntö on kuin tienviittaa, joka selvydestään huolimatta jättää sijan epäilylle:

*Eikö se jätä avoimeksi mitään epäilyä tiestä, jota minun on kuljettava? Osoittaako se, mihin suuntaan minun on mentävä, kun olen ohittanut sen; katua vai peltotietä pitkin vai tiettömän maaston kautta? Mutta missä sanotaan, missä mielessä minun on seurattava sitä, - viitassa olevan käden suuntaanko vai (esimerkiksi) vastakkaiseen suuntaan? – Ja jos paikalla olisi yhden tienviitan asemesta suljettujen tienviittojen ketju tai maassa olisi kalkkiviivoja, - onko niille vain **yksi** tulkinta? (Wittgenstein 1981, § 85.)*

Toisin sanoen, Wittgenstein kehottaa meitä katsomaan ilmiöiden läpi, tavoittamaan jotakin, mikä on pinnan alla; jotakin, mikä on sisäpuolella ja minkä näemme, kun katsomme asian läpi:

*Meistä tuntuu siltä kuin meidän täytyisi **katsoa** ilmiöitten **läpi**: Tutkimuksemme ei kuitenkaan kohdistu **ilmiöihin**, vaan – kuten voisi sanoa – ilmiöiden **’mahdollisuuksiin’**. Toisin sanoen, pysähdymme pohtimaan niiden **väitteiden laatuja**, joita ilmiöistä esitämme. [...] Tarkastelumme on näin kieliopillinen. Tämä tarkastelu luo valoa ongelmaamme raivatessaan pois väärinkäsityksiä. Väärinkäsityksiä, jotka koskevat sanojen käyttöä ja jotka ovat aiheuttaneet muun muassa tietyistä ilmaisumuotojen välisistä analogioista kieleemme eri alueilla. – Monet niistä voidaan poistaa korvaamalla ilmaisumuoto toisella; tätä*

voidaan sanoa ilmaisumuotojemme "analysoimiseksi", sillä tapahtuma muistuttaa toisinaan jonkin purkamista. (Wittgenstein 1981, § 90.)

Wittgensteinin mukaan vain normaalitapauksissa on sanojemme käyttö meille selvästi viitotettu. Tiedämme ja meillä ei ole mitään epäilystä siitä, mitä meidän on sanottava tietyissä tapauksissa. Mitä epänormaaliempi tapaus, sen epävarmempia olemme siitä, mitä meidän on sanottava. (Wittgenstein 1981, § 142.)

Olen siis taipuvainen erottamaan myös pelissä olennaiset ja epäolennaiset säännöt. Tekisi mieli sanoa, että pelillä ei ole vain sääntöjä, vaan myös juoni. (Wittgenstein 1981, § 564.)

Tämä juoni on Wittgensteinille yhteinen inhimillinen toimintatapa, se on se viitejärjestelmä, jonka avulla tulkitsemme vieraan kielen (tai kielipelin) itsellemme (Wittgenstein 1981, § 206). Wittgensteinin toteamus kieliyhteisöstä selventää hänen ajatustaan. Wittgenstein pitää kieliyhteisöä sellaiseksi kollektiiviseksi subjektiksi, joka pitää yllä ja kontrolloi merkkien (kielellisten ilmaisujen) tulkintaa ja käyttöä. Koska kielipeleillä on kontekstinsa ja sääntönsä, jotta merkin oikea käyttö voitaisiin erottaa merkin väärästä käytöstä, on oltava myös jokin yksittäisestä säännön seuraajasta riippumaton kontrollielin, joka takaa mahdollisuuden erottaa sen, mikä vain tuntuu oikealta siitä mikä todella myös on oikein. Sääntöjen perusta ei näin ollen voi olla yksilöllisessä tietoisuudessa, vaan ajattelun tekniikka on sisäisen toiminnan muoto, joka voidaan oppia vain elämällä yhteisössä. Ajattelun ainekset ovat näin ollen yhteisöllistä omaisuutta. (Kannisto 1986, 152-153.) Wittgensteinin käsityksen mukaan kieli opitaan ja sitä käytetään aina jossain tilanteessa, yhteydessä johonkin konkreettiseen käytäntöön eli elämänmuotoon ja siinä vallitseviin, usein julkilausumattomiin sääntöihin. Kaikki kielenkäyttö tapahtuu siten jonkin elämänmuodon tai kieliyhteisön puitteissa, eikä meillä ole mitään yleispätevää keinoa tarkastella näitä yhteisöjä ulkopuolelta tai arvioida niitä.

Sanotko siis, että ihmisten yksimielisyys ratkaisee, mikä on oikein ja mikä väärin?" – oikein ja väärin on se, mitä ihmiset sanovat, ja yhtä mieltä ihmiset ovat kielestä. Tämä ei ole mielipiteitten, vaan elämänmuodon yhtäpitävyyttä. (Wittgenstein 1981, § 241.)

Wittgenstein jatkaa myös, että kieliyhteisö ei jaa ainoastaan samanlaisen näkemyksen kielen määrittelmistä, vaan heidän on oltava yksimielisiä myös arvostelmista: *"Kielellä tapahtuvaan viestintään ei kuulu ainoastaan yksimielisyys määrittelmistä, vaan [...] yksimielisyys arvostelmista."* (Wittgenstein 1981, § 242)

Tämä kieliyhteisö ja sen jakama yksimielisyys määrittelmistä ja arvostelmista on yksi analyysini perustana olevista ideoista, joka selittää pätevästi sen, miksi Yhdysvaltain

poliittisten päätöksentekijöiden tarjoamat syyt sodan aloittamiselle hyväksyttiin. Kieliyhteisön rajoissa ja sen piirissä hyväksytyjen sääntöjen mukaan moitteettomasti suoritettu toiminta hyväksytään muiden taholta helpommin kuin sääntöjä seuraamaton, omia polkuja kulkeva toiminta.

3.1.2. HUGH RANKIN RYHMITTELY

Yhdysvaltojen ulkopoliittista kieltä luonnehtii ”hyvän ja pahan taistelun” -metafora. Sen mukaan maailma jakautuu kahteen vastakkaiseen leiriin, joista yksi toimii hyvin ja säädyllisesti ja toinen vastoin niitä periaatteita. Tämä oppi perustuu uskolle ”taivaallisesta kohtalosta” (manifest destiny) hyvän puolesta taistelijana. Harlen mukaan hyvän ja pahan vastakkaisuus ja siihen liittyvä vihollisen hahmottaminen näkyvät selvimmin Yhdysvaltojen presidenttien poliittisessä kielessä (Harle 1991, 100), jossa vastustajaa arvostellaan siitä, että se on valmis tuhoamaan ”meidän” arvomme. Käytetty tai aiottu voimapolitiikka saa moraalisen oikeutuksensa, koska sitä käytetään korkeampien motiivien nimissä – sen puolustamiseksi, mikä on meille arvokasta.

Hugh Rank on luokitellut politiikan kielelle tyypilliset tavat erotella ystävät ja viholliset (kts. Rank teoksessa Harle 1991, 102-103), joilla itsensä ja oma toimintansa esitetään hyvänä ja vastustaja sekä hänen toimintonsa pahoina. Rank’in tyypittely on seuraava:

(1) Ylistäminen (glorification)

Omien hyvien toimintojen esittäminen ei vaan hyvinä vaan vielä parempina.

(2) Puhdistaminen (exculpation)

Omien kielteisten toimintojen esittäminen parempina kuin ne todellisuudessa ovat.

(3) Parjaaminen (vilification)

Vastustajan kielteisten toimintojen esittäminen vielä pahempina.

(4) Vähätteleminen (denigration)

Vastustajan hyvien toimintojen väheksyminen.

Tästä luokittelusta valitsin omaa analyysiani jäsentäviksi kaksi tapaa tai kielipeliä: ylistämisen kielipeli, jonka sisällä Yhdysvaltojen poliittiset päätöksentekijät esittävät omaan toimintaansa, sekä parjaamisen kielipeli, joka on tarkoitettu vihollisen toiminnan kuvaamiseksi.

3.2. JOHN LANGSHAW AUSTIN: PUHEAKTIEN TEORIA

Termi ”puheaktien teoria” on suora käännös Austinin termistä ”speech acts theory”. Teoria jakaa kielen käytölliset esiintymät kahteen suureen ryhmään: lauseisiin ja lausumiin. Tuomo Jämsän mukaan **lauseet** ilmaisevat Austinin omaperäisen terminologian mukaisesti ”lokutiivisia akteja”²⁶. Lokutiivinen akti tarkoittaa jonkin tietyn sisällön omaavan lauseen esittämistä. Austin itse selittää lokutiivisen aktin tietyn tarkoituksen, mielen ja viittauskohteen omaavaksi, tietyin äänin ja sanoin tehdyksi ilmaisuksi (Austin 1962, 92-93).

Termiä ”lausuma” on Austinilla merkitsemässä sana *utterance*. Lausumilla tarkoitetaan sitä, miten tiettyä lausetta käytetään puhetilanteessa. Siksi ”lausuma” on pragmaattinen²⁷ termi, kun taas ”lause” viittaa lauseen sanakirjallisen-kieliopilliseen koostumukseen. ”Lause” on kontekstista riippumaton²⁸ eli riippumaton siitä yhteydestä, missä sitä on käytetty. ”Lausuma” on puolestaan kontekstista riippuvainen²⁹. Lausuman sisältö tai arvo riippuu aina siitä yhteydestä, missä lausumaa on käytetty. (Jämsä 7.6.2002, www-dokumentti.)

Austin jakaa lausumat vielä kahtia: illokutiivisiin ja perlokutiivisiin akteihin. Illokutiivisille ja perlokutiivisille akteille on tunnusomaista niiden illokutiivinen ja perlokutiivinen merkitys³⁰. Jämsän mukaan illokutiivinen akti saadaan selville kysymällä, mitä puhuja on lauseellaan puhetilanteessa oikein tarkoittanut, mihin hän on toisin sanoen pyrkinyt:

Kuvitellaan, että joku sanoo ravintolassa iltaa viettävässä seurueessa: "Kalle rakastaa Liisaa". Miksi hän sen sanoo? Tilanteesta riippuen se saattaa olla pelkkä kaikkien hyvin tunteman asiantilan toteaminen tai sitten se on seurueessa merkittävä uutinen. Illokutiivinen akti - tai tarkemmin sanoen - illokutiivinen merkitys on jälkimmäisessä tapauksessa siinä, että puhuja haluaa kiinnittää seurueen huomion Kallen ja Liisan väliseen suhteeseen. Hän haluaa myös herättää huomiota ja sitä kautta ehkä saada itselleen myös arvonantoa seurueessa. (Jämsä 7.6.2002, www-dokumentti.)

Perlokutiivinen akti syntyy siitä, miten kuulijat reagoivat puhujan illokutiiviseen aktiin. Jämsä kuvailee perlokutiivisen aktin seuraavasti:

Jatketaan kuvittelua. Kuvitellaan, että myös Kalle ja Liisa kuuluvat seurueeseen. Heidän suhteensa saattaa olla uutta jopa heille itselleen. Perlokutiivinen akti - tai tarkemmin perlokutiivinen merkitys - on siinä, että Kalle ehkä tyypillisen miehisen roolikäyttäytymisen mukaisesti laskee leikkiä koko jutusta ja pyrkii kääntämään huomion aidanseipäisiin, kun toiset odottaisivat sen suunnattavan

²⁶ Engl. *locutionary acts*; lat. *locutus* ‘puhunut’.

²⁷ Pragmaattinen: käytännöllinen

²⁸ Engl. *context-free*.

²⁹ Engl. *contextual-dependent* tai yksinkertaisesti *contextual*.

³⁰ Engl. *illocutionary and perlocutionary force*.

itse aitaan. Liisa taas sävähtää ehkäpä punaiseksi ja tuijottaa ujosti alaspäin, vaikkapa pöytäliinaan. Muut kommentoivat asiaa leikkisillä ja hyväksyville huomautuksillaan. (Jämsä 7.6.2002, www-dokumentti.)

Mikä tahansa lausuma ei kuitenkaan voi olla performatiivinen ja omata illokutiivista tai perlokutiivista voimaa. Toteutuakseen performatiiviset puheaktit vaativat tiettyjen kriteerien täyttymistä, joita tutkin seuraavassa kappaleessa. Omassa tutkimuksessani pyrin keskittymään pelkästään onnistuneisiin³¹ performatiivisiin puheakteihin ja rajan epäonnistuneet³² performatiiviset puheaktit tutkimukseni ulkopuolelle.

3.2.1. PUHEAKTEISTA

Performatiivisuus ja proseduurisäännöt

Austin katsoi kielen olevan toiminta muiden joukossa. Hänen käsityksensä puheakteista (jonkin asian sanominen on jo itsessään tekemistä) näkee kielen instrumentaalisenä. (Austin 1962, 6-7.) Austinin mukaan kaikki puheaktit tapahtuvat jossain kielellisessä tilanteessa ja ihmisten välisessä kanssakäymisessä: toisinaan ne ovat tarkoin säädelyjä ja kodifioituja, toisinaan taas muodoltaan vapaampia (Austin 1962, 3). Austin kuitenkin torjuu Wittgensteinin käsityksen, että kieltä käytettäisiin vain toteavasti tai kuvailevasti (konstatiivinen aspekti) (Austin 1962, 3-4). Austinin mielestä kieleen kuuluu myös suorittava aspekti, josta hän käyttää nimitystä performatiivisuus (Austin 1962, 6). Performatiiviset lauseet ovat sellaiset lauseet, joiden esittäminen on samalla teko. Esimerkiksi, lause ”Lupaan auttaa sinua” ei väitä mitään, eikä myöskään sano mitään, mikä voisi olla totta tai epätotta. Sen sijaan lauseen lausuja tekee lupauksen. Lauseen lausuminen merkitsee lupauksen antamista, auttamaan sitoutumista: ”...to utter the sentence [...] is not to **describe** my doing of what I should be said in so uttering to be doing or to state that I am doing it: it is to do it.” (Austin 1962, 6).

Lauseen lausuminen merkitsee tekoa kuitenkin vain silloin, jos se lausutaan tietyllä tavalla ja tietyissä olosuhteissa: sen henkilön, jolle lupaus tehdään, täytyy olla kuuloetäisyydellä ja lupaaajan täytyy kyetä suorittamaan lupaamansa.

*It is always necessary that the **circumstances** in which the words are uttered should be in some way, or ways, **appropriate**, and it is very commonly necessary that either the speaker himself or other persons should **also** perform certain **other** actions, whether ‘physical’ or ‘mental’ actions or even acts of uttering further words. (Austin 1962, 8).*

³¹ Austinin mukaan ’happy performatives’, proseduurisääntöjen mukaan suoritettut puheaktit.

³² Austinin käsitteistön mukaan ’unhappy performatives’, puheaktit, jotka eivät täytä toteutumisehtoja.

Toteutuakseen (ts. ollakseen vakavia puheakteja) performatiiviset puheaktit vaativat tiettyjen ehtojen täyttymistä (proseduurisäännöt), jotka ovat seuraavia (kts. Austin 1962, 14-15):

- (1) Hyväksytty ja sopimuksenvarainen menettelytapa (proseduuri), jolla on tietty sopimuksenvarainen vaikutus – työni tapauksessa Yhdysvaltojen presidentin puhe, presidentin ja muiden poliittisten päätöksentekijöiden pressiesiintymiset ja viralliset tiedonannot, jotka suoritetaan diplomaattis-poliittisen valtiokäytännön mukaisesti.
- (2) Henkilöiden ja olosuhteiden tulee kyseisessä tapauksessa olla asianmukaiset kyseisen proseduurin toteuttamiseksi – poliittiset päätöksentekijät puhuvat kansainväliselle yleisölle, oman maan kansalaisille, lehdistölle.
- (3) Kaikkien osapuolten täytyy suorittaa proseduuri muodollisesti oikein – presidentin puhe esimerkiksi Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvostossa, joka suoritetaan tietyn protokollan mukaisesti kaikkia sen sääntöjä noudattaen. Tarkemmin, kumpikin osapuoli suorittaa proseduurin muodollisesti oikein: presidentti esittää puheen vakavissa aikeissa, turvallisuusneuvosto ts. yleisö kuuntelee, myös ottaen puheen vakavasti.
- (4) Kaikkien osapuolten täytyy suorittaa proseduuri täydellisenä, mikä tarkoittaa, että
 - a) suorittavalla henkilöllä täytyy todella olla tiettyjä tunteita ja ajatuksia (esimerkiksi huoli oman maan kansalaisista, valtion hyvinvoinnista ja säilymisestä, terrori-iskujen aikaan saama järkytys, jotka aikaansaavat pyrkimyksen estää samanlaisten iskujen tapahtuminen tulevaisuudessa)
 - tai
 - b) osapuolet aikovat vakavissaan seurata teon sisältämiä seuraamussääntöjä – tässä tapauksessa Yhdysvaltojen poliittisten päätöksentekijöiden vakaa aikomus ehkäistä tulevat terrori-iskut hävittämällä terrorismi ja terroristit sotilaallisella operaatiolla.
- (5) Henkilöiden täytyy todella toimia seuraamussääntöjen mukaisesti – sotilasoperaatioiden esivalmistelut ja sodan aloittaminen.

Lokutiiviset, illokutiiviset ja perlokutiiviset puheaktit

Seuraavaksi esitän tarkemman selostuksen Austinin puheakteista. Lokutiivisilla puheakteilla Austin tarkoittaa mielen ja referentin omaavan lauseen esittämistä. Kemerling muotoilee tämän seuraavasti:

The simple speech act of generating sounds that are linked together by grammatical conventions so as to say something meaningful. Among speakers of English, for example, "It is raining" performs the locutionary act of saying that

it is raining, as "Grablistrod zetagflx dapu" would not. (Kemerling 18.11.2001a, www-dokumentti.)

Illokutiivinen akti on taas sellaisen kieli-ilmauksen, lausuman, esittämistä, jolla on konventionaalista voimaa. Illokutiivinen akti tapahtuu sanottaessa jotain (in saying something).

The speech act of doing something else—offering advice or taking a vow, for example—in the process of uttering meaningful language. Thus, for example, in saying "I will repay you this money next week," one typically performs the illocutionary act of making a promise. (Kemerling 18.11.2001b, www-dokumentti.)

Perlokutiiviset puheaktit ovat sellaisia akteja, jotka saavat yleisössä aikaan reaktioita, tunteita, ajatuksia tai toimintaa. Perlokutiivinen akti saadaan aikaan sanomalla jotain (by saying something). Erotuksena illokutiivisiin puheakteihin, perlokutiiviset puheaktit eivät vaadi sosiaalisia konventioita.

The speech act of having an effect on those who hear a meaningful utterance. By telling a ghost story late at night, for example, one may accomplish the cruel perlocutionary act of frightening a child. (Kemerling 18.11.2001c, www-dokumentti.)

Kemerling tiivistää Austinin jaon lokutiivisiksi, illokutiivisiksi ja perlokutiivisiksi puheakteiksi seuraavasti:

J.L. Austin famously distinguished the simple locutionary act of saying something meaningful, the force of the illocutionary act of employing this language for some purpose, and the further perlocutionary act of having an actual effect on those who hear the utterance (Kemerling 5.3.2002, www-dokumentti).

Illokutiivisen aktin voimaa käytetään jostakin syystä tai jonkin tavoitteen saavuttamiseksi, jopa lauseen muodostaminen sinänsä muodostaa aktin. Illokutiiviset puheaktit ovat Austinin mukaan konventionaalisia, perlokutiiviset puheaktit taas eivät. Konventionaalisuus tarkoittaa sitä, että illokutiivisessä aktissa ei ole kyse niistä psykologisista tai loogisista seurauksista, joita lausuttu lause saa aikaan. Illokutiivisen puheaktin voima on enemmänkin sidottu niihin sosiaalisiin seremonioihin, jotka antavat tietyn arvon jollekin kaavalle, jonka lausuu tietty henkilö tietyissä olosuhteissa. (Ducrot – Todorov 1981, 343.) Tämä tarkoittaa sitä, että illokutiivisen aktin voima perustuu siihen, kuka aktin esittää: henkilön esittämään rooliin eli siihen asemaan, joka hänellä on erilaisten sosiaalisten konventioiden kautta, esimerkiksi Yhdysvaltojen presidentin asema hänelle kansan suostumuksesta myönnettyjen valtuuksien kautta. Yhdysvaltojen presidentti esittää puheaktin valtionpäämiehen ominaisuudessa, jonka

asemaa korottaa lisäksi se seikka, että käytännössä Yhdysvallat on maailman johtavia valtioita niin sotilaallisesti, poliittisesti kuin myös taloudellisesti.

3.2.2. ILLOKUTIIVISET PUHEAKTIT

Austin määritteli illokutiiviset puheaktit tarkemmin, erottaen ne viiteen erilaiseen ryhmään: verdiktiivit, eksersitiivit, komissiivit, behabitiivit ja ekspositiivit. Omassa tutkimuksessani keskityn kahteen ensimmäiseen ryhmään, jotka ovat myös tarkemmin rajattuja kuin esimerkiksi kaksi viimeistä luokkaa. Valitsen nämä kaksi luokkaa syystä, että ne sopivat parhaiten tutkimusaineistoni analysointiin: verdiktiivit ilmaisevat jonkinlaisen tuomion tai arvion antamista, eksersitiivit ovat voiman, oikeuksien tai vaikutusvallan harjoittamista ilmaisevat lausumat (Austin 1962, 151-152).

Jätän kuitenkin käyttämättä Austinin tarkemman jaottelun kuhunkin puheaktien luokkaan kuuluvista verbeistä ja pidän sen sijaan analyysini perustana luokkien yleisiä kuvauksia. Tarkemmin, en keskity tiettyjen yksittäisten verbien etsintään, vaan pikemminkin etsin tiettyjä kokonaisia ilmaisuja, jotka voidaan katsoa kuuluvan edellä mainittuihin puheaktien luokkiin. Kokonaisuun ilmaisiin keskittyminen taas aiheuttaa analyysissäni päällekkäisyyksiä: useat ilmaisut voidaan näitä löyhempiä kuvauksia käyttäen luokitella kuuluvaksi molempiin puheaktien luokkaan. Ratkaisen tämän luokitteluongelman omaa päätäntävaltaa hyväksi käyttämällä ja luokittelen puheaktit parhaaksi katsomallani tavalla.

Seuraavaksi selvitän tarkemmin kummankin puheaktien ryhmän erityispiirteitä ja sitä miten ne sopivat tutkimusaineistoni analysointiin.

Verdiktiivit

Austin määrittelee verdiktiivit sellaisiksi ilmaisuiksi, jotka ilmaisevat jonkinlaisen tuomion (ei sanan suorassa merkityksessä, vaan tässä se merkitsee enemmän arviointia, mielipidettä):

...the giving of verdict, as the name implies, by a jury, arbitrator, or umpire. But they need not to be final; they may be [...] an estimate, reckoning, or appraisal.
(Austin, 1962, 151.)

Verdiktivejä voi käyttää paitsi mielipiteen ilmaisemiseen ja jostakin arvion antamiseen myös jonkun asian joksikin luokittelamiseen. Verdiktiivi on puheakti, joka ei ole kuitenkaan lopullisen tuomion antamista:

Verdictives consist in the delivering of a finding, official or unofficial, upon evidence or reasons as to value or fact [...]. A verdictive is a judicial act as distinct from legislative or executive acts, which are both exercitives. [...] Verdictives have obvious connections with truth and falsity, soundness and unsoundness and fairness and unfairness. (Austin 1962, 153.)

Onnistunut verdiktiivi suoritetaan aina jostakin virallisesta asemasta käsin, mikä ei kuitenkaan vaikuttaa siihen, onko arvio korrekti vai epäkorrekti, oikea tai väärä, oikeutettu tai oikeuttamaton, tehty jonkun hyväksi tai vastaan:

It is done in virtue of an official position: but it still purports to be correct or incorrect, right or wrong, justifiable or unjustifiable on the evidence, it is not made as a decision in favour or against (Austin 1962, 154).

Verdiktiivillä on myös vaikutuksensa tulevaan käyttäytymiseen, verdiktiivin suorittaminen saa aikaan verdiktiivin suorittajan tulevan käyttäytymisen määräytymisen:

The verdictives have an effect, in the law, on ourselves and on others. The giving of a verdict or an estimate does, for example, commit us to certain future conduct [...]. (Austin 1962, 154.)

Tutkimusaineistossani verdiktiivit liittyvät ylistämisen ja parjaamisen kielipeleissä asiantilojen arvioimiseen, analyysiin, luonnehtimiseen, selittämiseen, kuvailemiseen, syylliseksi toteamiseen ja tuomitsemiseen.

Eksersitiivit

Austin määrittelee eksersitiivit seuraavasti:

An exercitive is the giving of a decision in favour of or against a certain course of action, or advocacy of it. It is a decision that something is to be so, as distinct from a judgement that it is so: it is advocacy that it should be so; as opposed to an estimate that it is so; it is an award as opposed to an assessment; it is a sentence as opposed to a verdict. (Austin 1962, 155.)

Eksersitiivi on voiman, oikeuksien tai vaikutusvallan harjoittamista ilmaiseva lausuma, jonka seuraamus on se, että muille joko sallitaan tai ei sallita tietyt toiminnot:

Arbitrators and judges make use of exercitives as well as issuing verdictives. Its consequences may be that others are 'compelled' or 'allowed' or 'not allowed' to do certain acts. (Austin 1962, 155.)

Eksersitiivit liittyvät ylistämisen ja parjaamisen kielipeleissä määräämiseen, julistamiseen, varoittamiseen, ilmoittamiseen, nimittämiseen, kehottamiseen ja painostamiseen.

3.3. QUENTIN SKINNER: IDEOLOGIAN TUTKIMUKSEN MENETELMÄ

Skinnerin ideologiantutkimuksen menetelmä perustuu Austinin puheaktien teorialle. Skinner laajentaa puheaktit koskemaan myös tekstejä, eikä ainoastaan puheita. Skinnerin kiinnostuksen kohde on enemmän se, mitä tekstin tekijä ilmaisee lokuutiolla ja erityisellä illokuutiolla, kuin se, millaisia seurauksia, perlokuutioita, teolla on.

Skinner has drawn on the work of J.L. Austin, the originator of the theory, who proposed a useful distinction between the 'locutionary' and 'illocutionary' force of words, and consequently of texts. The locutionary point - or 'force' - of a text refers to the actual meaning of words, sentences, theories and hypotheses; to their sense and reference. The illocutionary force, on the other hand, refers to what the author was actually doing in saying what was said. Both the locutionary and the illocutionary force need to be grasped in order to try to understand and explain the text, to gain 'uptake'. In particular, Skinner argued, the illocutionary force had often been overlooked in the interpretation of texts. (Bell 2002, www-dokumentti.)

Palosen mukaan Skinner siis siirtää huomion politiikan tuloksista poliittisesti toimimiseen (Palonen 1996, 144), ja näkee tekstin kirjoittamisenkin poliittiseksi toiminnaksi:

Skinner argues that the best way to do this is to develop the insights of speech-act theory, which views the performance of linguistic utterances as a form of action. The writing of a text itself can therefore be seen as an intrinsically political act: it has a purpose, and it is aimed at persuading an intended audience of a certain set of arguments. (Bell 5.6.2002, www-dokumentti.)

Skinnerin erityisen mielenkiinnon kohde on puheakti, joka ilmaisee tekijän spesifistä intentiota tekstissä. Tästä hän käyttää termiä ”point”. Skinnerin näkemyksen mukaan pointti on aina suhteutettava keskusteluyhteyksiinsä, niin lingvistiseen kontekstiin kuin myös lingvistisiin konventioihin. (Palonen 1996, 144-145.) Konteksti ja konventiot eivät kuitenkaan määrää puheaktia, vaan ne muodostavat toiminnalle vain taustan tai kehikon. Skinner väittää, että meidän on ymmärrettävä, **miksi** tietty väite on esitetty, jotta ymmärtäisimme itse väitteen. Sitä ei pidä nähdä pelkkänä väitteenä, vaan siirtona argumentoinnissa:

... the types of utterance I am considering can never be viewed simply as strings of propositions; they must always be viewed at the same time as arguments. Now to argue is always to argue for or against a certain assumption or point of view or course of action. It follows that, if we wish to understand such utterances, we shall have to identify the precise nature of the intervention constituted by the act of uttering them. (Skinner 1988c, 274.)

Kun ymmärrämme väitteen siirtona, käsitämme myös sen miksi juuri tämä siirto oli tekemisen arvoinen; samalla tavoitamme myös ne edellytykset ja tarkoitukset, jotka sisältyivät sen esittämiseen. Palosen mukaan tämä katsantokanta johtaa siihen, että kirjoittajan

tekstiä tulee arvioida ensisijaisesti suhteessa niihin kysymyksiin, joihin kirjoittaja itse pyrkii vastaamaan, siihen keskusteluun, jota hänen aikanaan käytiin, sekä siihen käsitteistöön, joka hänellä on käytettävissään (Palonen 1996, 148). Palonen kuitenkin huomauttaa, että käsitteet ovat kielen instrumentteja, joissa merkitysten rikkaus ja muuntuvuus voivat suhteellisen helposti ylittää kirjoittajan intentiot (Palonen 1996, 149).

3.3.1. INNOVATIIVISEN IDEOLOGIN ONGELMA

Palosen mukaan Skinnerin erityinen tavoite on tulkita uudelleen suhde julistettujen periaatteiden ja poliittisen elämän aktuaalisten käytäntöjen välillä, koska hänen käsityksensä mukaan periaatteet eivät koskaan ohjaa politiikkaa (Palonen 1996, 149). Kun tutkimuskohteeksi nousee ideologia, se viittaa Palosen mukaan siihen, että ajattelun sisällön, päämäärien tai piilomerkitysten sijasta legitimoinnista tulee tutkijan mielenkiinnon kohde (Palonen 1996, 149). Ei yritetä tuoda esille ainoastaan tekstin pointtia, vaan tutkitaan myös sen legitimointia muille:

Legitimoinnin tutkiminen auttaa paremmin ymmärtämään pointtia, kun taas toisissa tapauksissa pointti on suhteellisen selvä ja ongelmaksi tulee sen perustelu muille. (Palonen 1996, 150.)

Tiivistettynä tämän on esittänyt Bell:

What did the author mean when she wrote in the first place? To whom were the arguments addressed and why? Was she supporting or improving upon a given and widely understood argument, or was she attacking the conventions of the time? Was she being ironic? What can her silences tell us, for do they not often speak louder than words? Why did she write in the specific manner in which she did? (Bell 5.6.2002, www-dokumentti.)

Innovatiivisen ideologin eli poliittisen päätöksentekijän ongelmana on tässä siis vakiintuneen kielenkäytön muutosten legitimointi. Käsitteillä on ensisijaisesti retorinen arvo, joka sitoo ne spesifeihin historiallisiin yhteyksiin. Siitä syystä tutkijan on kohdistettava huomio termien ”normaalikäyttöön” ja sen muutoksiin (niin sanotun illokuutiovoiman tutkiminen). Palosen mukaan retorinen näkökulma viittaa sekä **nimitysten käytön muutoksiin** että **merkitysten uudelleentulkintoihin** nimenomaan uudenlaisena legitimaationa (Palonen 1996, 154). Näin syntyy myös käsitys poliittisen teorian luonteesta politiikan reflektointina, jossa kieli nähdään politiikassa pikemminkin resurssina kuin kahleena (Skinner 1988c, 262). Palosen mukaan olennaista on huomion suuntaaminen siihen, miten on mahdollista kyseenalaistaa, kiistää, hylätä tai yleensä ajatella toisella tavalla sitä, mikä tietyssä tilanteessa näyttää luonnolliselta, annetuksi tai yleisesti hyväksytyltä (Palonen 1996, 154-155). Tai toisinpäin, miten on

mahdollista vahvistaa, tukea ja oikeuttaa se, mikä tietyissä tilanteissa mielletään paheksuttavaksi tai tuomittavaksi. Pelkistetysti se tarkoittaa sitä, että on aina mahdollista sekä legitimoida häpeällisiä (disgraceful) tekoja tulkitsemalla niitä ”läheisen hyveen” mukaisiksi että kyseenalaistaa hyveellisiä tekoja väittämällä niitä ”läheisen paheen” ilmaisuksi. (Palonen 1996, 155.)

3.3.2. EVALUATIIVIS-DESKRIPTIIVISET TERMIT

Skinnerin menetelmän puheaktiteoreettisena lähtökohtana on keskittyminen **termeihin**, joita käytetään kielessä sekä arvottavasti että kuvailevasti. Näillä **evaluatiivis-deskriptiivisillä termeillä** voi joko tukea tai horjuttaa kannanottoja. Retorinen ongelma on saada aikaan erityisiä illokuutiovaikutuksia - vahvistaminen, ilmaisu tai tuki niiden toimintojen tai asiantilojen hyväksynnälle tai hylkäämiselle, joiden kuvaamiseen hän niitä käyttää (Skinner 1988c, 111-112; kts. myös Palonen 1996, 150). Palosen mukaan puheaktien perlokuutiovaikutus on kuulijan tai lukijan kannustaminen tai suostuttelu tietyn näkökulman omaksumiseen, siitä syystä perlokuutiovaikutusten aikaansaaminen on kulloistakin tilannetta koskeva empiirinen kysymys, kun sen sijaan illokuutiovaikutukset ovat ideologisten termien ”korrektia” käyttöä koskeva kielellinen kysymys (Palonen 1996, 150). Palosen mukaan Skinnerin mielenkiinto kohdistuu ideologisen muutoksen mahdollistamiseen sanastoa ja termien arvoista muuttamalla, jotta epäsovinnainen toiminta saadaan näyttämään hyväksyttävältä (Palonen 1996, 150). Skinnerin mukaan innovatiivinen ideologi voi muuttaa olemassa olevaa normatiivista sanastoa kahdenlaisella manipulaatiostrategialla. Ensimmäinen niistä koskee termien puheaktipotentialin muuttamista ja toinen termien sovelluskriteerien muuttamista. Skinnerin mukaan termien puheaktipotentialin muuttamisessa innovatiivisella ideologilla on selvä päämäärä:

...manipulating the standard speech-act potential of an existing set of descriptive terms. The agent's aim in this case is to describe his own actions in such a way as to make clear [...] to his ideological opponents that even though he may be using a set of terms which are standardly applied to express disapproval, he is nevertheless using them to express approval or at least neutrality on this particular occasion. (Skinner 1988b, 113.)

Manipulaatio voi toteutua kahdella tavalla, käyttämällä myönteisiä termejä kuvaamaan kielteisiä toimintoja, tai muuttamalla kielteisten termien puheaktipotentialia, niin että termien negatiivinen puheaktipotentiali joko neutraloidaan tai kumotaan (Skinner 1988b, 113-114).

Myönteisten termien käyttö tapahtuu

(a) esittämällä uusi termi kuvaamaan väitettävästi olemassa olevia uusia periaatteita, sekä käyttämällä sitten uutta myönteistä termiä kuvaamaan mitä tahansa ilmeisen ikäviä toimintoja, jota innovatiivinen ideologi haluaa legitimoida (esimerkiksi ilmaisua ”terrorismin vastainen sota” voi pitää sellaisena uutena terminä, jolla voidaan kuvata myönteisesti myös ikävämpiä toimia); tai

(b) muuttamalla neutraali ilmaisu puheaktipotentialiltaan myönteiseksi:

...turning a neutral description into a favourable evaluative-descriptive term [...] and then applying it in virtue of this extended meaning to describe some course of action which one wishes to see commended (Skinner 1988b, 114).

Kielteisten termien puheaktipotentialin muuttaminen eli merkitysalueen variointi tapahtuu

(a) käyttämällä normaalisti paheksuntaa ilmaisevaa ilmausta niin, että sen kielteinen puheaktipotentiali neutraloituu:

The agent thus makes it clear that he intends the action which the term is being used to describe to be appraised on this occasion in a wholly neutral way (Skinner 1988b, 114)

(b) kumoamalla olemassa olevan kielteisen termin standardin puheaktipotentialin.

Toinen strategioista, termien sovelluskriteerien muuttaminen, keskittyy siihen, miten olemassa olevien myönteisten termien käyttöalaa tai käytön kriteerejä voidaan laajentaa käyttääkseen niitä myös kielteisten toimintojen kuvailemiseen:

The ideologist's aim in this case is to insist, with as much plausibility as he can muster, that, in spite of any contrary appearances, a number of favourable evaluative-descriptive terms can in fact be applied as apt descriptions of his own apparently untoward social actions. The point of this strategy is to challenge his ideological opponents to reconsider whether they may not be making an empirical mistake [...] in failing to see that the ordinary criteria for applying an existing range of favourable evaluative-descriptive terms may be present in the very actions they have been condemning as illegitimate. (Skinner 1988b, 115.)

Innovatiivisen ideologin päämääränä on väittää, että termejä on käytetty tavanomaisella tavalla. Hänen on yritettävä muuttaa sovelluskriteerejä niin, että myönteistä termiä voidaan käyttää myös muiden (kielteisten) toimintojen kuvailemiseen ja hyväksymiseen:

The aim is to argue that a favourable evaluative-descriptive term is being applied in the ordinary way, while trying at the same time to drop some of the criteria for applying it, thereby extending the range of the actions, which it can properly be used to describe and commend. (Skinner 1988b, 115.)

4. HERMENEUTTINEN DISKURSSIN RAKENNELOGIIKAN ANALYYSI

4.1. PARJAAMISEN JA YLISTÄMISEN VERDIKTIIVISET LAUSUMAT

Tämän ryhmän puheaktien tarkoituksena on tehdä selvä ero normaalin ja epänormaalin käyttäytymisen välille. Austinin määritelmien mukaan verdiktiiveillä annetaan jonkinlainen tuomio (joka ei oikeasti ole tuomitsemista sanan suorassa merkityksessä, vaan mielipiteen ilmaisemista) tai arvio, tai niitä käytetään luokittelemaan jokin asia joksikin. Verdiktiivisten lausumien voidaan katsoa ilmaisevan seuraavia toimintoja: asiantilojen arviointia, analyysia, luonnehtimista, selittämistä, kuvailemista, syylliseksi toteamista ja tuomitsevan mielipiteen antamista. Riippuen käyttötavastaan verdiktiiviset ilmaisut muodostavat vielä omat kielipelien alaluokkansa. Parjaaminen ja ylistäminen toimivat tässä näiden erilaisten kielipelien yhdistävänä tekijänä, perheyhtäläisyytenä, joka yhdistää erilaisia tämän ”verdiktiviperheen” raameissa suoritettuja kielipelejä. Jaottelin verdiktiiviset lausumat parjaamisen ja ylistämisen lisäksi kolmeen kielipelien alaryhmään: luokittelemiseen, arviointiin ja tuomitsemiseen.

4.1.1. LUOKITTELU

Näillä verdiktiivisillä ilmaisuilla (1) luokitellaan maailma hyvien ja pahojen leiriin sekä selitetään, ketkä kuuluvat ”hyviin” meihin” ja ”pahoihin heihin”; (2) kuvaillaan, minkälaisia ”pahat” ja minkälaisia ”hyvät” ovat. Parjaamisen ja ylistämisen kielelliset strategiat kietoutuvat tämän ryhmän puheakteissa niin tiiviisti yhteen, että useimpia puheakteja ei voida katsoa kuuluvan nimenomaan parjaamisen tai ylistämisen kielipeliin. Parjaamiseksi tarkoitettu strategia toimii paitsi parjaamisena myös käänteisesti ylistämisenä ja toisinpäin. Esimerkiksi, kuvailemalla tai arvioimalla vastustajan pahuutta ilmaisuilla ”terroristit eivät usko demokratiaan” tai ”terroristit uskovat, että tuhoamalla ja murhaamalla saavutetaan poliittinen päämäärä,” tämä puheakti toimiikin oman hyvyyden korostajana, sillä samalla se vakuuttaa, että ”me” emme toimi niin. Luokittelun verdiktiivien tarkoitus on vakuuttaa kuulijakunnalle saman vanhan jaon olemassaolo: hyvä ja paha ovat edelleen taistelemassa keskenään. Samoilla puheakteilla luonnehditaan myös hyvien ja pahojen olemusta, viestittäen tämän strategian avulla, että kaikkien moraalinen vastuu on asettua hyvien puolelle pahoja vastaan.

Jako ”meihin” ja ”heihin”

”Me” liitetään kaikkiin niihin positiivisiin asioihin, joita arvostetaan kaikkialla maailmassa, esimerkiksi oikeudenmukaisuus, rauha, demokratia tai turvallisuuden ja vapauden puolustaminen.

This is a day when all Americans from every walk of life unite in our resolve for justice and peace. America has stood down enemies before, and we will do so this time. None of us will ever forget this day. Yet, we go forward to defend freedom and all that is good and just in our world. (Bush 11.9.2001, www-dokumentti.)

Amerikkalaiset kuvaillaan ylistämisen kielipelin strategian mukaisesti oikeudenmukaisuuden ja rauhan puolesta taisteleviksi, vapauden ja kaiken maailmassamme olevan hyvän ja oikeudenmukaisen puolustajiksi. Koska puhe on suunnattu omille kansalaisilleen, se on tarkoitettu vahvistamaan kansalaisten itsetuntoa, joka on kauhistuttavien iskujen seurauksena hieman maassa. Moni onkin jo ehtinyt epäillä, onko amerikkalaiset arvot niin ihanteellisia kuin julistetaan, jos kerran joku sellaisiin kauhutekoihin amerikkalaisia vastaan on ryhtynyt. Riippumatta arvostuksistaan ja taustastaan, ovat kaikki yhtä mieltä siitä, että vapaus, oikeudenmukaisuus sekä rauha ovat sellaisia hyveitä, joita pitää puolustaa (myös terroristit väittävät puolustavansa vapautta, oikeudenmukaisuutta ja rauhaa – tosin amerikkalaisten ekspansiota vastaan).

America and our friends and allies join with all those who want peace and security in the world, and we stand together to win the war against terrorism. (Bush 11.9.2001, www-dokumentti.)

Ylistämisen kielipelin hengessä suoritettussa puheaktissa Amerikka sekä sen ystävät ja liittolaiset luokitellaan hyvien joukkoon, koska he ovat liittoutuneet kaikkien niiden kanssa, jotka haluavat rauhaa ja turvallisuutta maailmaan. Samassa lauseessa vakuutetaan tämän kyseisen rauhaa ja turvallisuutta haluavan maailman toimivan yhdessä voittaakseen sodan terrorismia vastaan. Innovatiivinen ideologi ymppää samaan lauseeseen toisilleen vastakkaisen merkityksen omaavat termit (rauha, turvallisuus ja sota), vakuuttaen näin että hänen käyttämänsä termit eivät poissulje toisiaan. Termin ”sota” negatiivinen puheaktipotentiaali kumoutuu, kun siihen liitetään määre ”terrorismin vastainen”. Samalla termistä ”terrorismin vastainen sota” tulee vahvasti arvoväritynyt, kun sen kuvailevaa voimaa muunnetaan ja laajennetaan radikaalisti. Perinteisesti termillä ”terrorismi” ymmärretään kaikkea inhimillisyyden vastaisia tekoja, epäinhimillisiä ja raakoja toimia. Myös ”sota”

merkitsee enimmäkseen epäinhimillisyyttä. Liittämällä nämä kaksi termiä yhteen, saadun yhdistelmän kuvaileva voima muuttuukin positiiviseksi: paha sota, jota käydään vielä pahempaa terrorismia vastaan onkin hyvä, ja näin se sopii yhteen rauhan ja turvallisuuden kanssa.

Suoritettuaan amerikkalaisten luokittelun ”hyvän leiriin”, hyvän puolesta taistelevaksi kansakunnaksi, seuraavana askeleena ilmoitetaan ketkä kaikki lasketaan ”meiksi”. Samalla tämä taktiikka toimii koalition rakentamista vahvistavana ja oikeuttavana toimenpiteenä – suunnitellut toimet saavat oikeutuksen, kun voidaan osoittaa kuinka moni valtio tai maa tai hallitus tai organisaatio tukee ”meitä”. Sitäkin enemmän, että kyseinen puheakti suoritetaan suorassa televisiolähetyksessä ja televisiokanavalla, jota tragediasta johtuen seurataan tarkasti maailmanlaajuisesti.

I have already been in touch with some Arab states in the region. They realize that terrorism of this kind is a threat to any civilization. And they are friends of ours and they want to work with us and they want to help us, so I know that there will be a number of nations in the region, in the Persian Gulf and the Middle East region, that will be cooperating with us. (Powell 12.9.2001f, www-dokumentti.)

Ilmoittamalla, että myös ne maat, joista terroristit ovat kotoisin ja jotka edustavat samaa uskontoa kuin terroristit, tukevat amerikkalaisten asettamia päämääriä, saadaan puheaktille suurempi voima. Arabit luokitellaan täten kuuluviksi ”meihin”, sillä ”...hekin ymmärtävät, että terrorismi on uhka sivilisaatiolle kuin sivilisaatiolle.” Arabivaltiot kuvaillaan ystävinä, jotka haluavat tehdä yhteistyötä kanssamme. Innovatiivinen ideologi muuttaa kertaheitolla joidenkin ilmaisujen puheaktipotentialia: aikaisemmin arabeista ei käytetty määrettä ”ystävä”, joidenkin arabivaltioiden kanssa tehtiin yhteistyötä, mutta he eivät olleet ystäviä. Miksi heitä nyt kutsutaan ystäviksi? Innovatiivisen ideologin päämääränä on taas kerran tuen saavuttaminen toimilleen, joten hän esittää lausumansa ilmaisten siten mahdollisille vastaväittäjille, että hänen käyttämänsä ilmaisu on täysin korrektia ja luonnollista. Samalla puheaktin merkitys jää hieman epämääräiseksi, koska ei mainita konkreettisesti, mitkä valtiot ovat kyseessä. Siitä johtuen ilmaisu voidaan tulkita myös niin, että **kaikki arabivaltiot** ovat ystävällismielisiä ja tuomitsevat terroristien teot. Sellaisena tämä puheakti ilmentää illokuutiovoiman muutosta: näennäisesti termejä on käytetty normaalisti, asia ikään kuin todetaan. Todellisuudessa innovatiivinen ideologi muuttaa ilmaisun arvoista - sillä saadaan aikaan sekä myönteinen että kielteinen vaikutus. Myönteisyys näkyy omien toimien hyväksyntänä – se mitä teemme on oikein, koska arabivaltiotkin tukevat toimintaamme. Kielteisyys taas syntyy peilikuvana – se mitä ”he” tekivät on väärin, koska ”heidän” omat

maanmiehensä ovat liittyneet ”meihin”. Tällä puheaktilla ideologi saa aikaan vahvistuksen niiden asiantilojen hyväksymiselle, joiden kuvaamiseen hän puheaktia käytti.

Samanlainen strategia on käytössä myös seuraavassa lainauksessa, tosin vielä epämääräisempänä, johtuen löyhästä määrittelystä ”*leaders around the world*”. Innovatiivinen ideologi ikään kuin väittää koko maailman valtioiden johtajien liittyvän samalle puolelle Yhdysvaltojen kanssa. Näennäisesti korrektisti esitetyn ilmaisun tarkoituksena on saada tuki ja vahvistus maailman erottelemiselle hyväksi ja pahoiksi. Erona edelliseen lainaukseen on se, että tätä keskustelua ei televisoida koko maailman katsottavaksi, vaan presidentti käy puhelinkeskustelua New Yorkin pormestarin kanssa, joten tällä puheaktilla halutaan myös vahvistaa uskoa omassa leirissä.

Secondly, I've been on the phone this morning, just like I was yesterday, and will be on this afternoon, on the phone with leaders from around the world who express their solidarity with this nation's intention to rout out and to whip terrorism. They understand, fully understand that an act of war was declared on the United States of America. They understand, as well, that that act could have as easily been declared on them; that these people can't stand freedom; they hate our values; they hate what America stands for. Many of the leaders understand it could have easily have happened to them. [...] And they join me in understanding not only the concept of the enemy, but that the enemy is a different type of enemy. They join me also in solidarity about holding those who fund them, who harbor them, who encourage them, responsible for their activities. (Bush 13.9.2001c, www-dokumentti.)

Asioiden kehittyessä nousee esille kolmen valtion poliittisesti erityinen tärkeys tämän konfliktin kehittymisen kannalta, kyseessä ovat Venäjä, Intia ja Pakistan. Myös nämä valtiot lasketaan omaan leiriin kuuluviksi, johtuen näiden valtioiden hallitusten ilmaisemasta yhteistyöhalukkuudesta terrorismin vastaisen koalition muodostamiseksi. Ilmaisuu ”*kansat, joiden kanssa ei oltu kuviteltu vielä pari vuotta sitten olevan mahdollista tehdä yhteistyötä*” eli valtiot, jotka aikaisemmin kuuluivat vastustajiin, lasketaan nyt myös omaan leiriin. Nyt nämäkin valtiot ovat yhteistyökumppaneita ja julkilausuttuna tämä tosiasia vahvistaa vielä enemmän koalition oikeutusta. Se, mikä jää sanomatta ja luettavaksi rivien välistä, on seikka, että kunkin kyseessä olevan valtion yhteistyöhalukkuus johtuu enemmän omien tavoitteiden toteuttamisen toiveesta kuin huolesta maailman turvallisuudesta.

The leader of Pakistan has been very cooperative. He has agreed with our requests to aid our nation to hunt down, to find, to smoke out of their holes the terrorist organization that is the prime suspect. And I am pleased with his response. We will continue to work with Pakistan and India. We will work with Russia. We will work with the nations that one would have thought a couple of years ago would have been impossible to work with – to bring people

to justice. But more than that, to win the war against terrorist activity. (Bush 16.9.2001, www-dokumentti.)

Seuraavassa verdiktiivisessä lausumassa painotetaan sotilaallisen tärkeyden omaavien valtioiden mukanaoloa. Saudi-Arabia ja Kuwait mainitaan haastattelijan kysymyksessä suoraan, mutta ulkoministeri Powell välttää mainitsemasta suoraan tiettyjä valtioita. Edelleen ilmaisun merkitys jää hieman epäselväksi, kuten edellisen arabivaltioita koskevan lausunnon kohdalla. Tämäkin keskustelu televisioidaan, joten puheaktin epämääräisyys voi olla tarkoituksellista, sillä kuulijakunta on laaja ja tarkoituksena on saavuttaa mahdollisimman laaja tuki terrorismin vastaisen koalition muodostamiselle. Puheaktin tavoitteena on osoittaa, ketkä kaikki tukevat koalition muodostamista, ja sitä kautta vaikuttaa loppujenkin valtiopäämiesten päätöksiin.

MR. BLITZER: Are Saudi Arabia, Kuwait and other states in the Gulf, in the Persian Gulf region with whom the United States has close relations, are they ready to cooperate militarily with the United States in this new war?

*SECRETARY POWELL: They are ready to cooperate. They have all been supportive. Now, we have not asked them for any particular military components of that cooperation yet, but I have been very impressed by the speed with which **our moderate Arab friends in the region have come forward to express condolence and also show support.** Saudi Arabia particularly reminded everybody that they stripped Usama bin Laden of his citizenship years ago and consider him a disgrace to his Saudi heritage. **Senior Saudi clerics have spoken out strongly against this kind of activity in the last several days.** I am pleased with that. (Powell 16.9.2001, www-dokumentti.)*

Myös alla oleva keskustelu kuuluu edellisten kanssa samaan sarjaan, tällä kertaa arabialaisen televisiokanavan edustaja haluaa tarkennettavan ketkä oikeastaan kuuluvat koalitioon, koska puheessaan 16.9.2001 presidentti Bush erehtyy kuvailemaan terrorismin vastaista sotaa ristiretkeksi – tästä syystä haastattelija ihmettelee mitä tekemistä muslimeilla on ristiretkessä, sillä ristiretkiä tehtiin juuri muslimeja vastaan.

QUESTION: Some people were upset when they heard President Bush on Sunday naming that war a crusade and wonder what Muslims are going to do in that crusade.

*SECRETARY POWELL: Well, I think that **the best describing of what we are doing is to launch a campaign, a campaign that everybody can be a part of.** We believe that there are so **many Arab nations that should be a part of this campaign because they have suffered from terrorism over the years.** So people have said to me, well, should Arabs be a part of this? Of course. And so I hope people will see that **this is a campaign of the civilized world against uncivilized forces within the world, and those uncivilized forces attacked all nations throughout the world, and that's why we must all come together.** And it is as **much a cause for Arab nations and Arab leaders as it is for other leaders, such as American leaders.** (Powell 17.9.2001, www-dokumentti.)*

Lausunnossaan ulkoministeri korvaa termin "ristiretki" termillä "kampanja" ja vakuuttaa arabien edelleenkin kuuluvan koalitioon, koska "he ovat kärsineet terrorismin takia jo vuosia." Edelleenkin tämä verdiktiivinen puheakti toimii luokitteluvälineenä, jako on tällä kertaa "sivistynyt maailma sivistymättömiä voimia vastaan." Myös tämän puheaktin merkitys jää epämääräiseksi tarkempien määrittelyjen puuttuessa, joskin se voidaan lukea osoitetuksi kaikille arabikansoille ja arabijohtajille. Innovatiivisen ideologin päämääränä on vakuuttaa, että termejä on käytetty korrektisti kuvaamaan tiettyä tilannetta, vaikka kyseinen tilanne ei hänen kuvaamansa kaltainen olekaan.

Koalition muodostamisen edistyttyä aletaan painottaa enemmän sitä, mitä kukin koalition jäsen voisi tehdä. Jaottelu kahteen erilaiseen leiriin kuitenkin jatkuu, nyt valtioiden täytyy itse määrittellä koalitioon kuulumisen ja terrorismin vastaiseen taisteluun osallistumisen taso: "...*jokaisella on osallistumismahdollisuus, jos he vastustavat tätä yhteistä vihollista.*" Puheaktin merkitys voidaan tulkita kahdella tavalla: yhtäältä vakuutetaan, että jokainen valtio tekee omat päätöksensä, joten puheaktista jää mielikuva, että myös osallistumattomuuspäätös on sallittua. Toisaalta, määre "*if they are against this common enemy*" ei jätä sijaa epäilykselle: itse asiassa vain yhdenlainen päätös on sallittua, kaikkien on osallistuttava.

The United States understands that each country will have to make its own individual, sovereign decision as to the extent with which it can participate in this coalition. But there is a place for everyone to participate if they are against this common enemy. (Powell 20.9.2001a, www-dokumentti.)

Seuraavan puheaktin täsmällisyydestä ja ymmärrettävyydestä johtuen tätä viestiä ei pysty tulkitsemaan tai ymmärtämään kuin yhdellä tavalla. Luettelemalla mitkä kaikki kansainvälis-poliittisesti arvostetut tahot ovat koalitiossa mukana ilmaistaan, että terrorismin vastainen koalitio on oikealla asialla:

[...] the coalition is coming together rather quickly. We met with the European Union today and they signed on. NATO has signed on. The United Nations has passed a powerful Security Council resolution, as well as a resolution in the General Assembly. Nations around the world recognize that this was an attack against every nation and not just the United States. (Powell 20.9.2001b, www-dokumentti.)

Samaan sarjaan edellisen puheaktin kanssa kuuluu myös seuraava lausuma. Määreillä "*meidän yhteinen tavoitteemme on saavuttaa turvallisuus kansoillemme*", "*vapaiden yhteiskuntiemme tahto ja voima kansalaistemme turvallisuuden puolustamisessa*", "*vartioimme demokraattisia arvojamme*" vahvistetaan taas kerran myönteistä "me" -kuvaa.

The European Union's principled response to the September 11th attacks and to our call for a worldwide effort against terrorism is just the latest

*demonstration of the fact that a strong united Europe is good, indeed essential for the United States, for Europe and for the world. **Our common objective is security for our peoples.** Let no one doubt the will and the power of our free societies to defend the security of our citizens, even as we safeguard our democratic values.* (Powell 20.9.2001c, www-dokumentti.)

Lopuksi, maailman kahtia jakamisen verdiktiiviset ilmaisut huipentuvat seuraavassa lausumassa, jossa ”meiksi” lasketaan myös vastustajan uskonto. Epämääräisyydessään tämä verdiktiivinen lausuma jättää sijaa epävarmuudelle puheaktin merkityksestä, sillä se voidaan kuulijasta riippuen tulkita eri lailla. ”*Laaja kansojen koalitio*” voi käsittää koalitioon oikeasti kuuluvat kansat, mutta sen voi tulkita myös, että suurin osa maailmasta tai jopa kaikki ihmiset (paitsi terroristit) kuuluvat koalitioon, joka taistelee rauhan ja turvallisuuden puolesta.

*Americans understand we fight not a religion; ours is not a campaign against the Muslim faith. **Ours is a campaign against evil.** And there is a broad coalition of nations that understand what's at stake that have come rallying to our side. And I want to thank the nations of the world that have stood side-by-side with our country to defend freedom. It's heartening to know that we stand not alone in the world.* (Bush 27.9.2001, www-dokumentti.)

Puheaktissaan ideologi käyttää myös toisenlaista taktiikkaa: oikeuttaessaan koalition muodostamista termien puheaktipotentialiaa muutetaan omia tarkoitusperiä vastaaviksi. Bushin aikaisempi käyttämä vahva ilmaisu ”ristiretki” sai aikaan vastustusta, joten se korvattiin termillä ”kampanja”. Kyseisen termin puheaktipotentialia on kuitenkin neutraali, laimeahko, joten ideologi muuttaa sen kuvailevaa voimaa lisäämällä siihen määreen: ”*campaign against evil*”. Neutraali ilmaisu muuttuu positiiviseksi ja kuvaa positiivisesti sitä, mitä ideologi on aikeissa tehdä. Kyseisellä ilmaisulla on nyt samanlainen kuvaileva voima kuin esimerkiksi ilmaisulla ”terrorismin vastainen sota”.

“He” - pahat

Tämän ryhmän luokittelevien verdiktiivisten puheaktien tehtävänä on viholliskuvan luominen. Kuten edellä jo mainitsin, parjaamisen ja ylistämisen kielellisten strategioiden välille ei voida piirtää tarkkaa ja selvää rajaa, johtuen juuri kielen monimielisyydestä ja monimerkityksellisyydestä. Riippuen kuulijasta, se voidaan tulkita joko ylistämiseksi tai parjaamiseksi. Monimutkaiseksi tulkinnan tekee myöskin seikka, että yksi ilmaisu voi samanaikaisesti olla sekä ylistävä että parjaava: kun se mielletään vastustajaa kuvaavaksi, se on parjaava, joka ylistää ”meitä”; vastaavasti puheaktin mieltäminen ”meitä” kuvaavaksi tekee siitä ylistävän, joka parjaa vastustajaa.

*Once again we see terrorism; we see **terrorists, people who don't believe in democracy, people who believe that with the destruction of buildings, with the murder of people, they can somehow achieve a political purpose.** (Powell 11.9.2001, www-dokumentti.)*

Vastustajan kuvaileminen ”niiksi, jotka eivät usko demokratiaan; niiksi, jotka uskovat, että tuhoamalla rakennuksia ja murhaamalla ihmisiä he voivat saavuttaa poliittisia päämääriään” korostetaan ja ylistetään samalla ”meitä” demokratiaa arvostavina, tuhoamista ja murhaamista vääränä toimintatapana tuomitsevana. Terrorismi ja terroristit luokitellaan parjaamisen kielipelin sääntöjen mukaan ”pahojen” luokkaan kuvailemalla ne mahdollisimman negatiivisesti. Siihen tarkoitukseen käytetään jokapäiväistä elämää kuvaavia ja luonnehtivia ilmaisuja kielteisinä. Ideologi muuttaa termien sovelluskriteerejä niin, että myönteisen kuvailevan voiman omaavia termejä ja ilmaisuja käytetään negaatioina kuvaamaan kielteisiä asioita. Vastustajan parjaaminen toimii oman erinomaisuuden mielikuvaa vahvistavana toimenpiteenä.

Seuraava puheakti on taas puhtaasti parjaava, koska siinä keskitytään henkilöllisyyden omaavan vastustajan kuvailemiseen. Osama bin Ladenia luonnehditaan tuhansien ihmisten murhaajaksi, hän vastustaa kaikkia näitä periaatteita, joihin me uskomme ja jotka tekevät tästä maailmasta paremman. Puheaktin suorittamisen päämääränä on taas osoittaa vastustaja niin pahaksi, että se oikeuttaisi voimatoimet. Saavuttaakseen mahdollisimman voimakkaan vaikutuksen puheaktin suorittaja yhdistää kuvaamaansa henkilöön kielteisimmän kuvailevan voiman omaavia termejä. Sen lisäksi käytetään samaa strategiaa kuin edellisessä puheaktissa, myönteisen puheaktipotentiaalin omaavia termejä käytetään negaatioina.

*The reality is that **Usama bin Laden has demonized himself. He is unfaithful to the religion that he says he is an adherent to. He is a murderer. He has murdered thousands of people, not just Americans, thousands of people from around the world. Eighty countries lost people in the World Trade Center. He has committed these acts of murder around the world, and that's what he should be seen as, a murderer. [...] he is not someone to be admired or followed; he is someone to be condemned as against civilization as we know it, against the principles that we believe in, against the principles that will make this a better world, not a world of terror and violence.** (Powell 23.9.2001, www-dokumentti.)*

Vastaavasti myös koko vastustajaryhmittymää luonnehditaan kuvailemalla heidän pahoja tekojaan. Tämä puheakti toimii sekä parjaavana että ylistävänä, johtuen ilmaisusta ”koska me olemme heidän tiellä.” Puheakti arvottaa ”heidät” pahoiksi tavoitteidensa kauhistuttavuudesta johtuen ja ”meidät” taas hyväiksi, koska ”me olemme heidän tiellä,” ”me” estämme ”heitä” tekemästä pahojaan.

They want to overthrow existing governments in many Muslim countries, such as Egypt, Saudi Arabia, and Jordan. They want to drive Israel out of the Middle East. They want to drive Christians and Jews out of vast regions of Asia and Africa.

These terrorists kill not merely to end lives, but to disrupt and end a way of life. With every atrocity, they hope that America grows fearful, retreating from the world and forsaking our friends. They stand against us, because we stand in their way. (Bush 20.9.2001, www-dokumentti.)

Terroristeja vertaillaan myös mafiaan, kuitenkin niin, että mafia näyttää terroristeihin verrattuna pikkutekijältä. Mafian päämäärähän on rahan tekeminen, terroristit taas haluavat muuttaa maailmaa ja kylvää omia radikaaleja uskomuksia kaikkialle.

Al Qaeda is to terror what the mafia is to crime. But its goal is not making money; its goal is remaking the world -- and imposing its radical beliefs on people everywhere.

The terrorists practice a fringe form of Islamic extremism that has been rejected by Muslim scholars and the vast majority of Muslim clerics -- a fringe movement that perverts the peaceful teachings of Islam. The terrorists' directive commands them to kill Christians and Jews, to kill all Americans, and make no distinction among military and civilians, including women and children. (Bush 20.9.2001, www-dokumentti.)

Vastustajan huonoutta korostetaan vielä sanomalla, että terroristien omaa uskontoa edustavat ovat tuominneet heidän toimintansa islamin opetuksien vääristämisenä. Myös vahvimmat argumentit otetaan käyttöön: terroristien ohjeistus vaatii heitä tappamaan kristittyjä, juutalaisia ja amerikkalaisia tekemättä eroa sotilaiden tai siviilien, naisten ja lasten välillä, seikka jo sellaisenaan oikeuttaa terroristien toiminnan estämisen.

”Me” - hyvät

Hyviksi luokittelamisen verdiktiivisillä ilmaisuilla vahvistetaan kansalaisten itsetuntoa, vakuutetaan “meidän” arvomaailmamme parhainta sekä oikeutetaan samalla ”meidän” poliittisen järjestelmämme olemassaolo.

MR. LEHRER: [...] We think of ourselves as the good people of the world, we Americans. Why do these people hate us so that they would fly an airplane into targets and kill themselves in order to kill Americans?

SECRETARY POWELL: The reasons are very, very complex. In some instances, they don't like our value system. They don't like the system that treats every individual as a creature of God with the full rights of every other individual. They don't like our political system, our form of democracy. They don't like who some of our friends are in the Middle East and the fact that we are strong supporters of Israel and will remain so. They resent, in many instances, our successes of society.

But rather than debating us on our values, rather than listening as we listen to them, they choose another form of debate with us: debate on the battlefield. And they choose terrorism, a weapon that is available to them because they can't defeat us on a conventional battlefield. And I wish that were not the case. (Powell 13.9.2001a, www-dokumentti.)

Kysymykseen, miksi terroristit vihaavat amerikkalaisia, vaikka ”... ajattelemme olevamme hyviä ihmisiä, me amerikkalaiset,” ulkoministeri Powell vastaa kuvailemalla ”meidän” arvoja, yhteiskuntaa, poliittista järjestelmää ja demokratiaa, samalla painottaen, että ”he” ovat ”meitä” vastaan juuri siksi, että ”meillä” on kaikki nämä hienosti ja oikein.

Americans are asking, why do they hate us? They hate what we see right here in this chamber -- a democratically elected government. Their leaders are self-appointed. They hate our freedoms -- our freedom of religion, our freedom of speech, our freedom to vote and assemble and disagree with each other. (Bush 20.9.2001, www-dokumentti.)

Myös Bush käyttää samaa taktiikkaa ja väittää, että ”he” vihaavat demokraattisesti valittua hallitustamme, vapauksiamme – uskonnon- ja puheenvapautta, vapautta vaaleihin ja kokoontumisiin sekä vapautta olla eri mieltä asioista. Molemmat puheaktit toimivat sekä vastustajan parhaamisena että oman itsensä ylistämisenä. Se, kumpaan kielipeliin kuuluvaksi puheakti ymmärretään, riippuu kuulijasta. Puheaktin tarkoitus on kyllä yksiselitteinen: tehdään selvä ero oman ja vastustajan arvojen välille, sivistyneen ja sivistymättömän maailman välille. Kuvailemalla vastustajaa vastustamassa tai vihaamassa kaikkea sitä mitä ”me” edustamme käyttämällä yhdistettyä parhaamisen-ylistämisen kielipeliä, vahvistetaan myönteistä mielikuvaa omasta yhteiskunnasta.

Seuraavat kaksi lausumaa voidaan luokitella puhtaasti ylistämisen kielelliseen strategiaan kuuluviksi ilmauksiksi. Molemmissa ylistetään amerikkalaisen yhteiskunnan hyveitä, käyttäen mahdollisimman myönteisen potentiaalin omaavia termejä:

America is a nation built upon freedom, and the principles of freedom, the values of freedom. And this is a nation that will not -- will not -- blink from the fight. This is a nation that will stand strong for the great values that have made us unique. (Bush 25.9.2001a, www-dokumentti.)

”Me” kuvaillaan vapauden periaatteille ja arvoille rakennetuksi kansakunnaksi, joka asettuu puolustamaan parhaita arvoja, jotka ovat tehneet kansakunnasta ainutlaatuisen. Myös seuraavassa puheaktissa kuvaillaan amerikkalaisia määrätietoiseksi, terrorismia missä tahansa maailman kolkassa vastustavaksi, vahvaksi kansaksi, jonka perustana on tarumaiset arvot:

This is a nation that's determined to defend freedom from any terrorist, anyplace in the world. This is a determined nation, and we're a strong nation. We're a nation based upon fabulous values. (Bush 27.9.2001, www-dokumentti.)

Parjaaminen ja ylistäminen nivoutuvat tämän verdiktiiviryhmän puheakteissa niin tiiviisti ja moninaisesti yhteen, että välillä on vaikeuksia erottaa selvästi kumpaa kielipeliä jokin lausuma edustaa. Voidaankin katsoa, että ”innovatiivinen ideologi” on käyttänyt hyväkseen kielen rajattomat mahdollisuudet ja pystynyt yhdellä ilmaisulla sekä parjaamaan vastustajaa että ylistämään itseään. Yhdellä ainoalla lausumalla tämä ideologi kykenee vetämään selvän rajaviivan pahuuden ja hyvyyden maailman väliin. Kummin päin tämä ilmaisu tulkitaan riippuu lausuman kuulijasta. Useimmissa tapauksissa ideologi on esittänyt asian korrektisti: se ymmärretään samanlaisena, tulkittiin se sitten parjaamiseksi tai ylistämiseksi. Lausumien voidaan katsoa saavuttaneen se päämäärä, mihin ne olivat tarkoitettu: maailma tuli jaoteltua kahtia, pahuuden ja hyvyyden valtakunniksi. Epäselväksi ei jäänyt myöskään se, minkälaisia kumpaankin leiriin kuuluvat ovat tai minkälaisia arvoja edustavat. Voimme todeta, että innovatiivinen ideologi on menestyksekkäästi käyttänyt hyvän ja pahan taistelun –metaforaa ja tätä kautta luonut uudelleen realistisen maailmankatsomuksen mukaisen turvallisuusdiskurssin. Edelleenkin maailma on turvaton paikka, ja turvattomuuteen ovat syytä terroristit.

4.1.2. ARVIOINTI

Tämän ryhmän puheaktien avulla arvioidaan ja analysoidaan tilanteita. Erotuksena luokittelun verdiktiivisistä ilmaisuista tämän ryhmän ilmaisuja on helpompi määritellä joko parjaamisen tai ylistämiseen kielipeleihin kuuluviksi. Parjaamisen kielipeliin kuuluviksi voidaan lukea terrori-iskujen luonnetta sekä terrori-iskujen tekijöitä arvioivat tai analysoivat lausunnot. Myös terrorismin levinneisyyden sekä terroristiverkostojen laajuuden arvioinnit kuuluvat parjaamisen kielipeliin. Amerikkalaisen yhteiskunnan tila iskujen jälkeen ja iskujen vaikutusten arviointi taas seuraa ylistämisen kielipelin sääntöjä. Terrori-iskujen tarkoituksen arviointi taas voi kuulua sekä ylistämisen että parjaamisen kielipeliin riippuen siitä, mikä syyksi esitetään: ”meidän” erinomaisuus tai ”heidän” pahuus. Kuten luokittelun verdiktiivien, myös arvioinnin verdiktiivien päämääränä on syventää kuilua hyvien ja pahojen välillä ja saada sillä tavalla kuulijakunnan tuki ideologin kaavailemille toimille.

Terrori-iskujen luonne ja tarkoitus

Tämän ryhmän puheaktien päämääränä on arvioida terrori-iskujen luonnetta sekä iskujen tekemisen syitä. Nämä iskut koetaan niin järjettömiksi ja kauhistuttaviksi, että iskujen syinä täytyy esittää painoarvoltaan vähintäänkin samanlaiset argumentit.

America was targeted for attack because we're the brightest beacon for freedom and opportunity in the world. And no one will keep that light from shining (Bush 11.9.2001, www-dokumentti).

Koska puheakti esitetään kansalaisille ja sen tarkoituksena vahvistaa kansakunnan itsetuntoa, esitetään yhtenä syynä siihen, miksi juuri Yhdysvallat joutui iskujen uhriksi, amerikkalaisten toimimista ”vapauden ja mahdollisuuksien loistavimpina johtotähtenä.” Vaikka verdiktiivit suoritetaan aina jostain virallisesta asemasta käsin, se ei kuitenkaan vaikuta siihen onko arvio itse korrekti vai epäkorrekti, oikea tai väärä. Puhujan asema ja puhumisen paikka sekä hyväksytyt menettelytavat antavat tämän puhujan puheakteille illokutiivisen voiman, huolimatta siitä, että lausumien sisällön oikeellisuus voidaan osoittaa kyseenalaiseksi. Puheaktien suorittajan päämääränä on saada aikaan vahvistus tai tuki niille toiminnoille, joiden kuvaamiseen hän kyseisiä puheakteja käyttää.

QUESTION: Are you really suggesting that American foreign policy, the behavior of the United States, for example, in the Middle East and elsewhere in the world, has nothing to do with selection of American targets?

SECRETARY POWELL: I am sure that it has something to do. We also have to remember that the greatest target that they have been going after are American values. The fact that we stand for a form of democracy and representative government and a value system that they find threatening to theirs and one that they have to destroy for their own radical purposes. (Powell 21.9.2001a, www-dokumentti.)

Toiseksi todennäköiseksi syyksi iskuille arvioidaan amerikkalaisia arvoja. Ylistämisen kielipelin hengessä suoritettu puheakti arvioi amerikkalaisen demokratian ja edustuksellisen hallinnon sekä arvojärjestelmän olevan uhkana terroristien omille järjestelmille, mistä syystä ”se täytyy tuhota heidän radikaalien päämääriensä tähden.” Haastattelu tehdään BBC-kanavalle, jonka katsottavuus on maailmanlaajuista. Siitä syystä haastattelijan esittämä kysymys on kiusallinen, koska se edellyttää tavallaan ”menemistä itseensä” tai ”peiliin katsomista,” mikä ei ole tässä tilanteessa suotavaa. Innovatiivisen ideologin päämääränä on saavuttaa mahdollisimman laaja kannatus terrorismin vastaiselle koalitiolle, esittämällä vain tietynlaisia arvioita hyökkäyksen syistä. Hän ei halua julkisuudessa puida sellaisia syitä, jotka

mahdollisesti näyttävät hänen toimiensa olleen syynä iskuihin. Siitä syystä esitetty vastaus keskittyy arvioimaan sellaisia syitä, jotka osoittavat selvästi vastustajan nurjamielisyyttä ja vaikenee hänelle epäedullisista asioista.

Terrori-iskujen luonnetta arvioidessaan se kuvaillaan kehittyneeksi, hyvin suunnitelluksi ja koordinoituksi hyökkäykseksi, jonka pystyi suorittamaan vain kokenut organisaatio. Ideologin päämääränä on myös arvioinneilla osoittaa, kuinka vaarallisesta vastustajasta on kyse ja miksi tämä asia on otettava erityishuomion kohteeksi. Taaskin ei ole tärkeä, ovatko suoritettut puheaktit oikeita vai vääriä, puhujan asemasta johtuen ne ovat vakavasti otettavia, niillä on illokutiivinen voima. Innovatiivinen ideologi käyttää myönteisen puheaktipotentiaalin omaavia termejä ”*sophisticated*”, ”*well-planned*”, ”*well-coordinated*” kuvaamaan kielteistä toimintaa vakuuttaen samalla, että hänen sovelluksensa on korrekti. Normaalisti näitä ilmaisuja käytetään luonnehtimaan ylistävästi jotain asiaa tai toimintaa, tässä tapauksessa ideologi muuttaa termien sovellutusalaan niin, että termien myönteinen potentiaali vahvistaa entisestään kielteistä mielikuvaa vastustajan toiminnasta.

QUESTION: But, Mr. Secretary, do you share the sense, as so many do, that this was so sophisticated, so well planned, that it had to have taken years?

SECRETARY POWELL: I wouldn't say it had to take years, but it certainly took an extended period of time. It was a very sophisticated, well-planned, well-coordinated attack, showing that it just wasn't done by your average car bomber, but a very sophisticated organization. And the evidence will accumulate in the course of the next several days, which will, I think, point us in the right direction as to who is responsible for it. (Powell 12.9.2001a, www-dokumentti.)

Terrori-iskujen luonteen arvioinnissa otetaan käyttöön vahvimmat argumentit: iskut rinnastetaan sodan kanssa. Termin ”sota” negatiivinen puheaktipotentiaali käytetään hyväkseen iskujen luonteen selventämisessä. Ensimmäisissä sensuuntaisissa puheakteissa iskut arvioidaan tehdyiksi Yhdysvaltoja vastaan.

But it is an act of war. When you attack our homeland, when you attacked two places such as the World Trade Center buildings and the Pentagon, that is an act of war against our sovereignty, against the security of our people. When you kill thousands of our civilians, there is no other way to characterize it. (Powell 12.9.2001f, www-dokumentti.)

Terrori-isku arvioidaan sodan aktiksi ”*meidän suvereenisuutta ja kansamme turvallisuutta vastaan.*” Sen tarkoitus on luoda erittäin kielteinen mielikuva iskuista. Määrittelyllä ”*kun joku hyökkää World Trade Centerin rakennuksia ja Pentagonia vastaan*” yritetään vetää yhtälömerkki iskujen ja sodan välille. Mielikuvan kielteisyyttä lisätään ilmaisulla ”*kun joku murhaa tuhansia kansalaisiamme, tätä ei voida luonnehtia muuksi [kuin sodaksi].*”

Seuraava esitetty puheakti arvioi iskujen kohdistuneen laajemmalle:

Yesterday, evil and despicable acts of terror were perpetrated against our fellow citizens. Our way of life, indeed our very freedom, came under attack.
(Bush 13.9.2001b, www-dokumentti.)

Yhdysvaltojen kansalaisia vastaan tehdyt iskut arvioidaan samalla “meidän elämäntapaan, meidän vapauteen” kohdistuneiksi, joka vahvistaa kielteistä mielikuvaa. Samalla puheakti osoittaa tietyn kieliyhteisön rajat, sillä vain yhtä tiettyä kielipeliä ”pelaavat” ihmiset ymmärtävät sen samanlaisena. Ulkopuolinen, jolla ei ole mitään tekemistä kohteena olleen kaupungin tai sen ihmisten tai koko maan kanssa, ei ehkä välttämättä ymmärrä tätä arviointia samalla tavalla kuin amerikkalaiset itse. Vaikka sillä, onko arvio oikea tai väärä, oikeutettu tai oikeuttamaton, ei ole merkitystä verdiktiivisen puheaktin suorittamisen kannalta, puheaktin ymmärrettävyyden kannalta se on tärkeä. Puheaktia ei voida katsoa korrektisti suoritetuksi, jolleivät sen kaikki kuulijat ole samaa mieltä puheaktin esittämän arvion oikeellisuudesta.

Terrori-iskujen arvioidaan myös edustavan uudenlaista pahuutta:

It wasn't an assault on America. It was an assault on civilization, it was an assault on democracy, it was an assault on the right of innocent people to live their lives. (Powell 21.9.2001a, www-dokumentti.)

Terrori-iskujen kohteen määritelmää on laajennettu ja tässä puheaktissa iskut arvioidaan hyökkäyksiksi ”sivilisaatiota ja demokratiaa vastaan”. Toisena vahvana argumenttina on hyökkäyksen kohdistuminen ”viattomien ihmisten oikeuteen elää elämäänsä”.

Much has been made [of the idea] that it was an attack against an American interest, the World Trade Center and the Pentagon. But, in fact, it was an attack against civilization. Some 80 nations lost citizens in the World Trade Center. They struck home – my home, your home, my nation's capital and democracy's oldest home in our hemisphere, and New York City, the trading house of the world. Truly, this attack against one of us was an attack against all of us.
(Powell 21.9.2001b, www-dokumentti)

Tässäkin puheaktissa arvioidaan hyökkäyksen kohdistuneen koko sivilisaatiota vastaan. Lisäksi ulkoministeri Powell argumentoi, että hyökkäys ei kohdistunut vain yhteen kansaan tai valtioon, koska lähes 80 kansaa menetti kansalaisiaan World Trade Centerissä, vaan että terrori-isku kohdistui ”kaikkia meitä vastaan”. Mielenkiintoista on huomata se, että amerikkalaiselle yhteiskunnalle suunnatuissa puheakteissa korostetaan enemmän sitä, että hyökättiin nimenomaan amerikkalaisia ja Amerikkaa vastaan, ja jätetään muut kohteet tai

arvot vähemmälle. Kansainväliselle yleisölle suunnatuissa puheakteissa taas painotetaan sitä, että iskut olivat suunnattu sivilisaatiota, demokratiaa tai koko maailmaa vastaan. Molemmissa tapauksissa on kuitenkin selvästi nähtävissä puheaktin suorittajan erityinen päämäärä. Kuten Skinner asian esitti: tapauksen pointti on selvä, ongelmana on sen legitimointi muille. Yhdysvaltalaisen poliitikon mielestä asia on selvä: hänen valtiota, yhteiskuntaa ja arvoja vastaan hyökättiin, valtion intressit ovat uhattuina, joten selviytymisen takia terroristien toiminta on estettävä ja aiheutuneet vahingot kostettava. Ongelmana on saada muut ymmärtämään se ja antamaan tukensa poliitikon toimille.

Terrori-iskujen tekijät ja heidän tukiverkostonsa, terrorismin levinneisyys

Tämän ryhmän puheaktien tarkoitus on arvioida, ketkä ovat terrori-iskujen tekijät ja minkälainen tukiverkosto on terroristien takana. Arvioidaan myös terrorismin levinneisyyttä, tavoitteena vahvistaa kielteistä mielikuvaa terroristeista maailmanlaajuisena uhkana ja sitä kautta lisätä terrorisminvastaisen koalition oikeutusta. Parjaamisen kielipelin hengessä tehtyjen puheaktien päämääränä on saavuttaa vahvistus ja tuki poliitikon toimille.

The reality is that there are nations, there are organizations out there, that give support to these kinds of terrorist activities; they provide facilities, they provide homes, they provide support for them, they provide money for them.
(Powell 12.9.2001a, www-dokumentti.)

Terroristien levinneisyydestä esitetään arvio, että maailmassa on kansoja ja organisaatioita, jotka avustavat terroristeja tarjoamalla rakennuksia ja koteja, tukea ja rahaa. Puheakti välittää uhkaavan mielikuvan terroristeista, joiden toimintaa avokätisesti tuetaan. Samalla vahvistuu myös turvattomuuden tunne, mistä syystä kuulija on periaatteessa samaa mieltä puheaktin tekijän kanssa.

QUESTION: Well, let me move on to this. What kind of group or groups do you think actually have the sophistication to pull off and attack of this magnitude?

SECRETARY POWELL: It has to be a group that, one, has money; two, has, I think, a significant number of adherents, members; it has to have a network; it has to have the ability to move people around the world. So it is quite a sophisticated organization with a very sophisticated planning and execution capability. And I think the fingerprints are quite clear that it has to be an organization with that level of complexity associated to it. So it isn't you average fly-by-night car bomber. This is a sophisticated outfit. (Powell 12.9.2001c, www-dokumentti.)

Keskustellessaan terrori-iskujen tekijästä, ulkoministeri Powell arvioi, että iskujen tekijä on ryhmä, jolla on siihen tarvittavat rahalliset resurssit ja runsas määrä jäseniä, sillä on tukiverkosto ja kyky liikuttaa ihmisiä ympäri maailmaa. Tästä johtuen terroriteot suorittanut ryhmä arvioidaan pitkälle kehittyneeksi organisaatioksi. Kuten aikaisemmissa puheakteissa ideologi käyttää vastustajaa arvioidakseen sellaisia ilmaisuja, joita normaalisti käytetään ihailevasti kuvaamaan liike-elämän arvoja: ”*has money*”, ”*a number of adherents, members*”, ”*network*”, ”*ability to move people around the world*” tai ”*very sophisticated organization with very sophisticated planning and execution*”. Ilmaisujen myönteinen voima korostaa taas vastustajan pahuutta ja voimistaa entisestään kielteistä mielikuvaa siitä.

MR. LEHRER: But there is no question that Usama bin Laden is a prime suspect; is that right?

SECRETARY POWELL: I think when you look at that region and when you examine the kinds of terrorist organizations that are around that have the sophistication to conduct such a series of attacks, you would certainly have to identify Usama bin Laden and his organization as being one of those suspects. (Powell 13.9.2001a, www-dokumentti.)

Tietojen hiljalleen tihkuessa julkisuuteen, myös ulkoministeri vahvistaa ensisijaisen epäilyn: Powell arvioi, että ainakin yhdellä mainitulla alueella toimivalla tämäntapaisella organisaatiolla on riittävä kyky toimia 11.9.2001 iskujen tapaan – Osama bin Laden ja hänen organisaationsa ovat siitä syystä epäiltyjen listalla.

Osama bin Ladenin toimintavalmiuksia ja verkostoa arvioiva puheakti vahvistaa kielteistä mielikuvaa: toteamalla, että amerikkalainen tiedustelu ei tiedä tarkkaan millaisista lähteistä Osama bin Laden rahoja saa. Puheaktilla luodaan taas pelottava mielikuva laajalle levittäytyneistä terroristeista. Kielteinen vaikutelma syvenee, kun Powell arvioi bin Ladenin verkoston laaja-alaiseksi ja kykeneväksi pitämään yllä toimintojaan kaikissa paikoissa mihin he ovat asettuneet.

*Bin Laden's citizenship was taken away from him. The Saudis consider him a disgrace to their nation and to his own heritage, and they have condemned his actions. **He has sources of money from various places throughout the world, but I am absolutely confident that the Saudi Government is not supporting his efforts in any way. [...] I don't know that we really do know what all of his sources of money are and how much he actually has access to and who else might be supporting him.** I'm sure we know quite a bit, but apparently not enough because he is still in operation. **And he has a rather far-flung network, and parts of that network are able to sustain themselves in the places that they are located.** (Powell 13.9.2001a, www-dokumentti.)*

Terrorismin levinneisyyden arvioinnissa Powell muistuttaa, että Osama bin Ladenin organisaatio ei ole ainoa terroristiorganisaatio, vaan että maailmassa on useita muitakin, jotka kykenevät suorittamaan terroritekoja amerikkalaisia ja myös muiden maiden kansalaisia vastaan. Esitettyä arviota ei voida kiistää, sillä maailmassa on todellakin toiminnassa monia terroristiorganisaatioita. Arvioon sisältyy hälyttävä kuva tulevaisuudesta: terroristit suorittamassa hirmutekoja viattomia ihmisiä vastaan.

And the other thing we have to remember is that Usama bin Laden and his organization is not the only terrorist organization out there, and we have to see this not just in terms of Usama bin Laden if that is the one we determine we have to go after, because he is responsible for this, and we should go after him anyway and have been trying to get to him because it is a terrorist organization. But there are many others out there who are responsible for crimes against American citizens and crimes against citizens of other nations. So it's going to be a long campaign against many terrorist organizations, and the whole world has to be united in that campaign. (Powell 13.9.2001a, www-dokumentti.)

Arvioidessaan terroristiorganisaatioiden luonnetta vihollisena, Powell toteaa heidän olevan vaikea kohde tavoitettavaksi. Powell vahvistaa entisestään kielteistä mielikuvaa terroristien vaarallisuudesta, kuvaillen terroristit taitavaksi, asioista perillä olevaksi ja ajattelevaksi viholliseksi – tekniikka on sama kuin edellisissäkin puheakteissa, normaalisti positiivisen vaikutuksen aikaansaavien termien sovellutusala muuttetaan ja myönteisiä termejä käytetään kuvaamaan kielteisiä asioita.

The kinds of organizations that conduct these terrorist activities make for difficult targets. It is not as if you are going after an army in the field as you are trying to destroy cities or fixed installations. They are also a thinking enemy. They know what they have done, they know when they are going to do it, and they know what consequences might be coming back in their direction. So you have to consider you are dealing with a very, very skilled, knowledgeable, thinking enemy. (Powell 13.9.2001b, www-dokumentti.)

Arviointi Osama bin Ladenin organisaatiosta vahvistaa lisää kielteistä mielikuvaa: Powell käyttää tälläkin kertaa myönteisen puheaktipotentiaalin omaavia liike-elämän termejä luonnehtimaan terroristiorganisaatiota. Powell arvioi organisaation osakeyhtiöksi, johon kuuluvat terroristiryhmittymät ovat sijoittuneet kautta maailman ja ovat joissakin tapauksissa löyhästi, joissakin tapauksissa tiukasti sidottuja toisiinsa ja Osama bin Ladeniin. Tämän osakeyhtiön hermokeskuksena toimii al-Qaida, jonka johtaja on Osama bin Laden. Innovatiivinen ideologi muuttaa termien sovellutusala ja käyttää myönteisen puheaktipotentiaalin omaavia jokapäiväisiä ilmaisuja ja termejä luomaan negatiivista mielikuvaa.

Consider al-Qaida as something of a large holding company. And the head of that holding company is Usama bin Laden. And within that holding company

you have got groups of terrorist organizations that are located in countries throughout the world that are loosely and sometimes tightly knit into Usama bin Laden. But there's no doubt that the support for all of them, the essential nervous system for all of them flows up what is all al-Qaida. And at the top of al-Qaida is Usama bin Laden. (Powell 16.9.2001, www-dokumentti.)

Arvioidessaan terroristiverkoston levinneisyyttä Powell vahvistaa vielä enemmän jo luotua uhkakuvaa: hän kuvailee vihollisen ovelaksi, sijoittuneeksi moneen maahan pieninä yksikköinä, jotka tekevät kaiken pysyäkseen piilossa. Powell arvioi, että vihollista on siksi hyvin hankala paikantaa.

*In this case, the enemy is clever, more resourceful, **broken down across the world in many, many countries in small cells**, doing everything to remain hidden, with a long-time horizon. They will take months and years to plan an operation. And so it is a much more difficult enemy to find and fix. (Powell 16.9.2001, www-dokumentti.)*

Powell esittää myös arvion siitä, minkälaisiin muihin terroristijärjestöihin Osama bin Ladenin ryhmittymä on yhteydessä. Hän ilmoittaa, että terroristijärjestöön kuuluvia on yli 60 maassa: terroristeja on värvätty omien kansojen keskuudesta ja lähetetty Afganistaniin koulutusleireille, jonka jälkeen he palaavat kotiin tai lähetetään kylvämään tuhoa muihin maihin. Lisäksi Powell arvioi al-Qaedalla olevan melkoinen vaikutus Afganistanissa, jossa se tukee Taleban-hallintoa.

***This group and its leader -- a person named Osama bin Laden -- are linked to many other organizations in different countries, including the Egyptian Islamic Jihad and the Islamic Movement of Uzbekistan. There are thousands of these terrorists in more than 60 countries.** They are recruited from their own nations and neighborhoods and brought to camps in places like Afghanistan, where they are trained in the tactics of terror. They are sent back to their homes or sent to hide in countries around the world to plot evil and destruction. **The leadership of al Qaeda has great influence in Afghanistan and supports the Taliban regime in controlling most of that country.** In Afghanistan, we see al Qaeda's vision for the world. (Bush 20.9.2001, www-dokumentti.)*

Powell arvioi terrorismin ongelman monimutkaisemmaksi kuin voisi luulla, koska terroristit toimivat monissa maissa ympäri maailmaa verkostojensa avulla, jotka pitävät ne yhteydessä rahoitus- ja informaatiolähteidensä kanssa.

***It's a much more complicated problem, with terrorists operating in many countries throughout the world, with networks that keep them interlinked to information and financial systems, and we've got to root all of that out, we've got pull it all out. And it begins with the al-Qaida network and with its leader, Usama bin Laden, in Afghanistan.** (Powell 20.9.2001b, www-dokumentti.)*

Tämän ryhmän puheaktien tarkoituksena on kuvailla ongelmaa mahdollisimman negatiivisesti. Tavoitteena on edelleenkin saavuttaa ja vahvistaa kuulijakunnan tuki ideologin kaavailemille voimatoimille. Ideologi määrittelee tällä tavoin turvallisuusongelman, joka turvallisuuden saavuttamiseksi on eliminoitava.

Yhdysvaltojen tila iskujen jälkeen

Tämän ryhmän puheaktien tarkoituksena on arvioida, minkälainen vaikutus iskuilla oli amerikkalaiseen yhteiskuntaan. Puheaktit suoritetaan ylistämisen kielipelin sääntöjen mukaan ja niiden tarkoitus on kohottaa amerikkalaisten itsetuntoa ilmaisemalla, että iskuista huolimatta amerikkalainen yhteiskunta on vahva. Tapahtunutta kuvaillaan tragediaksi, josta kansakunta kuitenkin selviää lannistumatta, kansalaisille vakuutetaan että ”*me vielä näyttämme mihin Amerikka kykenee*”:

Our hearts go out to those who lost their lives. This is a tragedy for our nation. But at the same time, we are a strong nation, we are a resilient nation, and we will come through this. And people will see what America is really capable of doing and capable of responding to. (Powell 12.9.2001c, www-dokumentti.)

Toisessa puheaktissa ylistetään kansakuntaa ja vakuutetaan, että se ei anna terrorisoida itseään. Puhe on suunnattu omille kansalaisille, mistä syystä puheessa käytetään runsaasti ylistäviä kuvauksia ja luonnehdintoja.

Our nation was horrified, but it's not going to be terrorized. We're a great nation. We're a nation of resolve. We're a nation that can't be cowed by evil-doers. I've got great faith in the American people. (Bush 16.9.2001, www-dokumentti.)

20.9.2001 puhe on suunnattu kokonaan amerikkalaiselle yhteiskunnalle sekä kongressille. Puheaktissaan presidentti Bush arvioi amerikkalaisten suunnatonta menetystä. Surun ja vihan keskeltä on kuitenkin löydettävissä missio: Bush julistaa vapauden ja pelon olevan sodassa keskenään ja että vapauden selviytyminen riippuu ”meistä”. ”Meidän kansakunnan” luvataan hälventävän väkivallan jättämää tumma varjoa kansalaisten ja tulevaisuuden yllä.

Great harm has been done to us. We have suffered great loss. And in our grief and anger we have found our mission and our moment. Freedom and fear are at war. The advance of human freedom -- the great achievement of our time, and the great hope of every time -- now depends on us. Our nation -- this generation -- will lift a dark threat of violence from our people and our future. We will rally the world to this cause by our efforts, by our courage. We will not tire, we will not falter, and we will not fail. (Bush 20.9.2001, www-dokumentti.)

Puheessaan FBI:n työntekijöille Bush arvioi, että terroristien tarkoitus oli säilyttää amerikkalainen yhteiskunta perusteellisesti, mutta aivan päinvastainen tapahtui: terroristit onnistuivat vahvistamaan amerikkalaista henkeä. Terrori-iskut yhdistivät maan ja herättivät mahtavan kansakunnan, joka ei lepää ennen kuin vapaudenriistoa yrittävät on toimitettu oikeuden eteen. Ylistävän puheaktin tarkoituksena on taaskin vahvistaa amerikkalaisten itsetuntoa, valaa heihin uskoa tulevaisuuteen sekä innostaa toimimaan ja työskentelemään entistä päättäväisemmin.

*And there's going to be one other thing that's required to defeat the enemy, and that's the will and determination of the American people. I believe the evildoers miscalculated when they struck America. They thought we would shy away. They thought their threats could hold this nation hostage. They must have felt like they could diminish our soul. **But quite the opposite has taken place. They've strengthened the spirit of America. They have united the country. They have awoken a mighty nation that understands that freedom is under assault; a mighty nation that will not rest until those who think they can take freedom away from any citizen in the world are brought to justice.** (Bush 25.9.2001a, www-dokumentti.)*

Myös toisessa puheaktissa, amerikkalaisille lentoalan työntekijöille suunnatussa puheessa, Bush käyttää ylistämisen kielipeliä arvioidessaan amerikkalaisen yhteiskunnan tilaa ja yhteiskunnassa vallitsevaa henkeä. Taas kerran hän painottaa kuinka upeasta kansasta on kyse, miten maailma tulee näkemään ja ymmärtämään miksi amerikkalaiset ylistävät ja rakastavat maataan ja minkälaisille arvoille amerikkalaisten ylivertaisuus perustuu.

The attacks on America were intended to break our spirit. But the evildoers failed. It's a fabulous land; we're lucky to live in it. It's a land -- (applause.) They have stirred a mighty nation to action, and the world is seeing what we're made out of. The world sees our resolves and is willing to follow. The world sees our commitment to freedom, as it impressed. [...] The world is beginning to see the best of this great land. The world is beginning to understand why we all treasure America so much -- our values, our freedom and the strength of the American character. No, they thought they attacked America and hurt us. We are stronger than ever, and we will prove it to the world. (Bush 27.9.2001, www-dokumentti.)

Tämän ryhmän puheakteissa ideologi käyttää myönteisen puheaktipotentiaalin omaavia termejä ja ilmaisuja kuvaamaan positiivisia toimintoja ja asioita. Ilmaisujen sovelluskriteeri ei muutu, se mikä muuttuu, on termien ja ilmaisujen puheaktipotentiaali. Neutraalin puheaktipotentiaalin omaavista ilmaisuista tulee myönteisempiä, ja myönteisistä vieläkin myönteisimpiä.

4.1.3. TUOMITSEMINEN

Tuomitsemisen puheaktit ilmaisevat jonkinlaista tuomiota, joka ei kuitenkaan ole lopullisen tuomion antamista tai tuomitsemista suorassa merkityksessä, vaan enemmän mielipiteen ilmaisemista. Samanaikaisesti verdiktiivillä on myös vaikutuksensa tulevaan käyttäytymiseen: tämän ryhmän verdiktiivin suorittaminen saa aikaan verdiktiivin suorittajan tulevan käyttäytymisen määräytymisen: tuomitessaan jonkun toiminnan paheksuttavaksi puheaktin suorittaja samalla eristää itsensä tästä toiminnasta, ilmaisemalla että hän ei sitä toimintaa suorita tai samanlaiseen käyttäytymiseen sorru. Samalla tavalla vaikutetaan myös muiden toimijoiden tulevaa käyttäytymistä.

*On Tuesday morning, September 11, 2001, terrorists attacked America in a series of despicable acts of war. They hijacked four passenger jets, crashed two of them into the World Trade Center's twin towers, a third into the Headquarters of the U.S. Department of Defense at the Pentagon, causing great loss of life and tremendous damage. The fourth plane crashed in the Pennsylvania countryside, killing all on board but falling well short of its intended target apparently because of the heroic efforts of passengers on board. This carnage, which caused the collapse of both Trade Center towers and the destruction of part of the Pentagon, killed more than 250 airplane passengers and thousands more on the ground. **Civilized people around the world denounce the evildoers who devised and executed these terrible attacks. Justice demands that those who helped or harbored the terrorists be punished -- and punished severely. The enormity of their evil demands it.** (Bush 13.9.2001a, www-dokumentti.)*

Kuvailemalla terroristien suorittamia hirmutekoja, vahvistetaan kielteistä mielikuvaa terroristeista, joka varmistaa samalla kuulijoiden vastaanottavuuden. Paheksuvan kuvailun jälkeen annetaan tuomitseva lausunto ”*oikeus vaatii, että niitä, jotka avustivat terroristeja, on rangaistava; heidän pahuutensa valtavuus vaatii sitä*”. Taas esitettyjen mielipiteiden ja tuomioiden tavoitteena on varmistaa kuulijoiden tuki ideologin kaavailemille toimille. Tässä kiteytyy Clausewitzin ajatus sodan kolminaisuudesta – hallituksen, armeijan ja kansalaisten yhteydestä. Sotaan ryhtyessään hallituksen on varmistettava sekä armeijansa että kansalaistensa tuki toimilleen, koska loppujen lopuksi armeija ja kansalaiset ovat niitä, jotka sodan taakan kantavat: sotilaat taistelukentällä ja kansalaiset kotirintamalla työskentelemässä rahoittaakseen sodankäynnin.

Tuomitseva mielipide esitetään myös seuraavassa puheaktissa: presidentti Bush tuomitsee kaikki, jotka suunnittelevat, valtuuttavat, avustavat tai suojelevat terroristeja tai tekevät

terroritekoja, Yhdysvaltojen kansallista turvallisuutta uhkaaviksi. Täten hän määrittelee turvallisuusuuhkan, jättäen samalla avoimeksi sen, kuka on terroristi tai millä perusteilla terrorismi ja terroristi määritellään. Se on jätetty avoimeksi samalla tavalla kuin turvallisuuden määritelmä.

On September 11, 2001, terrorists committed treacherous and horrific acts of violence against innocent Americans and individuals from other countries. Civilized nations and people around the world have expressed outrage at, and have unequivocally condemned, these attacks. Those who plan, authorize, commit, or aid terrorist attacks against the United States and its interests – including those who harbor terrorists – threaten the national security of the United States. It is, therefore, necessary and appropriate that the United States exercise its rights to defend itself and protect United States citizens both at home and abroad. (Bush 18.9.2001a, www-dokumentti.)

Myös terroristeille majapaikkaa tarjoava Taleban-hallinto saa tuomionsa: Bush ilmoittaa Yhdysvaltojen kunnioittavan Afganistanin kansaa, mutta tuomitsevan Talebanien regiimin. Perusteina tuomiolle ilmoitetaan, että Talebanit eivät sorra ainoastaan omia maanmiehiään, vaan ovat uhka koko maailman ihmisille sponsoroimalla, suojelemalla ja avustamalla terroristeja. Avustamalla ja osallisuudella murhaan he ovat itsekin murhaajia. Innovatiivinen ideologi käyttää mahdollisimman negatiivisen puheaktipotentiaalin omaavia ilmaisuja vahvistaakseen sanomaansa.

The United States respects the people of Afghanistan -- after all, we are currently its largest source of humanitarian aid -- but we condemn the Taliban regime. [...] It is not only repressing its own people, it is threatening people everywhere by sponsoring and sheltering and supplying terrorists. By aiding and abetting murder, the Taliban regime is committing murder. (Bush 20.9.2001, www-dokumentti.)

Seuraavassa puheaktissa innovatiivinen ideologi ottaa käyttöön vahvimmat argumentit tuomitukseen vastustajan toiminnan: hän vertailee terroristien seuraavan samantapaisia ideologioita kuin fasismi, natsismi ja totalitarianismi, jotka hylkäävät kaikki muut arvot paitsi vallanhalun, ja uhraavat ihmiselämän radikaalien visioidensa tähden. Koska ihmisillä on vielä tuoreessa muistissa viime vuosisadalla vaikuttaneiden totalitaaristen regiimien vallanhimo ja hirmuteot, tämä puheakti saavuttaa tarkoituksensa: kuulijakunta myöntyy mielipiteeseen ja vahvistaa näin tukensa ideologin suunnittelemaalle toiminnalle.

We are not deceived by their pretenses to piety. We have seen their kind before. They are the heirs of all the murderous ideologies of the 20th century. By sacrificing human life to serve their radical visions -- by abandoning every value except the will to power -- they follow in the path of fascism, and Nazism, and totalitarianism. And they will follow that path all the way, to where it ends: in history's unmarked grave of discarded lies. (Bush 20.9.2001, www-dokumentti.)

Tuomion antaminen tapahtuu myös ilmoittamalla suorasanaisesti, että terroristit ovat paholaismaisia ja että he eivät edustaa minkäänlaista ideologiaa eivätkä legitiimiä poliittista ryhmittymää. Valtion päämiehen asemasta suoritettu tuomio on sellaisenaan vakuuttava ja vakavasti otettava.

*I see things this way: **The people who did this act on America, and who may be planning further acts, are evil people. They don't represent an ideology, they don't represent a legitimate political group of people. They're flat evil. That's all they can think about, is evil.*** (Bush 25.9.2001a, www-dokumentti.)

Tuomion antamisessakin käytetään samanlaista strategiaa kuin luokittelemisen verdiktiiveissäkin, vastustajan pahuutta korostetaan ilmoittamalla, että hänen uskontonsa tuomitsee hänen tekonsa. Tuomiossaan ideologi vakuuttaa islamin opetusten olevan rauhan ja hyvyyden opetuksia, mutta bin Ladenin organisaation perustuvan vihalle ja pahuudelle. Innovatiivinen ideologi käyttää tässäkin tapauksessa vahvasti negatiivisia ilmaisuja perustellakseen antamansa tuomiota: ”a man who's declared war on innocent people” ja ”a man who doesn't mind destroying women and children”. Myös myönteisten termien puheaktipotentiaalia käytetään kuvailemaan kielteisiä asioita: ”man who hates freedom”.

*I have told the nation more than once that ours is a war against evil, against extremists, that the teachings of Islam are the teachings of peace and good, and the al Qaeda organization is not an organization of good, an organization of peace. It's an organization based upon hate and evil. [...] I consider bin Laden an evil man. And I don't think there's any religious justification for what he has in mind. Islam is a religion of love, not hate. **This is a man who hates. This is a man who's declared war on innocent people. This is a man who doesn't mind destroying women and children. This is man who hates freedom. This is an evil man.** [...] He has got evil goals. And it's hard to think in conventional terms about a man so dominated by evil that he's willing to do what he thinks he's going to get away with. But he's not going to get away with it.* (Bush 26.9.2001, www-dokumentti.)

Myös al-Qaida saa tuomionsa, he eivät edustaa islamia vaan pahuutta, he ovat paholaismaisia ihmisiä. Puheaktien tarkoituksena on vedota kuulijoiden tunteisiin ja manipuloida primitiivistä ajattelua, jolloin vastustaja tuomitaan kaiken inhimillisyyden ulkopuolella olevaksi ja sitä kautta saavutetaan hyväksyntä ja tuki vastustajan tuhoamiselle.

The al Qaeda people don't represent Islam, as far as America is concerned. They represent evil. They're evil people. And that's not the Muslim faith that I know and understand, nor is it the Muslim faith of millions of Americans who are proud and devout Muslims. (Bush 28.9.2001, www-dokumentti.)

Osoitettuaan, että al-Qaida ja Osama bin Laden ovat 11.9.2001 iskujen takana ja että Taleban-hallinto toimii järjestön suojelijana, ideologi antaa tuomionsa myös Taleban-hallinnolle,

perustellen tuomion sillä, että tukiessaan terroristeja maassaan Talebanit edistävät ja tukevat terrorismia myös rajojensa ulkopuolella. Puheaktien tarkoituksena on varmistaa ja vahvistaa otollinen maaperä kaavailemille voimatoimilleen. Kuulijakunnan myöntymys saavutetaan tuomitsemalla Talebanit samaan paheksuttavaan pahan maailmaan kuuluviksi.

*Afghanistan is a case in point. Its **Taliban regime has made that nation into a sanctuary and training ground for international terrorists** -- terrorists who have killed innocent citizens of many nations, including our own. **The Taliban promotes terror abroad, and practices terror against its people, oppressing women and persecuting all who dissent.** (Bush 6.10.2001, www-dokumentti.)*

Lopullinen tuomio annetaan selostamalla, miten sekä presidentti että ulkoministeri ovat olleet yhteydessä muiden valtioiden päämiehiin ("leaders around the world") ja miten kaikki nämä päämiehet vakuuttavat yhteistyöhalukkuuttaan ja tukeaan Yhdysvaltojen politiikalle. Siihen perustuen terrorismi tuomitaan rikoksena koko sivilisaatiota ja ihmisyyttä vastaan - rikoksena, joka ei kunnioita minkäänlaisia rajoja.

*The President has been on the phone constantly, as have I, talking to leaders around the world. And we are getting a solid expression not only of condolences and support, but of action. They want to work with us – not only in this specific case of what happened on the 11th of September, but in response to the general recognition **that terrorism is a crime against all civilization. Terrorism is a crime against all humanity. It knows no ethnic, religious or other national or geographic boundaries.** And we must see it in that context and that's why we are calling it a war. (Powell 13.9.2001b, www-dokumentti.)*

Mielenkiintoista on huomata miten luokittelut, arvioinnit ja tuomitseminen suoritetaan ikään kuin pikku askelia ottaen ja koko ajan samaa kaavaa seuraten. Ensin luokitellaan maailma hyväksi ja pahaksi puoleksi. Terrorismi määritellään luonnollisesti pahaksi tekojensa tähden ja tuomitaan tuhottavaksi. Ideologi on saavuttanut tuen ja vahvistuksen toimilleen. Seuraavaksi käy ilmi, että nimenomaisten iskujen takana on tietty ryhmittymä – sama kaava aloitetaan uudestaan: Osama bin Laden ja al-Qaida luokitellaan pahojen joukkoon ja tuomitaan. Taas ideologi on saavuttanut päämääränsä – tuen ja vahvistuksen suunnitelmille tuhota terrorismi ja hävittää kyseinen terroristiorganisaatio ja sen johtaja.

Sitten esitetään todisteet Talebanien osuudesta ja taas kaava aloitetaan alusta: Talebanien hirmuteot ja osallisuus terrorismin ylläpitoon oikeuttavat sen luokittelun pahojen joukkoon, lisäksi osoitetaan Talebanien sortavan omia maanmiehiään ja polkevan erityisesti naisten ihmisoikeuksia. Talebanitkin saavat tuomionsa, mutta sen lisäksi tuomiolla on erityisvaikutus: se ikään kuin kehottaa lopettamaan terroristien hirmuteot sekä oikeuttaa hyökkäämään Afganistaniin vapauttaakseen kansan kärsimyksistä sekä tuhotakseen terroristien tärkeän

asemapaikan. Näin on askel askeleelta rakennettu uusi valtionkeskeinen turvallisuuskurssi, jonka päämääränä on säilyttää olemassa oleva järjestelmä ja ylläpitää siinä järjestelmässä vallitseva tasapaino.

4.2. PARJAAMISEN JA YLISTÄMISEN EKSEKRSITIIVISET LAUSUMAT

Eksersitiivit ovat voiman, oikeuksien tai vaikutusvallan harjoittamista ilmaisevia lausumia, joiden seuraamus on se, että muille joko sallitaan tai ei sallita tietyt toiminnot. Eksersitiivi on vastakohtainen verdiktiivien kanssa: kun verdiktiivi vain toteaa asiantilan olevan tai ei olevan tietyssä tilassa tai tietynlainen, eksersitiivi määrää, että asian on oltava tietyssä tilassa tai tietynlainen tai se ei saa olla tietynlainen tai tietyssä tilassa. Eksersitiiviset ilmaisut liittyvät parjaamisen ja ylistämisen kielipeleissä määräämiseen, julistamiseen, varoittamiseen, ilmoittamiseen, nimittämiseen, kehottamiseen ja painostamiseen. Kuten verdiktiiviset ilmaisut, myös eksersitiiviset ilmaisut muodostavat parjaamisen ja ylistämisen kielipelien lisäksi omia kielipelien alaryhmiä. Tarkastelen eksersitiivisiä ilmaisuja kolmeen erilaiseen kielipelien alaryhmään kuuluvina: varoittaminen toimii ohjeistuksena miten kuulijoiden on jokin asia ymmärrettävä tai käsitettävä, kielletyksi tai sallituksi julistaminen ilmaisee mitä saa ja mitä ei saa tehdä ja määrääminen on sananmukaisesti käskyjen antamista.

Kun verdiktiivisissä puheakteissa innovatiivinen ideologi käytti luovasti hyväkseen ja muunteli termien puheaktipotentialia omia tarkoitusperiä vastaavaksi, niin eksersitiivisissä puheakteissa siihen ei enää ole varsinaista tarvetta. Ideologin ei enää tarvitse tarjota uudelleentulkintoja omille toimintatavoilleen, vaan eksersitiivisissä puheakteissa hän käyttää vaikutusvaltaansa suoraan suunnatakseen toiminnan halutuille raiteille. Kun verdiktiiveillä luotiin mielikuvia vihollisesta ja haettiin oikeutusta sodan aloittamiselle, niin eksersitiivisten puheaktien suorittamisessa nojaututaan jo aikaisemmin luotuihin mielikuviin, joiden perusteella ideologilla voidaan ajatella olevan oikeus harjoittaa valtaa ja vaikutusvaltaa sekä määrätä asioiden laita.

4.2.1. VAROITTAMINEN

Tämän ryhmän eksersitiivisten puheaktien tarkoitus on varoittaa. Parjaamisen kielipelin mukaisesti suoritettavat puheaktit ovat suunnattuja omaan leiriin. Niiden tarkoitus on syventää vastustajasta annettua kielteistä mielikuvaa ja sitä kautta taas kerran oikeuttaa aiotut toiminnot. Varoittamisen eksersitiivisissä puheakteissa ei kuitenkaan enää muunnella termien

puheaktipotentialia tai termien sovelluskriteerejä, vaan varoituksen tehosteena käytetään lähinnä negatiivisia kuvauksia joko terroristien luonteesta tai heidän tekojensa luonteesta.

Seuraavassa varoittamisen puheakteissa painotetaan erityisesti sitä, että amerikkalaisten on ymmärrettävä tämän vihollisen olevan erilainen kuin aikaisemmat. Ideologin tavoitteena on saavuttaa tuki aiotuille toimille, mutta myös ehkäistä mahdolliset epäilyt toimien tehokkuudesta tai tarkoituksenmukaisuudesta. Vakuuttaakseen kuulijansa sanomansa oikeellisuudesta, ideologi kuvailee vihollista mahdollisimman negatiivisesti. Vetoamalla ihmisen alitajuiseen pelkoon pimeitä onkaloita kohtaan ja epävarmuuteen siitä, lymyileekö ja jos lymyilee, niin minkälaisia hirviöitä pimeydessä voi olla, saavutetaan ylimmän negatiivinen mielikuva vastustajasta. Lisäksi vakuutetaan vielä kerran, että terroristien hyökkäys oli tarkoitettu koko maailman rauhaa rakastavia ihmisiä vastaan eikä siitä saisi ajatella muuta.

The American people need to know that we're facing a different enemy than we have ever faced. This enemy hides in shadows, and has no regard for human life. This is an enemy who preys on innocent and unsuspecting people, then runs for cover. But it won't be able to run for cover forever. This is an enemy that tries to hide. But it won't be able to hide forever. This is an enemy that thinks its harbors are safe. But they won't be safe forever. This enemy attacked not just our people, but all freedom-loving people everywhere in the world. (Bush 12.9.2001, www-dokumentti.)

Varoituksena toimii myös ilmoitus, että vastaisku vaatii kaikkien demokratiaan uskovien ihmisten yhteistyötä tuomitukseen ja vastustaakseen vastaavia aktioita. Samalla puheaktin suorittaja määrää, miten asian on tapahduttava: se vaatii maailman kaikkien sivistyneiden yhteisöjen koordinoitua ja yhtenäistä toimintaa. Sanoman tehosteena käytetään verdiktiiveistä tuttuja ilmaisuja (”*all nations who believe in democracy*”, ”*the civilized communities of the world*”), jolla vahvistetaan jo aikaisemmin verdiktiiveillä aikaansaatu maailman kahtiajakoa sekä painostetaan hienovaraisesti muita valtioita valitsemaan puolensa.

And it's a war not just against the United States. It's a war against civilization. It's a war against all nations that believe in democracy. Democracy can't be defeated, but now it's going to require all nations who believe in democracy to come out and condemn this kind of activity, to work together to go after those who perpetrate such activity. And it requires that kind of coordinated, complete response on behalf of the civilized communities of the world. (Powell 12.9.2001a, www-dokumentti.)

Myös seuraavassa puheaktissa ideologi harjoittaa vaikutusvaltaansa: hän varoittaa siitä, ettei terrorismia pystytä tuhoamaan yhdellä iskulla ja samalla määrää minkälaisen terrorismin vastaisten toimien on oltava. Varoittaessaan ihmisiä siitä, että kyseessä on kokonainen

organisaatioiden verkosto, ideologi painottaa, että maailman on ymmärrettävä (toisin sanoen, ihmiset eivät saa ajatella asiasta muuta kuin mitä hän siitä kertoo), että vastaiskussa on kaikkien oltava mukana, koska terrorismia on ollut maailmassa jo kauan ja sen poistaminen ei ole yksinkertainen tehtävä.

Let's not think that one single counter-attack will rid the world of terrorism of the kind we saw yesterday. This is going to take a multi-faceted attack along many dimensions: diplomatic, military, intelligence, law enforcement. All sorts of things will have to be done to bring this scourge under control. And it is not just one organization; it's a network of organizations. We have to make the whole world understand that this is something we all have to be involved in, and not just see it as a discreet response to a single incident. We'll do that, but we have to realize that terrorism has been around for a very long time, and it's going to take a very long time to root it out. (Powell 12.9.2001e, www-dokumentti.)

Samalla kuin poliitikko vakuuttaa puheessaan rakentavansa vahvaa koalitiota terrorismin vastaista taistelua varten, hän myös varoittaa uudemman kerran, että terrorismi on vitsaus koko sivilisaatiota vastaan ja siksi tuhottava. Eksersitiivisenä tämä lausuma määrää, miten kuulijan on asiasta ajateltava. Verdiktiiveillä tehty luokittelu terrorismin kuulumisesta pahojen joukkoon perustelee omalta osaltaan eksersitiivin määräämä ajattelutapaa: ”he” ovat pahoja, ”he” ovat sivilisaatiota vastaan, siksi heidät on tuhottava. Poliitikon asema antaa lausumalle illokutiivisen voiman ja vahvistaa samalla kuulija tuen hänen toimilleen.

Once again, we're building a strong coalition to go after these perpetrators, but more broadly, to go after terrorism wherever we find it in the world. It's a scourge, not only against the United States, but against civilization, and it must be brought to an end. (Powell 12.9.2001g, www-dokumentti.)

Seuraavan puheaktin ilmaisemassa varoituksessa ideologi esittää profetian. Hän varoittaa, että yksikään maa ei ole turvassa sellaisilta terroriteoilta kuin 11.9.2001 vastaava. Ideologi maalaa kuvan terrorismista, joka ylittää kaikki rajat, niin maantieteelliset, sosiaaliset, uskonnolliset kuin myös kulttuurirajat. Varoitus on samalla määräys, millä tavoin asia on ymmärrettävä.

And the point I also want to make is that no country is safe from this kind of attack. It crosses every geographic boundary, social boundary, religious boundary, cultural boundary. And we must see it in those terms and respond in a unified way. (Powell 13.9.2001a, www-dokumentti.)

Varoittamisena toimii myös toisenlainen taktiikka: kuvailemalla kielteisesti vastustajan kykyjä ja luonnetta, luodaan ja vahvistetaan negatiivista mielikuvaa. Tässä tapauksessa ideologi muuttaa käyttämiensä termien puheaktipotentialia niin, että neutraalin tai positiivisen voiman omaavilla termeillä luodaan kielteinen mielikuvaa: vihollinen kuvaillaan

hyvin varustautuneeksi ja ajattelevaksi. Tässä yhteydessä käytetyt luonnehdinnat saavat aikaan hälyttävän vaikutuksen.

We should have no illusions that a few missile strikes will take care of this problem. They are well entrenched, they are well dispersed. It is not an enemy sitting out in the middle of a battlefield waiting to be attacked. They are clever. They are resourceful and they are thinking. They are always trying to think what we might do to them. (Powell 13.9.2001a, www-dokumentti.)

Omalle kansakunnalle suunnattu varoitus ("we're facing a new kind of enemy") määrää samalla miten asiasta on ajateltava. Vihollisen vaarallisuudesta johtuen amerikkalaisten on oltava varuillaan ja muistettava, että pahantekijät ovat olemassa jossain. Tehokeinona käytetään yksinkertaista vertailua: vastustajaa luonnehditaan ilmaisulla "somebody so barbaric that they would fly airplanes into buildings full of innocent people". "Meitä" taas luonnehditaan ilmaisulla "we're a nation of law, a nation of civil rights". Näin vahvistetaan aikaisemmin suoritettua luokittelua ja samalla varoitetaan kansaa.

[...] that we're facing a new kind of enemy, somebody so barbaric that they would fly airplanes into buildings full of innocent people. And, therefore, we have to be on alert in America. We're a nation of law, a nation of civil rights. We're also a nation under attack. [...] We need to go back to work tomorrow and we will. But we need to be alert to the fact that these evil-doers still exist. (Bush 16.9.2001, www-dokumentti.)

Myös seuraavassa puheaktissa käytetään rinnakkain varoitusta ja luonnehdintaa: amerikkalaisia varoitetaan, että epäiltynä oleva organisaatio toimii monessa maassa ja että heidän ainoa päämääränsä on terrorisoida. Esitetyn argumentin tehosteeksi kuvaillaan uudestaan vastustajan pahuutta: "they can't stand freedom; they hate what America stands for". Samalla amerikkalaisia varoitetaan siitä, että kyseessä on pitkäaikainen kampanja, joka tulee verottamaan valtion varoja.

Now, I want to remind the American people that the prime suspect's organization is in a lot of countries -- it's a widespread organization based upon one thing: terrorizing. They can't stand freedom; they hate what America stands for. So this will be a long campaign, a determined campaign -- a campaign that will use the resources of the United States to win. (Bush 16.9.2001, www-dokumentti.)

Koalition synnyttyä mielenkiinto kohdistuu terrorismin vastaisen kampanjan tavoitteisiin. Televisioidussa haastattelussa NBC:lle Powell ilmoittaa, että tavoitteena ei ole ainoastaan Osama bin Ladenin kiinni saaminen, vaan koko hänen verkostonsa tavoittaminen. Hän varoittaa, ettei ole mitään järkeä poistaa organisaatiolta vain pää ja jättää muut osat kuljeksimaan vapaasti ympäriinsä. Varoitusta Powell tehostaa väittämällä, että niitä "osia" on useita tuhansia joka puolella maailmaa, myös Euroopassa ja Amerikassa. Powell varoittaa

myös, että jos koko organisaatiota ei hävitetä juurineen, tulevat kaikki yhteiskunnat elämään epätietoisuuden ja turvattomuuden vallassa. Kuten edellisetkin varoitukset, tämä eksersitiivinen puheakti määrää samalla miten asia on ymmärrettävä.

POWELL: [...] And even if we were to get Usama bin Laden tomorrow, he showed up, was turned over to us, that would be good but it would not be the end. It's his lieutenants we have to get, it's the whole network that has to be ripped up. We can't rip out the head and have the tail and other parts of it laying around waiting.

QUESTION: How many people are we talking about?

POWELL: We're talking several thousand, maybe many thousands. We're not entirely sure. But we do know --

QUESTION: Everywhere? Europe, America?

POWELL: They're everywhere. They're in Europe, they're in America. You can find connections to them all around. And we have to get them all, or else we will always have a degree of uncertainty and a degree of insecurity within not only American society but within societies all over the world. (Powell 23.9.2001, www-dokumentti.)

Lopuksi, eksersitiivinen puheakti presidentti Bushin suorittamana sinä päivänä, kun hän ilmoitti julkisesti antaneensa käskyt sotilaallisiin hyökkäyksiin Afganistanissa, ilmaisee varoituksen, että jokaisen kansan on nyt tehtävä valinta, koska tässä konfliktissa ei ole neutraalia maaperää. Puheessaan Bush samalla sekä varoittaa että määrää miten asiat ovat ja miten siitä on ajateltava. Varoitusta ja samalla painostusta ilmaisee lausuma ”*jokainen hallitus, joka sponsoroi lainsuojattomia ja viattomien tappajia, on lainsuojaton ja murhaaja*”.

Today we focus on Afghanistan, but the battle is broader. Every nation has a choice to make. In this conflict, there is no neutral ground. If any government sponsors the outlaws and killers of innocents, they have become outlaws and murderers, themselves. And they will take that lonely path at their own peril. (Bush 7.10.2001, www-dokumentti.)

Varoittamisen eksersitiiviset puheaktit ilmaisevat siis kansalaisille ja liittolaisille suunnattuja varoituksia terrorismin vaarallisuudesta turvallisuudelle ja samalla ne myös varoittavat toimimasta väärin eli vastoin niitä periaatteita, jotka puheaktin suorittaja on määritellyt oikealle toiminnalle. Ne ovat myös eräänlaisia profetointeja siitä, miten maailman käy jos nyt ei oteta ratkaisevia askelia terrorismin tuhoamiseksi. Samalla ne ovat kannanottoja, joiden tarkoitus on tehdä selväksi miten tai mitä jostain asiasta on ajateltava.

4.2.2. JULISTAMINEN KIELLETYKSI, SALLITUKSI TAI VOIMASSAOLEVAKSI

Tämän ryhmän eksersitiivisillä puheakteilla kielletään, evätään tai julistetaan estetyksi tai sallitaan tai julistetaan voimassaolevaksi jokin toiminta, ajatus tai aikomus. Vaikka ne eivät

ole suoranaisia käskyjä, nämä puheaktit määräävät silti mitä saa ja mitä ei saa tehdä tai minkälainen toiminta tai ajattelutapa on sallittua tai kiellettyä. Myös julistamisen eksersitiiveissä ei termien puheaktipotentialin tai sovelluskriteerien muuntelulle ole tarvetta. Ilmaisujen tarkoitus on kuitenkin edelleenkin saada aikaan vahvistus tai tuki puheaktin suorittajan toimille. Kuten varoittamisen eksersitiiveissä, myös julistuksissa käytetään enimmäkseen sitä perustaa, joka aikaisemmin verdiktiiveillä luotiin.

Ylistämisen kielipelin mukaan annettu julistus, että terroristien hyökkäysten ei sallita ravistaa Amerikan perustuksia tai että ne eivät pysty kolhimaan amerikkalaisten päättäväisyyttä, on kahdensuuntainen: yhtäältä sen tarkoitus on julistaa terroristien epäonnistuminen; toisaalta se on käsky amerikkalaisille, että ei saa antaa periksi. Bush ilmoittaa, että Amerikka kohtaa myös tämän vihollisen, ja julistaa amerikkalaisten puolustavan vapautta ja kaikkea sitä, mikä maailmassa on hyvää ja oikeudenmukaista. Puheakti nojautuu verdiktiiveillä luotuun hyvän ja pahan taistelun –metaforalle, joka näkyy juuri lauseessa ”*we defend freedom and all that is good and just*”.

*A great people has been moved to defend a great nation. Terrorist attacks can shake the foundations of our biggest buildings, but **they cannot touch the foundation of America**. These acts shattered steel, but **they cannot dent the steel of American resolve**. [...] This is a day when all Americans from every walk of life unite in our resolve for justice and peace. **America has stood down enemies before, and we will do so this time**. None of us will ever forget this day. **Yet, we go forward to defend freedom and all that is good and just in our world**. (Bush 11.9.2001, www-dokumentti.)*

Parjaamisen kielipelin mukainen julistus on myös suunnattu omaan leiriin ja sillä on samanlainen kaksisuuntainen tarkoitus kuin edelliselläkin puheaktilla: julistaessaan, ettei terroristien sallita ”*tappaa demokratian henkeä*”, ”*tuhota yhteiskuntaamme*” ja ”*tuhota uskoamme demokratiaan*” vakuutetaan, että terroristit ovat epäonnistuneet. Samalla tämä julistus toimii ”hyvän ja pahan” jakoa vahvistavana.

*They can destroy buildings, they can kill people, and we will be saddened by this tragedy, but **they will never be allowed to kill the spirit of democracy**. **They cannot destroy our society**. **They cannot destroy our belief in the democratic way**. (Powell 11.9.2001, www-dokumentti.)*

Laajemmalle yleisölle suunnatussa julistuksessa ilmoitetaan minkälaisena terrorismin vastainen taistelu pitäisi ymmärtää. Powell julistaa, että sen on oltava maailmanlaajuinen: sen pitää olla diplomaattinen ja poliittinen, sen on katkaistava terroristien tukikanavat, sen pitää varmistaa ettei yksikään kansa tai valtio tai muu organisaatio tarjoa terroristeille turvapaikkaa ja tukea. Taistelun päämääränä on jakaa oikeutta eikä se saa olla vain yksittäinen aktio, vaan

laaja ja monipuolinen vastaus terroristeille ja terrorismille. Kuten kaikki edellisetkin eksersitiiviset puheaktit, myös tämä puheakti on samalla peitelty määräys siitä miten terrorismin vastaiseen taisteluun on suhtauduttava tai mitä siitä on ajateltava.

We are trying to make sure that the world understands that this was an assault not just on America, but on civilization -- upon all of the nations of the world. And it requires a worldwide response.

And that response has to be diplomatic. It has to be political. It has to be going after their means of support. It has to be going after nations and states and other organizations that give them harbor and haven and support. And it has to be military, as well, if targets can be found that are actionable. And it has to be justice, too -- if that is possible to bring somebody to justice. But it has to be a complete comprehensive response. It is not just one action that is going to be taken. (Powell 12.9.2001d, www-dokumentti.)

Amerikkalaiselle yhteiskunnalle suunnatun julistuksen tarkoituksena on ilmoittaa minkälainen käyttäytyminen ei ole suotavaa. Puheaktin sisällön voi tiivistää yhteen lauseeseen: ”emme saa pelätä, amerikkalaiset eivät kävele ympäriinsä peläten”. Terrori-iskujen jälkeisenä päivänä tehdyn julistuksen tavoitteena on kohottaa amerikkalaisten itsetuntoa ja lisätä rohkeutta.

Now, yes, we believe that acts of war have been committed against the American people, and we will respond accordingly. But at the same time, life has to go on. In all of the difficult times we will be facing ahead, we have to still try to return life to a sense of normalcy. We cannot be a people who are afraid to live. We cannot be a people who will move away from a relatively open society. We cannot be a people who walk around terrified. We're Americans; we don't walk around terrified. We are going to be strong in this difficult period, and we're going to move forward with pride and with determination. And we will get our society back to normal with whatever additional precautions, nevertheless, might be necessary to secure our society without locking ourselves down. (Powell 12.9.2001g, www-dokumentti.)

Kansalaisten itsetunnon ja olon kohentamiseksi on tarkoitettu myös seuraava puheakti. Bush julistaa, että surun keskelläkin hän näkee mahdollisuuden tehdä jälkipolville palvelus yhdistämällä voimat ja tuhoamalla terrorismi. Bush ilmoittaa odottavansa kansan ymmärtävän, että tämä päämäärä on hänen hallituksensa huomion keskipisteessä. Puheakti on tarkoitettu kansakunnan yhtenäisyyden varmistamiseksi tulevaa terrorismin vastaista sotaa koskien.

You know, through the tears of sadness I see an opportunity. Make no mistake about it, this nation is sad. But we're also tough and resolute. And now is an opportunity to do generations a favor, by coming together and whipping terrorism; hunting it down, finding it and holding them accountable. The nation must understand, this is now the focus of my administration. We will very much engage in domestic policy, of course. I look forward to working with Congress on a variety of issues.

But now that war has been declared on us, we will lead the world to victory, to victory. (Bush 13.9.2001c, www-dokumentti.)

Myöhemmässä puheessaan Bush julistaa hallituksensa myöntävän kaiken tarpeellisen taistelun voittamiseksi. Hän julistaa ”meidän” taistelevan vapauden ja sellaisen elämäntavan puolesta, joka on tärkeä ihmiskunnalle ja jonka avulla ihmiset voivat toteuttaa itseään. Samalla tämä julistus on myös määräys siitä, miten terrorismin vastaiseen taisteluun ja Yhdysvaltojen osuuteen siinä on suhtauduttava. Se on myös aikaisemmin verdiktiiveillä suoritettua maailman kahtiajaon vahvistus ja julistus siitä, että Yhdysvallat kuuluu ”hyvien” joukkoon.

*My government will commit whatever resources is necessary to be effective in this all-important cause. I repeat: **We're fighting for liberty and freedom, a way of life that is so essential for humankind, mankind to be able to realize their full potential.** And we are focused on achieving the goal. (Bush 18.9.2001b, www-dokumentti.)*

BBC:lle myöntämässä haastattelussa ulkoministeri Powell julistaa kyseessä olevan kansainvälisen kampanjan, jonka päämääränä on puolustaa lakia laista piittaamattomia vastaan. ”*Me emme lupaa murhaajien tuhota demokratiaamme ja hävittää talouttamme tai terroristien kaapata tulevaisuuttamme*” – tällä eksersitiivillä julistetaan maailmalle terrorismin vastaisen koalition aikomus. Julistus saa suuremman puheaktivoiman tutusta maailman kahtiajaon metaforasta. ”Me” puolustamme lakia siitä piittaamattomia vastaan – tämä ilmaisu osoittaa täten, mille puolelle ”me” kuulumme.

*Let there be no question, let there be no doubt: we are in this worldwide campaign together for the long haul. We have endured an enormous tragedy but we will overcome. **We will defend the rule of law against the lawless. We will not allow murderers to destroy our democracies and devastate our economies. We will never let our future be hijacked by terrorists.** (Powell 21.9.2001b, www-dokumentti.)*

Suoraan viholliselle suunnatussa puheaktissa julistus toimii samalla myös varoituksena siitä, miten ja mitä terrorismista on ajateltava. Talebaneille ilmoitetaan, että jos he toimivat Osama bin Ladenin tukikohtana ja tukijana, heidän toimintansa rinnastetaan terroristisen toiminnan kanssa. Terrorismin vastaisessa taistelussa Yhdysvallat tulee huomioimaan kaikki terroristeja varjelevat, rahoittavat tai muuten tukevat terroristeina. Hyvän ja pahan jakoa (”*attacking civilization*”, ”*killing innocent people*”) käytetään tehosteena kuvaillessaan Osama bin Ladenia. Samalla tämä julistus toimii eräänlaisena määräyksenä minkälainen on oikea toimintatapaa.

QUESTION: Mr. Secretary, do you have a message for the Taliban?

*SECRETARY POWELL: **The message is: To the extent that you are providing havens, support, encouragement and other resources to organizations such as the organization headed by Mr. Usama bin Laden that is attacking***

civilization, that is killing innocent people [...] you need to understand you cannot separate your activities from the activity of these perpetrators. And in our response, we will have to take into account not only the perpetrators, but those who provide haven, support, inspiration, financial and other assets to the perpetrators, as the President said in his very first set of remarks some days ago. (Powell 14.9.2001, www-dokumentti.)

Edellisen eksersitiivisen puheaktin kanssa samantyyppinen on seuraavakin puheakti, jossa julistetaan, miten Yhdysvallat tulee toimimaan taistelussa terrorismia vastaan. Powell julistaa Yhdysvaltojen terrorisminvastaisten toimien kohteena olevan kaikki ne kansat, valtiot ja organisaatiot, jotka tukevat terroristien toimintaa. Julistuksessa Powell myös ilmoittaa Yhdysvaltojen varmistavan, että kaikki ystävät ja liittolaiset sekä ne, jotka haluaisivat olla ystäviä, tietävät, ettei terrorismia tukevilla voi olla ystävällisiä suhteita Yhdysvaltojen kanssa niin kauan kuin ne jatkavat terroristien tukemista.

And so America has suffered a terrible loss, but what has not been lost is our spirit, our resiliency as a society. They have failed in that. As the President said last night, we will go after them, and what we will especially do is go after those nations, those states, those organizations, that provide haven for this kind of activity. And we will not let up, and we will make sure that all of our friends and allies and those who would be our friends who have anything to do with harboring this kind of activity will discover that they cannot have a friendly relationship with the United States if they continue to do so. (Powell 12.9.2001a, www-dokumentti.)

20.9.2001 esitettyssä puheessa presidentti Bush ilmoittaa terrorismin vastaisen taistelun alkamisesta. Samalla hän julistaa, että jokaisen kansan ja jokaisen maan on nyt tehtävä päätös – ”joko te olette meidän puolellamme tai olette terroristien puolella”. Bush lisää, että tästä päivästä eteenpäin jokaiseen kansaan, joka jatkaa terrorismin tukemista ja suojelemista, suhtaudutaan kuin vihollismieliseen vastustajaan. Puheakti on niin varoitus (jollitte toimi niin kuin pitää, kärsitte seuraukset) kuin myös määräys (teidän on toimittava ilmoittamallamme tavalla).

Every nation, in every region, now has a decision to make. Either you are with us, or you are with the terrorists. [...] From this day forward, any nation that continues to harbor or support terrorism will be regarded by the United States as a hostile regime.

Our nation has been put on notice: We are not immune from attack. We will take defensive measures against terrorism to protect Americans. (Bush 20.9.2001, www-dokumentti.)

Julistuksien aiheena ovat myös sekä terrori-iskujen kuin myös koko konfliktin luonne. Heti terrori-iskujen jälkeisenä presidentti Bush julistaa, että terrori-iskut ovat sotaa ja että vapaus ja demokratia ovat uhattuina. Tämän tarkoituksena on saada aikaan kielteinen mielikuva

rinnastamalla iskut sotaan. Iskujen jälkeisenä päivänä edellispäivän kauheudet ovat tuoreessa muistissa, joten julistamalla vapauden ja demokratian olevan uhattuina, innovatiivinen ideologi saavuttaa mahdollisimman laajan kannatuksen ajatuksilleen.

*The deliberate and deadly attacks which were carried out yesterday against our country were more than acts of terror. **They were acts of war.** This will require our country to unite in steadfast determination and resolve. **Freedom and democracy are under attack.** (Bush 12.9.2001, www-dokumentti.)*

Seuraavissa puheaktissa Bush ilmoittaa käsillä olevan konfliktin taisteluksi vapauden puolesta, koska ”*maailmassa on ihmisiä, jotka vihaavat vapauttamme*”. Bush julistaa, että osallistumalla taisteluun vapautta rakastavat ihmiset ilmaisevat terroristeille, etteivät he salli itseään terrorisoitavan. Myös tämän puheaktin tarkoituksena on kannatuksen varmistaminen terrorismin vastaiselle koalitiolle.

*The focus right now is on Osama bin Laden, no question about it. He's the prime suspect, and his organization. **But there are other terrorists in the world. There are people who hate freedom. This is a fight for freedom. This is a fight to say to the freedom-loving people of the world: we will not allow ourselves to be terrorized by somebody who thinks they can hit and hide in some cave somewhere.** (Bush 17.9.2001, www-dokumentti.)*

Seuraavassa, laajalle kuulijakunnalle suunnatussa puheaktissa julistetaan, että Talebanien on toimittava viivyttelöttä: heidän on luovutettava terroristit tai kärsittävä terroristien kohtalo. Toisena julistuksen aiheena presidentti Bush ilmoittaa, ettei taistelu ole islamin uskontoa tunnustavia vastaan, vaan nimenomaan terroristeja vastaan. Bush julistaa viholliseksi radikaalien terroristien verkoston ja ilmoittaa, että taistelu aloitetaan al-Qaidasta ja että se jatkuu, kunnes jokainen terroristiryhmä on löydetty, pysäytetty ja tuhottu. Puheaktin tarkoituksena on edelleen tuen varmistaminen kansainväliselle koalitiolle ja sitä kautta muille suunnitelluille voimatoimille.

***These demands are not open to negotiation or discussion. [...] The Taliban must act, and act immediately. They will hand over the terrorists, or they will share in their fate.** I also want to speak tonight directly to Muslims throughout the world. We respect your faith. It's practiced freely by many millions of Americans, and by millions more in countries that America counts as friends. Its teachings are good and peaceful, and those who commit evil in the name of Allah blaspheme the name of Allah. [...] **The terrorists are traitors to their own faith, trying, in effect, to hijack Islam itself. The enemy of America is not our many Muslim friends; it is not our many Arab friends. Our enemy is a radical network of terrorists, and every government that supports them. [...]** **Our war on terror begins with al Qaeda, but it does not end there. It will not end until every terrorist group of global reach has been found, stopped and defeated.** (Bush 20.9.2001, www-dokumentti.)*

Toisessa saman puheen eksersitiivisessä puheaktissa Bush julistaa, että ainoa keino poistaa terrorismi, joka on uhka elämäntavallamme, on pysäyttää se ja tuhota se siellä, missä sitä on. Bush luonnehtii taistelun koko maailman asiaksi, kaikkien niiden asiaksi, jotka uskovat edistykseen ja moniarvoisuuteen, suvaitsevaisuuteen ja vapauteen. Hyvän ja pahan taistelun traditio näkyy tässäkin puheaktissa, se osoitetaan ilmaisulla ”*this is the fight of all who believe in progress and pluralism, tolerance and freedom*”. Koska samassa puheessa Bush on julistanut terrorismin vastaisen taistelun alkaneen, kaikkien tässä puheessa esitettyjen julistusten tarkoituksena on saada mahdollisimman laaja tuki ja vahvistus Yhdysvaltojen aikomille toimille – puheakti on siis suunnattu sekä omille kansalaisille kuin myös kansainväliselle yleisölle.

*But the only way to defeat terrorism as a threat to our way of life is to stop it, eliminate it and destroy it where it grows. [...] This is not, however, just America's fight. And what is at stake is not just America's freedom. **This is the world's fight. This is civilization's fight. This is the fight of all who believe in progress and pluralism, tolerance and freedom.** (Bush 20.9.2001, www-dokumentti.)*

Puheessaan presidentti Bush on julistanut taistelun kaikkia terroristeja vastaan alkaneeksi, mutta kaikille ei ole vielä aivan selvä, minkälaisista terroristeista on kyse. BBC:lle myöntämässä haastattelussa ulkoministeri joutuu selventämään tarkoittivatko amerikkalaiset sen koskevan myös irlantilaisia, baskilaisia ja Kashmirin terroristeja. Powell myöntää, että he tarkoittivat kaikkia organisaatioita, jotka osoittavat kiinnostusta terroristien operaatioita kohtaan, jonka tavoitteena on kaataa laillisia tai demokraattisesti valittuja hallituksia ja hallituksia, jotka edustavat kansalaistensa tahtoa. Powell julistaa, että jokainen sellainen terrorismista kiinnostunut organisaatio on uhka.

QUESTION: Is this a war against all terrorism?

SECRETARY POWELL: Yes. The President sees this as a campaign that goes after terrorism as a curse in the face of society.

QUESTION: So that would include Irish terrorism, Kashmiri terrorism, Basque terrorism?

*SECRETARY POWELL: I think that is correct. **Any organization that is interested in terrorist operations to overthrow legitimate governments, democratically elected governments, or governments that represented the will of their people is a threat.** We should go after them. This is not new for the United States. We recently designated the Real IRA a terrorist organization. We've done the same thing with three organizations in Colombia, the FARC, the ELN and recently their paramilitary, the AUC. So the United States has been in the forefront of going after terrorism. But in light of what happened on the 11th of September, we now need a worldwide campaign, not just the United States or even just the UN, but rather everybody coming together. (Powell 21.9.2001a, www-dokumentti.)*

Samassa puheessa Powell julistaa, ettei tarkoituksena ole sotia afganistanilaisia, muslimeja tai arabeja vastaan, vaan että tähtäimessä ovat terroristit. Koska BBC:tä seurataan koko maailmassa ja kohdeyleisöön kuuluvat myös arabimaat, Powellin suorittaman puheaktin tarkoituksena on rauhoittaa niitä, jotka mahdollisesti luulevat taistelun kohdistuvan heitä vastaan. Vakuuttaessaan, ettei asia ole näin, puheaktin suorittaja toivoo myös hälventävän mahdollisen vastustuksen kyseessä olleiden etnisten ja uskonnollisten taholta.

We are not going after the Afghan people. We are very careful in whatever we do, whether it's diplomatically, economically, through the use of sanctions, through the use of military force. We will be very, very careful to make sure that people see that in our actions we are not going after the Afghan people, we are not going after Moslems, we are not going after Arabs, we are going after terrorists. (Powell 21.9.2001a, www-dokumentti.)

Tässä vaiheessa myös presidentti Bush julistaa, että kyseessä on hyvän taistelu paha vastaan. Hän kuvailee terroristit pahantekijöiksi, joiden teoille ei ole ei uskonnollista eikä poliittista oikeutusta. Bush luonnehtii terroristien ainoaksi motivaatioksi pahuuden. Puheaktin tarkoituksena on vakuuttaa kuulijoille vielä kerran kansainvälisen koalition oikeutusta.

And make no mistake about it: This is good versus evil. These are evildoers. They have no justification for their actions. There's no religious justification, there's no political justification. The only motivation is evil. (Bush 25.9.2001b, www-dokumentti.)

6.10.2001 radiopuheessa Yhdysvaltojen kansalaisille presidentti Bush ilmoittaa saattavansa ajan tasalle amerikkalaisten tiedot globaalista kampanjasta terrorismia vastaan. Bush julistaa, että Yhdysvallat tarjoaa selvän valintamahdollisuuden jokaiselle kansalle: liittyä sivistyneen maailman kanssa tai olkaa terroristien kanssa. Niille, jotka valitsevat terroristit, lankeaa maksettavaksi raskas hinta. Bush julistaa Amerikan olevan määrätietoinen vastustaessaan valtion tukemaa terrorismia. Hän ilmoittaa kunnioittavansa ja auttavansa miehiä ja naisia, joita heidän hallitukset sortavat. Bush vakuuttaa vielä kerran, ettei vihollinen ole arabimaailma, islaminuskonto tai ihmiset sellaisista valtioista, joiden johtajat tukevat terrorismia. Bush julistaa, että vihollinen on terrorismi ja terroristit sekä ne hallitukset, jotka tukevat ja suojelevat terrorismia. Puheaktilla vahvistetaan vielä kerran kielteistä mielikuvaa terroristeista. Julistus on osittain myös varoitus terrorismia tukeville (maksatte siitä) sekä suoranainen käsky (valitkaa puolenne).

Today I want to update Americans on our global campaign against terror. The United States is presenting a clear choice to every nation: Stand with the civilized world, or stand with the terrorists. And for those nations that stand with the terrorists, there will be a heavy price. America is determined to oppose the state sponsors of terror. Yet we are equally determined to respect and help the men and women those regimes oppress. Our

*enemy is not the Arab world. Many friendly Arab governments are, themselves, the targets of extremist terror. Our enemy is not Islam, a good and peace-loving faith, that brings direction and comfort to over one billion people, including millions of Americans. And our enemy is not the people of any nation, even when their leaders harbor terrorists. **Our enemy is the terrorists themselves, and the regimes that shelter and sustain them.*** (Bush 6.10.2001, www-dokumentti.)

Lopuksi, presidentti Bushin ilmoitus radiopuhetta seuraavana päivänä: Bush julistaa, että hänen käskystään Yhdysvaltojen armeija on aloittanut hyökkäykset al-Qaedaan harjoitusleirejä ja sotilaallisia tukikohtia vastaan. Sota terrorismia vastaan on alkanut.

*Good afternoon. **On my orders, the United States military has begun strikes against al Qaeda terrorist training camps and military installations of the Taliban regime in Afghanistan.** These carefully targeted actions are designed to disrupt the use of Afghanistan as a terrorist base of operations, and to attack the military capability of the Taliban regime.*

We are joined in this operation by our staunch friend, Great Britain. Other close friends, including Canada, Australia, Germany and France, have pledged forces as the operation unfolds. More than 40 countries in the Middle East, Africa, Europe and across Asia have granted air transit or landing rights. Many more have shared intelligence. We are supported by the collective will of the world. (Bush 7.10.2001, www-dokumentti.)

Julistamisen puheaktien tarkoituksena on kieltää tai evätä jonkun toiminnan suorittaminen tai jokin aikomus. Julistamisen eksersitiiveillä julistetaan estetyksi tai sallitaan tai julistetaan voimassaolevaksi jokin toiminta, ajatus tai aikomus. Julistamisen eksersitiivit eivät ole suoranaisia käskyjä, mutta nämä puheaktit määräävät silti mitä saa ja mitä ei saa tehdä tai minkälainen toiminta tai ajattelutapa on sallittua tai kiellettyä.

4.2.3. MÄÄRÄÄMINEN

Tämän ryhmän puheaktit kehottavat, painostavat, esittävät määräyksiä tai käskyjä siitä, mitä sekä kansalaisten ja liittolaisten että vastustajien tulisi tai pitää tehdä. Läpi koko kampanjoinnin kulkenut hyvän ja pahan taistelun traditio vaikuttaa myös tämän kielipelin raameissa tehtyihin puheakteihin. Myös määräämisen puheaktit eivät varsinaisesti tarvitse puheaktien potentiaalain tai sovelluskriteerien muuntelua. Kuten julistuksissakin, myös määräävissä puheakteissa ilmoitetaan suorasanaisesti, mitä puheaktien kohteen on tehtävä. Määräämisen puheakteille on kaksi varsinaista kohderyhmää: oma leiri sekä vihollisen leiri.

Omaan leiriin suunnatut kehotukset, määräykset ja painostus

Omille kansalaisille, liittolaisille sekä ystäville tai ystävällismielisille valtioille suunnatut puheaktit kehottavat tai painostavat kohdetta tiettyyn toimintaan. Esimerkiksi, terrori-iskuja seuraavana päivänä ulkoministeri ilmoittaa, että amerikkalaiset haluavat koko maailman yhdistävän voimansa amerikkalaisten kanssa ja tuomitsevan terrori-iskujen kaltaiset aktiot – ei ainoastaan tuomitsevan, vaan myös yhdessä tekevän kaikkensa, jotta nämä viattomien tappamiseen syyllistyneet saadaan kiinni. Powell vakuuttaa terroristiorganisaatioiden tuhoamisen olevan koko kansainvälisen yhteisön asia. Puheaktin tarkoituksena on herättää kansainvälisessä yleisössä velvollisuudentunnetta sekä varoittaa terrorismin uhkasta.

*Now, that just might sound like diplomatic speak, but it's important diplomatic speak because **we want the entire world to come down and not only condemn this kind of activity, but together -- united -- to go after those who continue to believe that by killing innocent civilians they can achieve political purposes. That has to be the response of the international community to kill that idea and root these organizations up once and for all.*** (Powell 12.9.2001b, www-dokumentti.)

Ilmoittaessaan kansainvälisen koalition luomisesta, Yhdysvaltojen ulkoministeri painostaa muita valtioita auttamaan sekä poliittisesti, diplomaattisesti, taloudellisesti, juridisesti ja mahdollisesti myös sotilaallisesti terroristien toiminnan ehkäisemisessä.

*We are creating a coalition to go after terrorism. We are asking the United Nations and every other organization you can think of -- United Nations, NATO, the European Union, the Organization of Islamic Countries, the OAS, everybody -- to join us once and for all in a great coalition to conduct a campaign against terrorists who are conducting war against civilized people. [...] **We are asking all the nations to join together to use political action, diplomatic action, economic action, legal action, law enforcement action, and if necessary, join with us as appropriate and if necessary in military action when we have identified the perpetrators and decided what military action might be appropriate.*** And so there is a lot that we can do. (Powell 13.9.2001a, www-dokumentti.)

Seuraavassa puheaktissa Powell vakuuttaa, että muutkin valtiot menettivät kansalaisiaan World Trade Centerin iskuissa. Hän ilmoittaa, että siitä syystä terrorismin vastaisen kampanjan on oltava maailmanlaajuinen. Kampanjassa on käytettävä kaikkia mahdollisia keinoja, jotka ovat Yhdysvaltojen ja muiden valtioiden saatavissa. Kaikkien, jotka pitävät terrorismia vitsauksena maan päällä, on tehtävä jotain sen tuhoamisen eteen.

*It's important to remember that it's not just US citizens who were lost here. Some 40 countries lost people in the World Trade Center. And they are all outraged. The whole world is outraged over this kind of terrorist incident. **And***

it has to be a worldwide response, a worldwide campaign using all the tools that are available to the United States and available to like-minded nations around the world who see this as a scourge on the face of the Earth to do something about it. (Powell 16.9.2001, www-dokumentti.)

Julistaessa terrorismin vastaisen kampanjan alkaneeksi, presidentti Bush kehottaa kaikkia kansoja liittymään kampanjaan. Bush ilmoittaa Yhdysvaltojen pyytävän ja tarvitsevan kaiken mahdollisen avun: poliisivoimilta, tiedustelupalveluilta sekä myös pankeilta ympäri maailmaa.

We ask every nation to join us. We will ask, and we will need, the help of police forces, intelligence services, and banking systems around the world. The United States is grateful that many nations and many international organizations have already responded -- with sympathy and with support. Nations from Latin America, to Asia, to Africa, to Europe, to the Islamic world. Perhaps the NATO Charter reflects best the attitude of the world: An attack on one is an attack on all. (Bush 20.9.2001, www-dokumentti.)

Omassa puheessaan ulkoministeri Powell kehottaa muita valtioita ja organisaatioita antamaan sellaisen avun, johon nämä pystyvät. Powell vakuuttaa, ettei tarvitse välttämättä lähettää joukkoja minnekään, joskus pelkkä retorinenkin tuki riittää. Toisilta taas edellytetään toimintaa terroristien rahoitusverkostoa, informaatioverkostoa tai infrastruktuuria vastaan. Jotkut taas voisivat osallistua taisteluun Yhdysvaltojen armeijan kanssa.

And by being part of the coalition doesn't mean you have to send forces somewhere. There are many ways that we will be asking people to participate. In some cases, it might just be rhetorically, because that's all they can do. In other cases, participating in our work against their financial networks, their information networks, their infrastructure, expelling them from your countries. And, in some cases, it might involve the commitment of armed forces to work along side United States armed forces, if the President finds it necessary to use our armed forces. (Powell 20.9.2001b, www-dokumentti.)

Myös presidentti Bush vakuuttaa puheessaan, että “ainoa, mitä haluamme, on osallistuminen”. Bush kehottaa muita käyttämään saman määrän ponnistuksia sodassa vapauden puolesta, taistelussa globaalia terrorismia vastaan.

It's a coalition that will require different efforts from different countries. Some countries may want to participate in one way, but not in another. All we ask is that you participate. All we ask is that you use the same amount of effort the United States will to win this war against freedom, to win this battle against global terrorism. (Bush 27.9.2001, www-dokumentti.)

Puhe, jossa Bush julistaa sotilaallisten iskujen alkaneen, sisältää määräämisen puheaktin, joka on suunnattu Yhdysvaltojen sotilaille: Bush ilmoittaa ”missionne on määritelty, kohteenne on

selvä, päämääränne on oikeutettu – teillä on luottamukseni ja teille annetaan kaikki tarvittavat välineet – hoitakaa tehtävänne.”

*To all the men and women in our military -- every sailor, every soldier, every airman, every coastguardsman, every Marine -- I say this: **Your mission is defined; your objectives are clear; your goal is just. You have my full confidence, and you will have every tool you need to carry out your duty.*** (Bush 7.10.2001, www-dokumentti.)

Vihollisleiriin suunnatut määräykset, käskyt ja painostus

Viholliselle suunnatut puheaktit sisältävät suoria käskyjä: Talebaneja käsketään luovuttamaan Yhdysvaltojen viranomaisille kaikki al-Qaidan johtoryhmään kuuluvat, jotka piileskelevät Afganistanissa. Heitä käsketään myös luovuttamaan vangitut ulkomaalaiset, suojelemaan ulkomaisia journalisteja, diplomaatteja ja avustusjärjestöjen työntekijöitä Afganistanissa. Terroristien harjoitusleirit on suljettava ja jokainen terroristi luovutettava sekä Yhdysvalloille annettava vapaa pääsy terroristien harjoitusleireille, jotta voitaisiin varmistaa, ettei siellä ole enää mitään toimintaa.

*And tonight, the United States of America makes the following demands on the Taliban: **Deliver to United States authorities all the leaders of al Qaeda who hide in your land. (Applause.) Release all foreign nationals, including American citizens, you have unjustly imprisoned. Protect foreign journalists, diplomats and aid workers in your country. Close immediately and permanently every terrorist training camp in Afghanistan, and hand over every terrorist, and every person in their support structure, to appropriate authorities. (Applause.) Give the United States full access to terrorist training camps, so we can make sure they are no longer operating.*** (Bush 20.9.2001, www-dokumentti.)

Myös Powell painostaa Talebaneja luovuttamaan Osama bin Laden. Powell vaatii Talebaneilta tekoja eikä puheita.

*We don't see a basis to initiate a conversation. But that may well be a possibility if they are prepared to do what's required, and that's **turn over Usama bin Laden, not talk about turning over Usama bin Laden. But turn him over, and not just Usama bin Laden but all of the other lieutenants and the infrastructure that exists within Afghanistan.*** (Powell 20.9.2001a, www-dokumentti.)

Seuraavassa puheaktissa Bush toistaa esitetut vaatimukset: Talebanien kanssa ei neuvotella, heille on ilmoitettu, mitä heidän on tehtävä, nyt heidän on toimittava. Yhdysvallat vaatii jokaisen Afganistanin pinnalla majoilevan terroristin luovuttamista sekä terroristien leirien täydellistä tuhoamista.

First, there is no negotiations with the Taliban. They heard what I said. And now they can act. And it's not just Mr. bin Laden that we expect to see and brought to justice; it's everybody associated with his organization that's in Afghanistan. And not only those directly associated with Mr. bin Laden, any terrorist that is housed and fed in Afghanistan needs to be handed over. And finally, we expect there to be complete destruction of terrorist camps. That's what I told them; that's what I mean. And we expect them -- we expect them to not only hear what I say, but to do something about it. (Bush 28.9.2001, www-dokumentti.)

Määräämisen eksersitiivien tarkoitus on painostaa, kehottaa ja käskää muita tekemään jotain tai olla tekemättä jotain. Määräämisen puheakteilla pyritään vaikuttamaan suoraan kohteen toimintaan.

5. YHTEENVETO

5.1. AMERIKKALAISEN POLIITTISEN DISKURSSIN RAKENNE

Aloitan parhaamisen kielipelistä - tutkiessani primääriaineistonani olevia puheita huomasin, että kannanotoissaan poliitikot keskittyivät ensimmäiseksi kuvailemaan, minkälaisia paholaisia (*evil*) terrori-iskujen tekijät sekä tekijöiden tukijat olivat. Vasta sen jälkeen esitettiin vertailevasti ylistävät kuvaukset omasta erinomaisuudestaan. Koska amerikkalainen ulkopoliittinen identiteetti luodaan ”hyvän ja pahan taistelun” –metaforaa hyväksi käyttäen, on luonnollista, että parhaamisen valitseminen niin sanotusti ”avausrepliikiksi” toimii parhaiten. Vastustajan huonous toimii siten peilinä, jota vastaan omaa hyvyttään peilataan. Mitä huonommaksi tai paholaismaisemmaksi vastustaja kuvaillaan, sitä enemmän oma hyvyys korostuu.

Hyvän ja pahan taistelun metafora perustuu kyseenalaistamattomaan uskoon kansallisten etujen tai kansakunnan säilymisen absoluuttisesta oikeutuksesta, kansakunnassa (ja sitä kautta valtiossa) katsotaan kiteytyvän koko hyvän elämän ihanne - siitä syystä ihmiset ovat valmiita joko tekemään tai hyväksymään mitä tahansa toimet oman valtionsa puolesta. Vetoaminen sellaisiin abstraktioihin, kuten kansakunnan kunnia, pelastuminen tai menestys, mutta myös primitiivisen ajattelun manipulaatio (jolloin ihmiset uskovat olevansa historian valitsemia kostajia, joiden on noustava puolustamaan sivilisaatiota sellaisia vastaan, jotka edustavat kaikkea inhimillisyyden ulkopuolella olevaa – kiteytettynä ”terroristi ei ole ihminen”) kuuluvat ylistämisen ja parhaamisen kielipelien vakiokäytäntöihin.

Koska yleensä vihollinen luodaan poliittisia tarkoituksia varten, eikä kyse aina ole totuudesta vaan useimmiten mielikuvista, on parjaamisen kielipeli siitä syystä suuntautunut enemmän omaan leiriin. Omalle kuulijakunnalle - kansalaisilleen, tukijoilleen, nykyisille ja myös potentiaalisille liittolaisilleen – suunnattuna se on tarkoitettu oman rintaman vahvistamiseksi ja yksimielisyyden varmistamiseksi. Parjaamalla vihollista vahvistetaan samalla myös omaa identiteettiä taistelun ”hyvänä” osapuolena.

Ylistämisen kielipelin avulla viritellään kansalaisten isänmaallisia tunteita tavoitteena lisätä kansalaisten isänmaanrakkautta niin, että kansa hyväksyisi mitkä tahansa sen nimissä tehdyt toimet. Kansalaisia imarrellaan kiittäväillä ja ylistävillä adjektiiveilla, vakuuttaen amerikkalaisten olevan parhaita. Vastaavasti kansainväliselle yleisölle esitetyt argumentit tähtäävät samanlaisten tuntemusten herättämiseen, mutta laajemmassa mittakaavassa: kansainvälisen yleisön tapauksessa pyritään herättelemään rakkautta ”yhteiseen maailmaamme” ja vakuuttamaan Yhdysvaltojen tärkeyttä yhteisen maailmamme turvallisuuden takaajana. Sen tehtävän nimissä kansainvälinen yleisö yritetään saada vakuuttamaan siitä, että 11.9.2002 terrorismiaktit eivät olleet suunnatut ainoastaan Yhdysvaltoja vastaan, vaan kaikkia demokratiaan ja vapautteen uskovia ihmisiä vastaan. Yhdysvallat kuvaillaan tämän demokratiaan ja vapautteen uskovan maailman esitaistelijaksi, mistä syystä Yhdysvalloilla on moraalinen vastuu varmistaa maailmamme säilyminen.

Myös ylistämisen kielipeli on samalla aktiivinen, mutta tiedostamattomaksi jäävä osallistuminen uusien vihollisten rakentamiseen. Osallistumisen näkyvin piirre on niin sanottu ”liittyminen” hyvien ihmisten joukkoon, joka kuulostaa täysin vaarattomalta ja asettuu jopa moraaliseksi velvollisuudeksi. Viime kädessä tämä moraalinen velvollisuus asettua hyvän puolelle pahaa vastaan todistaa hyvän ja pahan taistelun ikuisen olemassaolon ja oikeuttaa pahan rankaisemisen. Milloin tahansa hyvät ja moraaliset ihanteet asetetaan poliittisten tavoitteiden käyttövoimaksi, hyvän ja pahan vastakohtaisuus on siinä aina läsnä – ihanteet kun etsivät aina tiensä erottelemaan pahat hyvästä ja antamaan siten tukensa ”oikealle” politiikalle. Kun parjaamisen kielipeli oli suunnattu enemmän ”omaan leiriin”, niin ylistämisen kielipeli on tarkoitettu molemmalle leirille. Vastapuolelle esitellään omaa vahvuutta ja hyväkuntoisuutta sekä yritetään tätä kautta sekä varoittaa että pelotella vastustajaa, nujertaa hänen taistelutahtonsa ja moraalisensa hienovaraisella uhkailulla. Omaan leiriin suunnattu ylistämisen kielipeli on tarkoitettu itsetunnon kohottamiseksi, yksimielisyyden vahvistamiseksi sekä kansalaisten tuen varmistamiseksi.

Parjaamisen ja ylistämisen kielipelit ovat poliitikoille käyttökelpoisia välineitä poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi, koska nimenomaan johtavien poliitikkojen käytössä on Foucault'n mainitsema ”professionaalisen tietämisen areenat” eli media kaikissa muodoissa. Myös poliitikkojen yhteisöltään saamansa valtuudet toimia heidän edustajanaan sekä valtuudet edustaa valtiotaan kansainvälisellä areenalla antavat heidän lausunnoilleen uskottavuuden. Tämän valtuutuksen puki sanoiksi senaattori John Warner, joka sanoi Pentagonin tiedotustilaisuudessa 11.9.2001: ” [...] *I can assure you that the Congress stands behind our president, and the president speaks with one voice for this entire nation*” (Rumsfeld – Warner – Levin 11.9.2001, www-dokumentti).

5.2. KIELIPELIEN ILLOKUTIIVISUUS

Goodmanin totuussääntöä omaan tutkimukseeni soveltaen pidän tulkintani institutionaalisen perustana puhetapahtumiin sisältyvää poliittis-diplomaattista valtiokäytäntöä, jonka puitteissa puheaktit suoritetaan ja joka on kansainvälisen politiikan tekemisen yleisesti hyväksytty ja kunnioitettu käytäntö. Poliittis-diplomaattinen valtiokäytäntö luo työlleni perustan, joka pitää tutkimukseni kansainvälisen politiikan tieteenalan hyväksytyissä rajoissa, mutta myös vahvistaa tutkimukseni totuudenmukaisuuden. Foucault'n enunsiatiivinen modaliteetti auttaa puolestaan selventämään pätevää diskurssia. Koska työni keskiössä on poliittinen keskustelu tietyssä kontekstissa, puitteet pätevälle diskurssille luo valtiokäytännön muodostama poliittis-diplomaattinen institutionaalinen kokonaisuus. Tämä valtiokäytännön instituutio sanelee ne säännöt, joilla keskusteluun osallistutaan ja estää näin lausumien mielivaltaisuuden annetussa kontekstissa.

Diskurssin ilmaisumuodot (*enunciative modalities*) ilmenevät tässä keskustelussa kolmella tasolla: (1) ”puhujan asema” sisältää erilaisia kriteerejä puhujien asiantuntijuudelle: esimerkiksi kompetenttien puhujien väliset suhteet ja heidän sosiaalinen asemansa – Yhdysvaltojen asema valtiona kansainvälisessä järjestelmässä sekä Yhdysvaltojen presidentin ja ulkoministerin asema puhujina; (2) ”institutionaalinen paikka” viittaa paikkoihin, joista käsin asiantunteva subjekti ”puhuu” - Yhdistyneet kansakunnat, televisio- ja radioesiintymiset, viralliset tiedotustilaisuudet; (3) ”subjektin asema” viittaa hänen asemaansa informaatioverkostossa ja hänen rooliinsa suhteessa objekteihinsa. Tämä menettelytapa mahdollistaa tutkittavan diskurssin professionaalisuuden: puhuja ja hänen arvovaltansa sekä professionaalisen tietämisen institutionaaliset toimipaikat ja subjektin asemaan

informaatiojärjestelmässä liittyvät tekijät todistetaan sitä kautta päteviksi. Tästä johtuen myös puhujan suorittamat puheaktit ovat vakavasti otettavia ja päteviä.

Analyysin kohteena olevassa tapauksessa Bushin ja Powellin suorittamien puheaktien illokuutiovoima perustuu konventionaalisuuteen, toisin sanoen siihen, että puheaktien voima on sidottu niihin sosiaalisiin seremonioihin (Yhdysvaltain presidentin ja ulkoministerin viralliset televisio- ja radioesiintymiset, puheet Senaatille tai Yhdysvaltojen kansalaisille, valtiopäämiesten tapaamiset ja yhteiset viralliset pressiesiintymiset tms.), jotka antavat tietyn arvon tietyille kaavoille, joita lausuu tietty henkilö tietyissä olosuhteissa. Toisin sanoen, illokutiivinen voima perustuu siihen kuka puheaktin esittää ja mikä rooli hänellä on erilaisten sosiaalisten konventioiden kautta. Tämän mukaan on kaikilla Yhdysvaltojen presidentin ja ulkoministerin suorittamilla puheakteilla täysi illokutiivinen voima, **riippumatta siitä minkälaisia sanoja tai ilmaisuja he käyttävät tai minkälaiseen asuun sanomansa pukevat**. Yhdysvaltojen asema sotilaallisesti vahvimpana valtiona mahdollistaa Yhdysvaltojen poliitikoille lähes rajattomat mahdollisuudet poliittisen kielen hyväksikäyttöön: asemansa perusteella he voivat julistaa uusia periaatteita, legitimoida tuomittavan toiminnan väittämällä sen kyseisen periaatteen mukaiseksi toiminnaksi tai tuomita saman toiminnan vastustajan suorittamana ylimmän puheksuttavana.

5.3. HISTORIALLINEN JATKUVUUS POLIITTISEN KIELENKÄYTÖN PERUSTANA: TURVALLISUUSTODELLISUUDEN LUOMINEN RETORISESTI

Poliitikkojen puheisiin vaikuttavat vertikaalinen ja horisontaalinen painostus. Vertikaalista painostusta edustaa historiallisuus: historiasta kumpuavat realistiselle maailmankatsomukselle perustuvat ja ulkopoliittikan harjoittamista säätelevät normit ja traditiot, mm. ”hyvän ja pahan taistelun” –metaforalle perustuva ulkopoliittinen identiteetti, Manifest Destiny, II Maailmansodan jälkeen ”päälle jäänyt” maailmanpoliisin rooli. Horisontaalista painostusta edustaa nykyisyys: tämän hetken vakiintuneet käytännöt, kuten YK:n Turvallisuusneuvoston yksimielinen päätöslauselma sotilaallisen operaation aloittamisesta, kansainvälisen julkisen mielipiteen merkitys, mediavälineiden levinneisyys ja reaaliaikainen kommunikointi - tässä mainituilla on kuitenkin hyvin vähäinen vaikutus siihen, mitä Yhdysvallat tekee tai tekemättä jättää. Vahvimmin retoriikkaan vaikuttaa realistinen paradigma, jolle amerikkalainen ulkopoliittikka perustuu. Realistisen näkemyksen mukaan valtion turvallisuus saa erityisaseman. Turvallisuutta ei kuitenkaan määritellä mitenkään erityisemmin, vaan riippuen subjektin kulloisistakin intresseistä se vain linjataan vastaamaan tavoiteltavia päämääriä.

Kieli on tässä tehtävässä poliitikon monikäyttöinen työkalu, jonka avulla uskotellaan kuulijakunnalle, että poliittisen elämän käytännöt seuraavat hyväksytyjä ja kunnioitettuja periaatteita. Käytännössä toiminta ja periaatteet ovat toisistaan hyvin kaukana, periaatteet eivät koskaan ohjaa politiikkaa, mutta teoreettisesti tämä voidaan esittää uskottavasti. Tutkimassani tapauksessa turvallisuusdiskurssi tuotettiin uudelleen vanhoja hyväksi koettuja taktiikkoja käyttämällä. Ylistämisen ja parjaamisen kielipelien raameissa suoritettut verdiktiiviset puheaktit luokittelivat, arvioivat ja tuomitsivat vastustajaa ja hänen toimintaansa. Kuvailevien sanojen avulla maalattiin synkkä kuva vihollisesta, samanaikaisesti omaa kuvaa ylistävillä sanoilla kiillottaen. Rinnakkain verdiktiivien kanssa käytettiin eksersitiivejä kehottaakseen, painostaakseen ja määrätäkseen sekä omaan leiriin kuuluvien kuin myös vastustajan toimia. Aktiivisella ”me ja he” –jaottelulla uudennettiin realistisen maailmannäkemyksen luomaa kuvaa kahtiajakautuneesta maailmasta, ”hyvän ja pahan” maailmasta, jossa ”hyvä” käy ikuista taistelua ”pahaan” vastaan. Sanomattakin on selvä, että ”hyvän” on voitettava tämä taistelu, joten oikeaa ja hyvää seuraavien moraalinen velvollisuus on tehdä kaikki sen puolesta, että ”hyvä” voittaa. Näin perusteltuna kukaan ei voi asettaa kyseenalaiseksi käytettyjen keinojen oikeutusta, oli se sitten sota tai jokin muu strategia.

Näin luotiin uudestaan turvallisuuden diskursiiviset rakennelmat, jotka todellisuudessa ovat kielellisiä rakennelmia. Koska ihmismieli pystyy käsittelemään vain tietyn rajallisen määrän abstraktia informaatiota, sen rajan yli menevä osuus muutetaan konkreettiseksi, ikään kuin se olisi todellista ja kosketeltavaa. Ihminen käyttäytyy kuin nämä kielelliset rakennelmat olisivat todellakin olemassa jossain, eikä vain hänen mielessä. Kommunikaation avulla luodut konventiot alkavat näin elää omaa elämäänsä: on olemassa ”kansainvälinen järjestelmä”, jossa ”valtiot” toimivat, aivan samalla tavalla kuin ”ihmiset” toimivat ”talossa”. Myös ”turvallisuus” on sellainen kommunikaation avulla luotu tila tai tilanne, joka on (a) kuviteltu, (b) epämääräisesti määritelty, (c) erityiseksi ja kaiken muun yläpuolella olevaksi luokiteltu. Siitä johtuen on ”turvallisuus” monimerkityksellinen ja monikäyttöinen, toisin sanoen se on puhetta. Tunnistamalla sen, että me itse luomme kielen avulla kuviteltuja tiloja, jotka me sitten muutamme konkreettisiksi käytännöiksi ja pyrimme hallitsemaan tai kontrolloimaan, pystymme muuttamaan ajattelutapaamme ja käyttäytymistämme. Oman itse-reflektion ja esitystapojen kielellisen taustan kriittisellä arvioinnilla pystymme kyseenalaistamaan asioiden taustoja: useat luonnonlakien kaltaisiksi luulemamme asiat saattavatkin olla vain itse keksimiämme normeja tai aatemaailmoihin kuuluvia juuttumia.

LÄHTEET

PRIMÄÄRILÄHTEET

Internet-lähteet

Bush, George W.

11.9.2001, *Transcript: President Bush Address to the Nation – Statement By The President In His Address To The Nation* [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 25.1.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091120.htm>>

12.9.2001, *President Calls New York, Washington Terrorist Attacks “Acts of War” – Remarks By The President In Photo Opportunity With The National Security Team* [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 21.7.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091208.htm>>

13.9.2001a, *Bush Proclaims Sept. 14 a National Day of Remembrance for Victims – National Day Of Prayer And Remembrance For The Victims Of The Terrorist Attacks On September 11, 2001. By the President of the United States of America: A Proclamation* [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 21.7.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091314.htm>>

13.9.2001b (kirje päivätty 12.9.2001), *Bush Seeks Congressional Approval for Anti-Terrorism Funding – Text Of A Letter From The President To The Speaker Of The House Of Representatives* [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 21.7.2002

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091315.htm>>

13.9.2001c, *Transcript: Bush Remarks in Phone Call to New York's Mayor, Governor – Remarks By The President In Telephone Conversation With New York Mayor Guiliani And New York Governor Pataki* [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 21.7.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091317.htm>>

16.9.2001, *Transcript: Bush Says Foreign Leaders Want to Cooperate Against Terrorists* – Remarks By The President Upon Arrival [from Camp David] [www-dokumentti].

Dokumentin lukemispäivä 19.4.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091615.htm>>

17.9.2001, *Bush Says U.S. Proud to Lead Fight Against Terrorism* – Remarks by the President to Employees at the Pentagon [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 19.4.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091712.htm>>

18.9.2001a, *President Bush signs Military Force Resolution* – Statement by the President [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 19.4.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091917.htm>>

18.9.2001b, *Bush Meets with French President Chirac at White House* – Remarks by President Bush and President Chirac of France in Photo Opportunity [www-dokumentti].

Dokumentin lukemispäivä 25.7.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091912.htm>>

20.9.2001, *Bush Announces Start of a “War on Terror”* – Address to a Joint Session of Congress and the American People [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 26.2.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01092051.htm>>

25.9.2001a, *Bush: “We’re in a War We’re Going to Win”* – Remarks By The President To Employees At The Federal Bureau Of investigation [www-dokumentti]. Dokumentin

lukemispäivä 31.7.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01092512.htm>>

25.9.2001b, *Transcript: U.S., Japan to Fight Terrorism Together on Many Fronts* – Remarks By President Bush And Prime Minister Koizumi Of Japan In Photo Opportunity [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 31.7.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01092509.htm>>

26.9.2001, *Transcript: Bush Welcomes American Muslim Leaders to White House – Remarks By The President In Meeting With Muslim Community Leaders* [www-dokumentti].

Dokumentin lukemispäivä 31.7.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01092621.htm>>

27.9.2001, *Bush Announces New Airline Security Measures – Remarks By The President To Airline Employees* [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 1.8.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01092716.htm>>

28.9.2001, *Bush-Abdullah White House Photo Op – Transcript of Bush’s and Abdullah’s comments to reporters* [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 1.8.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01092803.htm>>

6.10.2001, *President Bush's Radio Address to the Nation – Radio Address By The President To The Nation* [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 1.8.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01100601.htm>>

7.10.2001, *President Bush Announces Military Strikes in Afghanistan – Statement by the President* [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 1.8.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01100750.htm>>

Powell, Colin L.

11.9.2001, *Powell: “A Terrible, Terrible Tragedy Has Befallen My Nation”* [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 26.2.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091105.htm>>

12.9.2001a, *Transcript: “We Will Go After” Those Responsible, Powell Says on ABC News – Interview Secretary Of State Colin L. Powell By ABC News* [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 26.2.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091207.htm>>

12.9.2001b, *Transcript of Powell Interview on “CBS Morning News” – Secretary Colin L. Powell Interview On CBS Morning News* [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 26.2.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091229.htm>>

12.9.2001c, *Transcript of Powell Interview with CNN* – Interview With Secretary Of State Colin L. Powell On CNN [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 26.2.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091222.htm>>

12.9.2001d, *Transcript of Powell on the Fox Morning News Show* – Interview Secretary Of State Colin L. Powell On Fox Morning News With Tony Snow [www-dokumentti].

Dokumentin lukemispäivä 26.2.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091211.htm>>

12.9.2001e, *Transcript of Powell Interview on NBC's Today Show* – Interview of Secretary of State Colin Powell on NBC'S Today Show [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 26.2.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091223.htm>>

12.9.2001f, *Transcript: Powell September 12 Interview on National Public Radio* – Interview Of Secretary Of State Colin L. Powell By National Public Radio [www-dokumentti].

Dokumentin lukemispäivä 26.2.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091312.htm>>

12.9.2001g, *On-The-Record Briefing* – Secretary Colin L. Powell Remarks to the Press [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 25.1.2002.

<<http://www.state.gov/secretary/rm/2001/4880pf.htm>>

13.9.2001a, *Transcript: Powell Points to Usama bin Laden as Suspect in Terrorism* – Interview Secretary Of State Colin L.Powell On The News Hour with Jim Lehrer [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 26.2.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091401.htm>>

13.9.2001b, *Transcript: Powell Very Pleased with Coalition-Building Results* – On-the-record Briefing By Secretary Of State Colin L. Powell [www-dokumentti]. Dokumentin

lukemispäivä 26.2.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091366.htm>>

14.9.2001, *Powell: Diplomatic Efforts Continue to Build Anti-terrorism Coalition – On-the-Record Briefing By Secretary Of State Colin L. Powell* [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 19.4.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091409.htm>>

16.9.2001, *Transcript: Powell Says U.S. Will Demand Cooperation from Taliban Against bin Laden – Interview on CNN’s Late Edition* [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 26.2.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091606.htm>>

17.9.2001a, *Powell Says Campaign Is Against Terrorism, Not Islam, Arabs – Interview Secretary Of State Colin L. Powell By Al-Jazeera* [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 26.2.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091807.htm>>

20.9.2001a, *Secretary Powell Calls for Action from Taliban – Powell at US-EU press Sept 20 Press Conference* [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 19.4.2001.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01092009.htm>>

20.9.2001b, *Coalition Against Terrorism Coming Together Quickly – Interview Secretary Of State Colin L. Powell On Fox Special Report with Brit Hume* [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 19.4.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01092103.htm>>

20.9.2001c, *Powell, Belgian Foreign Minister Michel Press Availability* [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 19.4.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01092029.htm>>

21.9.2001a, *Powell Says Anti-terrorist Campaign Not Against Afghan People – Interview Of Secretary Of State Colin L. Powell By BBC* [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 19.4.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01092123.htm>>

21.9.2001b, *Secretary Powell Addresses Organization of American States – Remarks by Secretary of State Colin L. Powell* [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 26.2.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01092116.htm>>

23.9.2001, *Transcript: Powell Says Campaign Against Terrorism Has Begun* – Interview Of Secretary Of State Colin L. Powell On NBC’S Meet The Press [www-dokumentti].

Dokumentin lukemispäivä 26.2.2002.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01092400.htm>>

Muut lausunnot

Rumsfeld – Warner – Levin 11.9.2001, Transcript: Briefing by Rumsfeld, Shelton on Terrorist Attacks [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 26.2.2001.

<<http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/01091115.htm>>

SEKUNDAARILÄHTEET

Kirjallisuus ja artikkelit

Ahonen, Anne Marie (1995), *Teleologinen ja teleonominen tulkintamalli kansainvälisen politiikan tutkimuksessa: Aronista Waltziin*. Tampere: Rauhan- ja konfliktitutkimuskeskus.

Apunen, Osmo (1991), *Kansainvälisen politiikan metodologiset perusteet. Oppihistoriallisia ääri viivoja erään tieteenalan vaiheista*. Tampere: Tampereen yliopiston rauhan- ja kehitystutkimuksen yksikkö.

Aron, Raymond (1967), ”What is a Theory of International Relations?” *Journal of International Affairs* 21 (2): 185-206.

Aron, Raymond (1984), *Paix et guerre entre les nations*. Paris: Calmann-Lévy.

Aron, Raymond (1986), *Introduction à la philosophie de l’histoire. Essai sur les limites de l’objectivité historique*. Pariisi: Gallimard.

Austin, John Langshaw (1962), *How to do things with Words*. Edited by J.O.Urmason and Marina Sbisa, 2nd edition. Cambridge: Harvard University Press.

Buchanan, James M. (1966), "An Individualistic Theory of Political Process." Teoksessa Easton, David (toim.) *Varieties of Political Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Clausewitz, Carl von (1998), *Sodankäynnistä*. Art House. [Alkuteos Vom Kriege kirjoitettu 1832-1834].

Cox, Robert W. (1996), *Approaches to world order*. Cambridge: Cambridge University Press.

Draus, Franciszek (1984), "Raymond Aron et la politique." *Revue française de science politique* 34 (6): 1198-1210.

Ducrot, Oswald – Tzvetan Todorov (1981), *Encyclopedic Dictionary of the Sciences of Language*. Oxford: Basil Blackwell Publisher.

Forsberg, Tuomas (1996), "Laaja vai suppea turvallisuus". *Kosmopolis* vol. 26:3/1996: 5-25.

Friedman, George – Meredith Lebard (1991), *The Coming War with Japan*. New York: St. Martins Press.

Goodman, Nelson (1988), *Ways of Worldmaking*. Indianapolis: Hackett Publishing Company.

Harle, Vilho (1991), *Hyvä, paha, ystävä, vihollinen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino OY.

Hetemäki, Ilari (toim.) (1999), *Filosofian sanakirja*. Porvoo – Helsinki – Juva: WSOY.

Hoffmann, Stanley (1965), *The State of War. Essays on the Theory and Practice of International Politics*. Lontoo: Pall Mall Press.

Huru, Jouko (1998), "Kohti moniarvoista ja laaja-alaista turvallisuutta". *Kosmopolis* vol. 28:1/1998: 45-67.

Kannisto, Heikki (1986), ”Ymmärtäminen, kritiikki ja hermeneutiikka.” Teoksessa Niiniluoto, Ilkka – Esa Saarinen (toim.) *Vuosisatamme filosofia*. Porvoo – Helsinki – Juva: WSOY.

Keohane, Robert O. (1988), ”International Institutions: Two Approaches.” *International Studies Quarterly* 32 (4): 379-396.

Kuhn, Thomas S. (1994), *Tieteellisten vallankumousten rakenne*. Juva: Art House Oy. [Vuoden 1969 alkuperäisteoksesta Thomas S. Kuhn, *The Structure of Scientific Revolutions*, 2nd edition, suomentanut Kimmo Pietiläinen.]

Kusch, Martin (1993), *Tiedon kentät ja kerrostumat – Michel Foucault’n tieteen tutkimuksen lähtökohdat*. Oulu: Kustannus Pohjoinen.

Lagerspetz, Eerik (1996), ”Maailmanpolitiikan etiikkaa Augustinuksesta Hegeliin.” Teoksessa Lagerspetz, Eerik – Heikki Patomäki – Juha Räikkä *Maailmanpolitiikan moraali*. Helsinki: Oy Edita Ab.

Laitinen, Kari (1999), *Turvallisuuden todellisuus ja problematiikka. Tulkintoja uusista turvallisuuksista kylmän sodan jälkeen*. Studia Politica Tamperensis № 7. Tampere: Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen laitos.

Lipschutz, Ronnie (1995), ”Negotiating the Boundaries of Difference and Security at Millennium’s End.” Teoksessa Ronnie D. Lipschutz (toim.) *On Security*. New York: Columbia University Press.

Machiavelli, Niccolò (1999), *Ruhtinas*. Kuudes painos. Helsinki: WSOY. [Alkuteos Il Principe kirjoitettu 1513-1514].

Machiavelli, Niccolò (2001), *Valtiollisia mietelmiä*. Helsinki: WSOY. [Alkuteos Discorsi sopra la prima deca di Tito Livio kirjoitettu 1518].

Menking, Kristen (2001), *Earth Issues Reader for Understanding Earth and Environmental Geology*. Selected Articles from CQ Researcher. New York: W. H. Freeman and Company.

Morgenthau, Hans J. (1940), "Positivism, Functionalism and International Law." *American Journal of International Law* 34.

Morgenthau, Hans J. (1967), *Politics among Nations. The Struggle for Power and Peace*. New York: Alfred A. Knopf.

Niiniluoto, Ilkka (1980). *Johdatus tieteenfilosofiaan. Käsitteen- ja teorianmuodostus*. Helsinki: Otava.

Niiniluoto, Ilkka (1986), "Pragmatismi." Teoksessa Niiniluoto, Ilkka – Esa Saarinen (toim.) *Vuosisatamme filosofia*. Porvoo – Helsinki – Juva: WSOY.

Nordin, Svante (1999), *Filosofian historia*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Palonen, Kari (1996), "Retorinen käänne poliittisen ajattelun tutkimuksessa: Quentin Skinner, retoriikka ja käsitehistoria." Teoksessa Palonen, Kari – Hilikka Summa (toim.) *Pelkkää retoriikkaa*. Tampere: Vastapaino.

Press, Frank – Raymond Siever (2000), *Understanding Earth*. Third Edition. New York: W. H. Freeman and Company.

Ó Tuathail, Gearóid – John Agnew (1992) "Geopolitics and Discourse: Practical Geopolitical Reasoning in American Foreign Policy." *Political Geography* 2: 190-202.

Schramm, Wilhelm Ritter von (1998), "Kuinka Clausewitzia on luettava." Teoksessa Clausewitz, Carl von *Sodankäynnistä*. Art House.

Sharp, Joanne P. (1993), "Publishing American Identity; Myth and The Readers Digest." *Political Geography* 6: 491-503.

Skinner, Quentin (1988a), "Meaning and understanding in the history of ideas." Teoksessa James Tully (toim.) *Meaning and Context. Quentin Skinner and his Critics*. Cambridge: Polity Press.

Skinner, Quentin (1988b), "Some problems in the analysis of political thought and action." Teoksessa Tully, James (toim.) *Meaning and Context. Quentin Skinner and his Critics*. Cambridge: Polity Press.

Skinner, Quentin (1988c), "A reply to my critics." Teoksessa James Tully (toim.) *Meaning and Context. Quentin Skinner and his Critics*. Cambridge: Polity Press.

Skinner, Quentin (1988d), "Language and Social change." Teoksessa James Tully (toim.) *Meaning and Context. Quentin Skinner and his Critics*. Cambridge: Polity Press.

Toulmin, Stephen (1998), *Kosmopolis. Kuinka uusi aika hukkasi humanismin perinnön*. Porvoo – Helsinki – Juva: WSOY.

Tuomi, Osmo (1996), *Uusi geopolitiikka. Geopoliittisen perspektiivin sovellus kansainvälisen politiikan tulkintaan maailman ja ajattelutapojen muuttuessa*. Tampere: Gaudeamus.

Waltz, Kenneth N. (2000) „Globalization and American Power.“ *National Interest* (Spring): 46-56.

Wander, P. (1984), "The Rhetoric of American Foreign Policy." *The Quarterly Journal of Speech* 70.

Wittgenstein, Ludwig (1981), *Filosofisia tutkimuksia*. Porvoo – Helsinki – Juva: WSOY.

Sanomalehdet

Bruni, Frank (2000), *New York Times*, January 23, 2000.

Parkkonen, Mika (2002), "Öljy houkutteli Yhdysvallat Georgiaan." *Ulkomaat*. Helsingin Sanomat 18.5.2002.

Vuorela, Timo (2002), "Öljyputki Kaspianmereltä Välimerelle saa kannatusta." *Talous*. Helsingin Sanomat 25.3.2002.

Muut

Aspin, Les (1994), Annual Report to the President and the Congress. U.S. Government Printing Office.

Internet-lähteet

Bell, Duncan S. A. (5.6.2002), *The Cambridge School and world politics critical theory, history and conceptual change* [WWW-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 5.6.2002.

<<http://www.theglobalsite.ac.uk/press/103bell.htm>>

Caruso, Guy F. (21.3.2001), *The Geopolitics of Energy Into the 21st Century* [WWW-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 22.5.2002.

<<http://www.csis.org/hill/ts010321caruso.htm>>

Jämsä, Tuomo (7.6.2002), *Semiotiikan perusteet* [WWW-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 7.6.2002.

<<http://www.internetix.ofw.fi/opinnot/opintojaksot/7taide/semiotiikka/>>

Kemerling, Garth (18.11.2001a), *Philosophical Dictionary: Locutionary act* [WWW-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 5.6.2002.

<<http://www.philosophypages.com/dy/15.htm#locu>>

Kemerling, Garth (18.11.2001b), *Philosophical Dictionary: Illocutionary act* [WWW-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 5.6.2002.

<<http://www.philosophypages.com/dy/i.htm#illo>>

Kemerling, Garth (18.11.2001c), *Philosophical Dictionary: Perlocutionary act* [WWW-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 5.6.2002.

<<http://www.philosophypages.com/dy/p2.htm#perl>>

Kemerling, Garth (5.3.2002), *Philosophical Dictionary: John Langshaw Austin* [WWW-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 5.6.2002.

<<http://www.philosophypages.com/dy/s7.htm#spea>>

Kriittinen paradigma [www-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 28.11.2001.

<<http://www.metodix.com/showres.dll/fi/index>>

McKeeby, David (1.9.2000), "*Crude Business*": *Corruption and Caspian Oil* [WWW-dokumentti]. Dokumentin lukemispäivä 22.5.2002.

<<http://www.csis.org/turkey/CEU000901.htm>>